

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

**MUSHAF'IN MODERN İMLÂ VE NOKTALAMA KURALLARIYLA
YAZILMASI
-FATİHA ve BAKARA SURELERİ ÖRNEĞİ-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mody SANGARE

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil HACİMÜFTÜOĞLU

Gaziantep
Temmuz 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

MUSHAF'IN MODERN İMLÂ VE NOKTALAMA KURALLARIYLA
YAZILMASI
-FATİHA ve BAKARA SURELERİ ÖRNEĞİ-

Tez Savunma Tarihi: 09.09.2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi. Halil HACİMÜFTÜOĞLU
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr.Şehmus DEMİR

Doç. Dr. Halil ALDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi. Halil HACİMÜFTÜOĞLU

İmzası

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mody SANGARE

Gaziantep, Temmuz 2019

ÖZ

MUSHAF'IN MODERN İMLÂ VE NOKTALAMA KURALLARIYLA YAZILMASI -FATIHA ve BAKARA SURELERİ ÖRNEĞİ-

Mody SANGARE

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslâm Bilimleri ABD
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil HACİMÜFTÜOĞLU
Temmuz 2019, VI +110 sayfa

İslam dininde mushafların yazımı vahyin inişinden günümüze kadar devam eden bir uygulamadır. Bu süreçte yazının gelişimi ile beraber mushafların yazımında farklı gelişmeler yaşanmıştır. İlk devirlerde mushaf yazısına hareketleri belirtmek için ve okumayı kolaylaştırmak için farklı noktalar ile durak işaretleri konulmuştur. İlerleyen süreçte hizip, âşire vs. semboller eklenmiştir. Günümüzde ise okumayı kolaylaştırmak ve mananın daha iyi anlaşılmasını sağlamak için Mushaf'a imlâ kuralları ve noktalama işaretlerinin eklenmesinin imkân üzerinde düşünülmektedir. Bu araştırma, bu konuyu inceleyip örnek bir uygulama yapmayı amaçlamaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, problemi, önemi, amacı, temel kaynakları ve yönteminin yanı sıra araştırmayla ilgili olduğundan imlâ kuralları ve noktalama işaretleri tarif edilerek her birinin ehemmiyetinden bahsedilmektedir. Ayrıca noktalama işaretlerinin kısımları ve görevleri de açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise mushafların er-Resmu'l-Osmânî'ye göre değil de imlâ kurallarına göre yazılmasının hükmü hakkında selef ve halef âlimlerinin görüşleri izah edilmektedir. Bu görüşler ileri sürülen deliller ve gerekçeler yanında baskın gelen görüş ve deliller izah edilerek açıklanmaktadır. Sonrasında ise modern noktalama işaretleriyle mushafların yazılması konusunda son dönem âlimlerinin görüşleri açıklanarak ağırlık kazanan düşünceler dayanaklarıyla beraber ifade edilmektedir. Üçüncü bölümde noktalama işaretleri ile Mushaf'ın yazılmasının uygulamalı bir örneği Fatihâ ve Bakara sureleri özelinde yapılmaktadır.

Sonuçlara temas etsek birkaç cümle ile ilgili bazı tavsiyeler de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Resmu'l-mushaf, er-resmu'l-Osmânî, Mushaf, kıraat, noktalama işaretleri.

ABSTRACT

WRITING THE MOSHAF (QUR'AN) ACCORDING TO CONTEMPORARY SPELLING RULES AND PUNCTUATIONS IN ARABIC LANGUAGE

-A sample of Surat Al-fatiha and Baqarah-

Mody SANGARE

M. A. Thesis, Department of Basic Islamic Sciences

Supervisor: Assist. Prof. Halil HACIMÜFTÜOĞLU

July 2019, VI + 110 pages

Writing of the Qur'an in the Islamic religion is a continuous application process from the descent of revelation to the present day. In this process, with the development of writing, there have been various developments in the writing of the Qur'an. In the early periods, various dots and stop signs were placed in the Qur'an text to refer to expressions movements and to facilitate reading .later , signs of parts were added. At present , it is being considered possible to add spelling rules and punctuation in the Qur'an to facilitate better reading and understanding of meaning. This research aims to study this subject and submit a sample. Chapter one; subject of the research contains the following: its problems, purposes, importance, methods and main reference. In addition, the spelling rules and punctuation related to the research are defined and the significance of each one. Moreover, the types and functions of punctuation are clarified

Chapter two; it contains the views of the ancestral scholars about the rule of writing the Qur'an according to the rules of dictation (rather than the Ottoman drawing), and these views and statements were examined by the statement of evidence and reasoning and discussed with the weighting of bright proofs. The views of late scholars on the writing of the Qur'an are then explained by modern punctuation and the expression of ideas gained with their proofs. Chapter three; it contains practical examples of punctuation are presented in the context of Surat Al-Fatiha and Al-Baqarah.

Conclusion: There are the results obtained with some recommendations

Key words: Mushaf (Qur'an), Contemporary Spelling Rules, Punctuations Rules.

ÖNSÖZ

Kur'an'ı Kerim, İslam dininin kutsal kitabı olması bakımından ilk indiği zamandan günümüze kadar Müslümanların ilgisini çekmektedir. O, Hz. Peygamber (s.a) zamanında peyderpey yazıya geçirilmiştir. Hz. Ebubekir zamanında ise bir mushafta toplanmıştır. Hz. Osman zamanında ise mushaflara yazılıp belirli yerlere dağıtılmıştır. Mushafların yazılması Hz. Osman tarafından yaptırıldığı için er-resmu'l-Osmânî olarak adlandırılmaktadır. Sonraki zamanlarda ise harekeleri belirlemek için noktalama yapılmış, surelerin arasına fasıla yerleştirilmiş ve hizb, cüz, hums ile aşire gibi işaretler konulmuştur. En son olarak ise vakıf, zabt ve tecvit işaretleri konulmuştur. Bütün bu uygulamalar Kur'an'ın okunuşunu kolaylaştırmak ve onu muhafaza etmek için yapılmıştır. 20. yüzyılda modern imlâ kuralları belirlendikten sonra, yazıların daha anlaşılır ve okumanın daha kolay olması için Arapça yazıya noktalama işaretleri dâhil edilip kullanılmıştır. Sonrasında ise aynı amaçlar için noktalama ve imlâ kurallarının mushaflara uygulanma düşüncesi ortaya çıkmıştır. Tabi ki buna muhalif düşüncelerde bulunmaktadır.

Bu tezde mushafların modern imlâ ve noktalama kurallarına göre yazımının olumlu ve olumsuz tarafları üzerinde çalışma yapılarak bu konu hakkındaki görüşler ortaya konulmuştur. Araştırmanın son kısmında örnek bir uygulama gösterilmiştir.

Bu çalışmada tümevarım, analitik tahlil ve karşılaştırma yöntemlerinden istifade edilmiştir. Ayrıca belirtilen görüşlerin dayandıkları akli ve nakli deliller incelenmiştir.

Çalışmamda bana her türlü desteği veren, değerli fikirleri ve katkılarıyla yardımcı olan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Halil HACİMÜFTÜOĞLU'na gönülden teşekkür ederim. Yine çalışma sürecinde bana yardımcı olan ve çalışmaya katkı sunan Öğr. Görevlisi Dr. Mustafa AKSOY hocama ve diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na sağladığı burs imkânından dolayı da çok teşekkür ederim.

Mody SANGARE

Gaziantep, Temmuz 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VI
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU ve PROBLEMİ	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
C. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
D. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ ve TEMEL KAYNAKLARI	3
II. MODERN İMLÂ KURALLARI İLE NOKTALAMA İŞARETLERİNİN TARİFİ ve ÖNEMİ	4
A. İMLÂ KURALLARININ TARİFİ ve ÖNEMİ	4
1. İMLÂ KURALLARININ TARİFİ	4
1.1. İmlâ (إملاء) Kelimesinin Sözlük Anlamı	4
1.2. İmlâ Kelimesinin Terim Anlamı	5
1.3. İmlâ Kurallarının Önemi	5
B. MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNİN TARİFİ TÜRLERİ ve ÖNEMİ	6
1.1. Arapçada Noktalama İşaretlerinin Sözlük Anlamı	7
1.2. Terim Anlamı	7
1.3. Noktalama İşaretlerinin Türleri	7
1. Noktalama İşaretleri	7
2. Noktalama İşaretleri Konusunda Genel Değerlendirme	21
İKİNCİ BÖLÜM	24
MUSHAF'IN MODERN İMLÂ KURALLARINA ve NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ	24
I. MUSHAF'IN MODERN İMLÂ KURALLARINA GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ	24
A. Birinci Grup	24
B. İkinci Grup	31
C. Üçüncü Grup	46
D. Tercih Edilen Görüş	48
II. MUSHAF'IN MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ	59

A. Birinci Grup	59
B. İkinci Grup	59
C. Tercih Edilen Görüş	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	64
MUSHAF'IN MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE ÖRNEK YAZIMI	64
I. MUSHAF'IN MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE YAZIMINDA UYGULANAN METOT	64
II. MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNİN MUSHAF'A TATBİKİ (FATİHA ve BAKARA SURELERİ ÖRNEĞİ).....	65
SONUÇ	104
KAYNAKLAR	106
ÖZGEÇMİŞ	110

KISALTMALAR

a.s.:	Aleyhi Selam
b.:	Bin
bkz.:	Bakınız
c.:	Cilt
çev.:	Çeviren
h.:	Hicrî
haz.:	Hazırlayan
m.:	Milâdî
ö.:	Ölümü
r.a:	Radiallahu anh.
s.:	Sayfa
s.a:	Sallallahu Aleyhi ve Sellem.
şrh.:	Şerh Eden
T.D.V.Y.:	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
tah.:	Tahkik Eden
tlk.:	Talik
ty.:	Tarihi yok
Ünv.:	Üniversite
vb.:	ve benzerleri
vd.:	ve diğerleri
vs.:	ve saire
yrs.:	yayın Yeri Yok

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu araştırma, Kur'an'ı Kerim'in yazılı olduğu Mushaf'ın modern imlâ ve noktalama kurallarıyla yazılması konusunu ele almaktadır. Ayrıca bu konuda Fatıha ve Bakara sureleri üzerinde örnek uygulama yapılmaktadır. Araştırmanın içeriğinde imlâ ve noktalama işaretlerinin anlamları verilmektedir. Bununla beraber imlâ ve noktalama işaretlerinin türleri ele alınıp görevleri ve kullanımları üzerinde durulmaktadır. Devamında ise İmlâ ve noktalama kurallarının Kur'an-ı Kerim'e uygulanıp uygulanamayacağı konusundaki görüşler ortaya konulmaktadır. Sonrasında ise bu görüşler arasında karşılaştırma yapılmaktadır.

Gerek Müslümanların gerek ise gayrimüslimlerin yazdıkları eserlerde, Kur'an'ın latinize edilmiş halinde (transkripsiyonları) ve Kur'an tercümelerinde noktalama işaretlerinin kullanılıp bunda hiçbir beis görülmemesine rağmen günümüzde Kur'an'ın Arapça imlâ ve noktalama kuralları ile henüz yazılmamış olması hayret edilecek bir durumdur. Kaldı ki böyle bir çalışma yapılırsa bu çalışmada mevcut metnin telaffuzuna hiç dokunulmayacaktır. Öte yandan bir metin gerekli yerlerde imlâ, noktalama ve kompozisyon kurallarına uygun olarak yazılırsa yani kelimelerin ve edatların doğru yazımlarına; noktaların, virgüllerin ve ünlemlerin vs. uygun bir şekilde kullanımlarına ve paragrafların yerinde bölümlenmesine dikkat edilerek yazılırsa, bu metin hem güzel bir görünüm kazanır; hem de bazı ek açıklamalara gerek duyulmaksızın açıklık kazanmış olur.

Ayrıca araştırmada; Kur'an'ın yazıldığı eR-resmu'l-osmânî yazısının imlâ yazısından ayrı faydaları var mıdır? er-Resmu'l-osmânî ortadan kaldırıldığında Kur'an'ın okunuşunda bir kusur ortaya çıkar mı? er-Resmu'l-Osmânî yazısı sahabenin ortaya koymuş olmuş olduğu gelişmiş bir yazı mıdır, yoksa onlar yazı yazmak konusunda çok iyi olmayıp bazı hatalar yapmışlar mıdır? Selefin vakıf işaretleri, hizipler ve ibtidâ kurallarını kullandıkları gibi 20. yüzyılda noktalama işaretlerinin okumaya

yardımcı olmak için Arapçada kullanılmasıyla bu işaretlerden Kur'an'ın yazımı konusunda istifade edilebilir mi? gibi sorulara cevaplar aranacaktır.

B. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı; mevcut Mushaflardaki noktalar, hareketler, med, kasır, işaretleri, Secavend vakıfları, ayet numaralan vs. birçok husus bile Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'in (s.a) ölümünden çok sonra ve belli bir süreç takip edilerek konulmuştur. Hal böyleyken günümüzde herkesçe bilinen ve kullanılan imlâ ile noktalama işaretlerini kullanmamak makul bir tutum olarak görünmemektedir. Biz bu çalışmada bunun bir denemesini yapmayı, imkân ve sınırlılıklarını, avantajlarını ve dezavantajlarını iki sure özelinde ve örneğinde görmeyi ve göstermeyi amaçlıyoruz.

Buna ek olarak aşağıdaki hususlar da çalışmamızın amaçları arasındadır:

- Kur'an'ın imlâ ve noktalama kurallarına göre yazımının mümkün olup olmadığını açıklamak
- Noktalama işaretlerinin kullanımının olumlu ve olumsuz yanlarını ile buna duyulan ihtiyacı ortaya koymak
- Kur'an'daki vakıf ve ibtidâya yardımcı olarak Kur'an'ın okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmak.
- Kur'an'ı kerimin meal ve tefsirini yapanlara yardımcı olmak.

C. Araştırmanın Önemi

Öncelikli olarak konu, Müslümanların en önemli kaynağı ile ilgili olmasından bir ehemmiyete sahiptir. Ayrıca bu konuyu detaylı ve uygulamalı bir şekilde işleyip problemlere ve engellere çözümler sunan müstakil bir eser olmaması bu araştırmayı daha da önemli bir hale sokmaktadır.

Böyle bir çalışma iki sure örneği üzerinden tamamen bilimsel kaygılarla ve yöntemlerle başarılı bir şekilde yürütüldüğünde bunun gerek Kur'an'ı anlamaya gerek çevirisini daha kolay yapmaya büyük katkıları olacağını düşünüyoruz. Bu bakımdan, şu zamana kadar ihmal edilen böyle bir konunun hem gündeme getirilmesi hem de uygulanması önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmanın daha sonra bu konuda yapılacak çalışmalara rehberlik ederek ön ayak olacağını umuyoruz.

D. Araştırmanın Yöntemi ve Temel Kaynakları

Araştırmada kullanılan yöntemler; kaynak taraması, veri toplama, eleştirel ve mukayeseli okuma, analiz ve örneklemedir. Araştırmada konuyla ilgili kaynaklardan mesele incelenip tüme varım yöntemiyle ele alınmıştır. Konu hakkındaki farklı görüşler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tezin temel kaynakları şunlardır:

- *el-İtkân fi'Ulûmi'l Kur'ân* / Celalettin es-Suyutî
- *'İlelu'l-Vukûf* / Ebu Abdullah es-Secâvendî
- *Menâhıcu Tahkiki't-Turâs* / Abduttevvâb Ramazan
- *el-İmla'u'l-Arabî Neşe'tuhû ve Kavai'duhû ve Müfredâtühû* / Ahmed Kabbış
- *el-Muyesser fi'İlmi Resmi'l-Mushaf* / Ganim Kudûrî el-Hamd

Çalışmanın içerisinde bunların dışında pek çok kaynaktan istifade edilmiştir. İsmi geçen kaynaklardan ise konuyla olan irtibatları sebebiyle daha fazla istifade edilmiştir.

II. MODERN İMLÂ KURALLARI İLE NOKTALAMA İŞARETLERİNİN TARİFİ ve ÖNEMİ

A. İMLÂ KURALLARININ TARİFİ ve ÖNEMİ

1. İMLÂ KURALLARININ TARİFİ

1.1.İmlâ (إملاء) Kelimesinin Sözlük Anlamı

İmlâ kuralları (قواعد الإملاء) ifadesi Arapçada iki kelimedenden oluşmaktadır. Bunlardan birisi kaide (قاعدة ج قواعد) kelimesidir. Kural/kaide, bir şeyin temeli manasına gelir¹. Ayrıca kural, bütün parçalarla uyumlu genel bir durumu ifade eder.² ibareleri de genel birer kuraldır.

Diğer kelime ise ‘imlâ (إملاء)’ kelimesidir. “Bu kelime م - ل - ل maddesinde geçmektedir ve ‘dikte etmek, birisine söyleyerek kendi adınayazdırmak’ manasında olduğu belirtilmektedir. Bakara suresinin 282. ayetinde şöyle buyrulmaktadır: **فليملل** “*Velisi adaletle yazdırısın.*” Burada yazma manasında م - ل - ل kökünden gelen ifal kalıbındaki (أمل إملاء) kelimesi kullanılmaktadır. Furkan suresi 5. ayette ise م - ل - ل **فَهِىَ تَمْلِي عَلَيْهِ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً** ‘*Bunlar ona sabah akşam yazdırılmaktadır.*’] م - ل - ل kökünden gelen **أملى** kelimesi kullanılmıştır. el-Ferrâ (ö. 207/822) م - ل - ل kökünün bu manada kullanımının, Hicaz ve Beni Esed dillerine ait olduğunu م - ل - ل kökünden gelen **أملى** kullanımının ise Beni Temim ve Beni Kays dillerine ait olduğunu belirtmektedir. Yani Kur’an iki dili (lehçeyi) de kullanmıştır.”³

İmlâ terimi yerine dilde şu terimler de kullanılmıştır: er-Resm/الرسم, **el-Hat** /الخط, el-Hecâ/الهجاء, el-Kitâb/الكتابة, el-Ketb/الكتب, el-Hattu’l-kıyâsi/الخط القياسي⁴ el-

¹ Bkz. ez-ZEBÎDÎ, Muhammed Murtazâ, *Tâcu’l-Arûs*, Beyrut, Menşûrâtü Mektebeti’l-Hayât, ty., IX, s. 60.

²MUSTAFA, İbrahim, ZEYYÂT, Ahmed, ABDULKADİR, Hamid, en-NECCÂR, Muhammed, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, Mısır, Mektebetü’ş-Şurûki’d-Düveliyye, 4. Baskı, 2004, s. 748.

³ Bkz. ez-ZEBÎDÎ, *Tâcu’l-Arûs*, VIII, s. 120.

⁴ Yazı üç çeşittir. Birincisi *el-Mushafu’l-Osmanî* yazısıdır. Ne kendisi kıyaslanır ne de kendisine kıyaslanılır. Çünkü bu yazının bir kısmı genel kabule (imlâ kurallarına) aykırı bir yazıma sahiptir. İkincisi; yazılarında aruz veznini kullananların yazısıdır. Bu yazı *tefâil* ve vezinlerine kelimelerin ayrılması konusunda telaffuzla uyumlu özel bir yazıdır. Bu yazıda kıyasa aykırıdır. Zira onlar tenvini nun ile yazarlar, şeddeli harfi iki harf olarak yazarlar. Söylenmeyen harfleri yazıda düşürürler... *el-Hattu’l-Kıyasî* ise üçüncü çeşit yazıdır. Bu çeşit ile kastedilen şey kuralları ve kıyas edilecek ölçüleri bulunan yazıdır. el-VÂLÎ, Hüseyin, *Kitâbu’l-İmlâ*, 1. Baskı, Beyrut, Dâru’l-Kalem, 1985, s. 39; ayrıca bkz. KABBEŞ, Ahmed, *el-İmlâu’l-Arabî Neşetühü ve Kavâiduhü ve Müfredâtühü ve Temrinâtühü*, Dâru’r-Reşid, Şam-Beyrut, 1984, s. 7.)

Kitâb/الكتاب⁵, Takvîmü'l-Yed/تقويم اليد. Bu terimler kullanım fazlalıkları, meşhur oluşları ve bir yazı türü bildirmeleri açılarından birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Fakat bu çağda yazıyı ifade etmek için en fazla kullanılan terim “İmlâ” terimidir.

1.2. İmlâ Kelimesinin Terim Anlamı

‘İmlâ Kuralları’ pek çok şekilde tarif edilmektedir. İlgili tarifler şöyledir: İmlâ kuaralları ; “dil kurallarına uygun olarak harflerin kelimedede yazılması ve düzenlenmesi bilgisidir.”⁶“Yazım dilini düzenleyen”⁷ ve “yazının hatalı olmasını engelleyen kurallardır.”⁸ Bununla beraber İmlâ kuaralları, “yazının nasıl doğru bir şekilde yapılacağını belirleyen kuralların bilgisi” şeklinde de tarif edilmektedir.⁹

Her ne kadar bu tarifler şekilsel açıdan birbirlerinden farklılık arz etseler bile anlam olarak tek bir manaya işaret etmektedirler. Bu mana; akılda bulunan düşüncenin veya dinlenen bir sözün doğru yazılmasını sağlayacak şekilde yazıya aktarımını ifade etmektedir.

Hicrî ilk asırlarda Basra ve Kufe âlimleri imlâ kuralları olarak ifade edilebilecek kıyasi yazı kuralları ortaya koydular. Ayrıca onlar mushafın yazımında, nahiv ve sarf ilminde bu kurallara dayandılar.¹⁰

1.3. İmlâ Kurallarının Önemi

İmlâ kurallarının önemi maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

1- Her ilim dalı bu kurallara ihtiyaç duymaktadır. Çünkü ilimler ancak bu kurallara uygun olarak yazılır ve muhafaza edilir.¹¹ Buna binaen uzmanlık alanlarının çeşitliliğine ve eğilimlerinin farklılığına rağmen yazarlar, sanatçılar, görevliler, öğrenciler ve öğretmenler bu kurallara muhtaçtırlar. Onlar yazıda hatalardan kaçınmak için bu bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar.

2- Yazıda yapılacak bir hata, kastedilen ifadenin yanlış anlaşılmasına ve karıştırılmasına neden olabilir. Bundan dolayı imlâ kurallarının önemi, dil

⁵el-HAMMÛZ, Abdulfettah, *Fennü'l-İmlâ' fi'l-'Arabiyye*, Ürdün, Dâru Amman, 1. Baskı, 1993, I, s. 39.

⁶MES'AD, Gazi Nebîl, *el-Hülâsatü fi Kavâidi'l-İmlâ ve 'Alâmâti't-Terkîm*, Kahire, Dâru Ğarîb, 2000, s. 21.

⁷ABDULALÎM, İbrahim, *el-Müveccehü'l-Fennî li Müderrisi'l-Lugati'l-Arabiyye*, Mısır, Dâru'l-Meârif, 1973, s. 193.

⁸el-VÂLÎ, *Kitabu'l-İmlâ*, s. 42.

⁹el-VÂLÎ, *Kitabu'l-İmlâ*, s. 42.

¹⁰AHMED, Cemal Abdulaziz, *el-Kâfi fi'l-İmlâ' ve't-Terkîm*, Kahire, Min Menşurâti Camiati'l-Kahire Külliyyeti Dâri'l-Ulûm, 2003, s. 4.

¹¹el-VÂLÎ, *Kitabu'l-İmlâ*, s. 43.

bilgisinden (nahiv), sarftan ve diğer dil bilimlerinden daha az değildir. Mesela Arapçada **قرأ الكتاب** / 'Kitabı okudu.' şeklinde hemze elifin üzerine yazılırsa fiilin öznesi bellidir. Ancak **قُرئ الكتاب** / 'Kitap okundu.' şeklinde hemze 'ی'nin üzerine yazılırsa fiilin öznesi belli olmaz. Yani fiil meçhul fiil olur. Böylece bu iki cümlenin ifade ettiği mana farklılaşır. Aynı zamanda **اقرأ** / 'Oku' ifadesi başında vasıl hemzesiyle yazılırsa emir fiil olur. **أقرأ** / 'Okuyorum' şeklinde hemze işaretiyle yazılırsa fiil muzari fiil olur ve manası da söyleyen kişinin okuduğunu bildirir. Bundan dolayı nahiv ilminindili düzenleme, imlâ bilgisinin ise yazıyı düzenleme görevi vardır. İkisi de düşüncedeki ifadenin doğru bir şekilde arz edilmesine yardım eder.

3- Yazı, bilgilerin ve kültürlerin taşıyıcısıdır. Yazı, aynı zamanda nesillerle milletlerin arasını birleştiren bir bağıdır. İmlâ kurallarına verilen önem, güvenli bir şekilde yazılı kültürlerin nesillere ulaştırılmasını sağlar.

B. MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNİN TARİFİ TÜRLERİ ve ÖNEMİ

1.1. Arapçada Noktalama İşaretlerinin Sözlük Anlamı

Noktalama işaretleri ifadesi Arapçada **علامات الترقيم** olarak ifade edilir. Bu ifade, 'kitabı noktalama ve işaretleme' anlamına gelen **رقم الكتاب** ifadesinden türetilmiştir. Mesela **هو يرقم على الماء** / 'Suyun üzerine yazı yazıyor.' ifadesi işinde gösterdiği maharete ve ortaya koyduğuzekâya erişilemeyen kimseler için kullanılır. Ayrıca çabaları boşa giden kişiler içinde bu ifade kullanılır. Çünkü yazının izi suyun üzerinde görülmez.¹²

ر - ق - م köküyle alakalı *el-Kâmusu'l-Muhî't*'te şöyle geçmektedir: **رقم**'nin manası 'yazmak'tır. Bu kelime kitapla beraber kullanılınca 'kitabı harekelemek, noktalamak' manasına gelir. Elbiseyle beraber kullanılınca 'onu çizmek ona işaret koymak' manasına gelir. Yine bu kelimedden türeyen **المرقم** 'kalem' manasına gelir. Kişi çok öfkelendiği zaman şöyle denilir: **ظفا مرقمك وجاش** / 'Kalemin ortaya çıktı, çoştü ve öfke kustü.' Ayrıca **ودابة مرقومة** 'işaretlenmiş hayvan' demektir. Bu hayvanın ayaklarında çizgiler vardır. Yine aynı kökten gelen **الرقمة** kelimesi 'bahçe, vadinin yanı' veya 'onun suyunun toplandığı yer' anlamındadır. Bu kelimenin harekelenmesi **كتف**¹³ kelimesindeki gibidir. **أمير** kalıbındaki¹⁴ kullanımı olan **الرقيم**

¹² MUSTAFA, ZEYYAT, ABDULKADİR, en-NECCÂR, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, s. 266.

¹³ Yani **الرقمة** kelimesi **كتف** veznindedir.

ifadesi ise ‘Ashab-ı Kehf’in köyü, dağı, köpeği bulunduğu vadi, kaya’ veya ‘üzerine adlarının yazılmış olduğu kurşun levha’ manalarında kullanılmaktadır¹⁵. الرقيمة ise ‘akıllı ve yetkin kadın’ demektir. المرقومة ise ‘ekini az olan toprak’a denir. الترقيم ve (ديوان الخراج) الترفين kelimeleri, devlet gelirlerinin toplanmasıyla ilgilenen kişilerin imzaları, okları ve yazıları üzerine koyulan ‘işaret’ için kullanılır¹⁶.

1.2. Terim Anlam

Noktalama, terim olarak; yazı esnasında durak ve başlangıç gibi ayırım noktalarını, ses tonlarının çeşitlerini ve sözlü vurguları göstermek için özel işaretler koymak olarak tanımlânır.¹⁷

Bu uygulamaya ıstılahi olarak الترقيم denilir. Çünkü bu kelime yazıya ve tekstil dokumalarına konulan sembollere, işaretlere ve nakışlara işaret etmektedir. Matematik âlimleri رقم / ‘rakam’ kelimesini, sayılara özel olarak belirlenmiş sembolleri ifade için bu sebepten dolayı alıp kullanmışlardır.¹⁸

1.3. Noktalama İşaretlerinin Türleri

1. Noktalama İşaretleri

Modern noktalama işaretleri Arap yazısına sonradan dâhil edilmiştir. Eski Araplar tarafından bu uygulama bilinmemektedir. Onlar virgülü, soru ve ünlem işareti gibi noktalama işaretlerini bilmiyorlardı. Çağdaş araplar bu uygulamayı batıdan almışlardır. Bununla beraber Araplar noktanın, cümlelerin arasını ayırdığını biliyorlar ve onu daire şeklinde çiziyorlardı. Mushaflarda ayetler arasında bulunan ayırım da böyledir. Daha sonra da ayetleri numaralandırmak için onların içerisine ayetlerin numaraları konulmuştur. Buradan ayet numaralarının neden ayetten önce değil de sonrasında geldiği anlaşılmaktadır. Çünkü ayetin numarasının yazıldığı daire birinci ayetle ikinci ayet arasında yer almaktadır.¹⁹

¹⁴Yani أمير veznindeki kalıbı olan الرقيم kelimesi.

¹⁵ Bkz. Râğib el-İsfahani, ebul-kâsim el-hüseyn b. Muhammed, el-Müfredât fi Garîbi'l Kur'ân, Mekke, mektebetü Nizar, Mustafa el-Baz, ty. c.1, s.266.

¹⁶FİRUZABÂDÎ, Mecduddîn Muhammed b. Yakub, el-Kâmûsu'l-Muhît, tah. Muhammed Nu'aym Araksûsi, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 2005, s. 1114, 1115.

¹⁷ZEKÎ, Ahmed, et-Terkîm ve Alâmâtühü fi'l-Lugati'l-'Arabiyye, Kahire, Müessesetü Hindâvî li't-Ta'lim ve's-Sekâfe, ts., s. 12.

¹⁸ ZEKÎ, Ahmed, et-Terkîm ve Alâmâtühü, s. 12.

¹⁹ Bkz. ABDUTTEVVÂB, Ramazân, Menâhîcu Tahkiki't-Türâs beyne'l-Kudâmâ ve'l-Muhdesîn, Kahire, Mektebetü'l-Hancı, 1. Baskı, 1985, s. 43.

el-Almevî (ö. 1573) bu işaretin kullanımına şu sözleriyle değinmektedir: “İki cümleyi veya sözü daireyle veya koyu bir kalem işaretiyle ayırmak gerekir. Kastedilen mananın anlaşılması zor olacağından dolayı yazı tek bir yöntemle devam ettirilmez. Cümleler arası ayırmda daire diğer işaretlere tercih edilmektedir. Bu işaret şeklinde gösterilmektedir.”²⁰

Kelimeleri kısaltma uygulamasını eskiler çokça kullanmışlardır. Mesela حدثنا kelimesini نا/ثا olarak, أخبرنا kelimesini أنا olarak, حدثني ifadesini ise انتهى olarak ثني ifadesini أه olarak kısaltmışlardır.

el-Almevî sözlerine şunları da eklemektedir: “Kim yazdığı şeyleri böyle bir işaretle ayırırsa ve onun kullanıldığı genel kabul gören manayı açıklarsa tartışmaya mahal kalmaz. Bundan dolayı bu tarz kullanımların manası okuyanların anlaması için kitabın girişinde açıklanır. Âlimlerin bir kısmı kastedilen manayı veya başka şeyleri ifade etmek için böyle yapmaktadır.”²¹

Modern noktalama işaretlerinin kullanımı ise öncelikli olarak sistemsiz bir şekilde okullarda ve basımevlerinde uygulanmış ve yaygınlık kazanmıştır. Daha sonra âlimler ve Arap dili toplulukları bu uygulamayı kabul etmiş ve Arap dilinin yönelimlerine uygun olarak; uygulama birliği sağlamak, zorluğu ortadan kaldırmak ve anlamayı kolaylaştırmak için uygulamışlardır.²² Bu noktalama işaretlerinin en çok bilinenleri şöyledir:

1- Virgül: Arapçada الفاصلة, الفصلة, الشولة ve شولة العقرب olarak isimlendirilmektedir. Gösterimi “,” şeklindedir. Bununla beraber virgül işareti, sözün karışmasını engellemek için okuyan kişinin işaretin bulunduğu yerde hafifçe durması gerektiğini ifade eder. Şu durumlarda bu işaretin konulması güzel görülmektedir:

a- Seslenmeden (nida) sonra. Mesela يا رجل، إليك عني! / ‘Ey adam, benden uzak dur.’ cümlesinde olduğu gibi.

b- Farklılığı veya çeşitliliği ifade etmek için peşi sıra gelen kelimelerin arasına koyulur. Mesela الكلام ثلاثة أنواع: اسم، وفعل، وحرف / ‘Kelime 3 çeşittir. Bunlar isim, fiil ve harftir.’ cümlesinde isim kelimesinden sonra konulan virgül buna örnektir. Yine يتركب جسم الإنسان من: الرأس، والجذع، والأطراف / ‘İnsan vücudu baş, beden

²⁰el-ALMEVÎ, Abdalbâsîd b. Musa b. Muhammed, *el-Mu’id fî Edebi’l-Müfîd ve’l-Müstefîd*, Şam, Matbaatü’t-Terakkî, 1. Baskı, 1349 h. , s. 138.

²¹el-ALMEVÎ, *el-Mu’id*, s. 139.

²²1912 yılında, Arapçada ilk olarak vakıf ve ibtida konusunda kabul edilmiş kural ve esasları mantıklı yolla belirleyen kişi Ahmed Zeki’dir. O, bu uygulamayı Ahmet Haşmet paşanın emriyle yapmıştır.

ve uzuvlardan oluşur.’ cümlesinde baş kelimesinden sonra gelen virgül de buna örnektir.

c- Cevap kelimesinden sonra gelir. Mesela / نعم، أبوك بخير. ‘Evet, senin baban iyidir.’ Bu cümlede ‘evet’ kelimesinden sonraki virgül buna örnektir.

d- Kısa ve anlamlı cümleler arasına koyulur. Mesela / إنَّ محمدا طالب مهذب لا يؤذي أحدا، ولا يقصر في دروسه وواجباته ‘Muhammet kimseye sıkıntı vermeyen terbiyeli bir öğrencidir, o derslerini ve ödevlerini aksatmaz.’ cümlelerinin arasına konulan virgül buna örnektir.

e- Her birinin farklı bir anlamı olsa da birbirine atfedilmiş cümlelerin arasına koyulur. Mesela / المعروف قروض، والأيام دول، ومن تواني عن نفسه ضاع، ومن قاهر الحق قهر، ومن تأنى أدرك ما تمنى ‘İyilik bir borçtur, günler değişip durmaktadır, kim nefsi hakkında yavaş davranırsa kaybeder, kim hakka üstün gelirse kahrolur, kim sabırlı olursa düşündüğü şeye ulaşır.’ cümleleri buna örnektir.

f- Cümleye benzeyen kelimeler devamında gelen şeylerle alakalı olduğunda virgül konulur. Mesela / لا يستحق الاحترام كل رجل لا يقرن القول بالعمل، وكل صانع لا يتوخى الإتقان، / وكل شريف يسلك سبيل التهم ‘Söyledikleriyle yaptıkları uyumlu olmayan kişiler saygıyı hak etmez, her sanatkâr mükemmel yapamaz, her onurlu kişide suçlanacak bir şey bulunur.’ cümleleri bu duruma örnektir.

g- Şart ve yemin cümleleri uzadığında, şart ve ceza cümleleri veya yemin ile cevap cümleleri arasına konulur. Mesela / مهما تأتتا به من أقوال لتقتعنا بها، فما نحن بمصدقين لك / ‘Her ne zaman bizi ikna etmek için bir takım sözlerle gelsen, biz seni doğrulamayız.’ / والذي خلق الخلائق أجمعين وتكفل بأرزاقهم، لن أتكاسل عن عملي ‘Bütün mahlukatı yaratana ve onların rızıklarını üstlenene yemin olsun ki, işimde asla tembellik göstermeyeceğim.’ cümleleri buna örnektir.

h- Bir şeye dikkat çekilmek istendiğinde veya bir şey hatırlatmak istendiğinde kullanılan bedel lafızlarından önce virgül konulur. Mesela / في هذا العصر: عصر / الإلكترونات، تتفجر ينابيع المعرفة ‘Bu çağ yani elektronik çağı, bilginin kaynaklarını etrafa saçmaktadır.’²³

2- Noktalı Virgül: Arapçada الفاصلة المنقوطة ve الشوالة المنقوطة olarak isimlendirilir. İşareti ise “؛” yani ters çevrilmiş vav ve altına konulan noktadır.

²³Bkz. ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 14, 15; ABDUTTEVVÂB, *Menâhicu Tahkiki't-Türâs beyne'l-Kudâmâ ve'l-Muhdesîn*, s. 207; ÖMER, Ahmed Muhtar, ZEHRÂN, Mustafa el-Hâs, er-RÂCİHÎ, Fatimetü Râşid, SEFER, Abdulaziz Ali, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye ve'l-Kâvâidi'n-Nahviyye*, Matbuâtü'l-Kuveyt, 2. Baskı, 1999, s. 30.

Okuyucu noktalı virgüle geldiğinde, virgülden daha uzun noktadan daha kısa bir duruş yapar. Bu işaret çoğunlukla şu yerlerde kullanılır;

a- İkinci cümlelerin bir cümlelerin açıklaması olduğu durumda veya bir cümlelerin oluşmasının sebebi olduğunda iki cümle arasına konulur. Mesela **كن إيجابياً؛ لم توفى في** /فإن السلبية سم نافع ‘İyimser ol; çünkü kötümserlik zehirli bir bataklıktır.’ ve **الامتحان؛ لأنك لم تحسن فهم المطلوب** ‘Sınavda başarılı olamadın; çünkü sen istenenleri güzel bir şekilde anlamadın.’ cümlelerinde olduğu gibi.

b- Önceden geçen bir ifadeyi açıklayan veya teyit eden cümleden önce koyulur ya da iki cümle arasını bağlayan bir edat bulunduğunda koyulur. Mesela **ولكن أكثر الناس لا يعلمون؛ يعلمون ظاهراً من الحياة الدنيا** ‘Fakat insanların çoğu bilmez; onlar dünya hayatının zahiri görünüşünü bilirler.’²⁴ ve **العاقل يسعى لكسب رزقه بعرق جبينه؛ أما** /الجاهل فيعيش عالة على الناس ‘Akıllı kişi alnının teriyle rızkını kazanmaya çalışır; cahile gelince ise o, halkın üzerindeki bir yük olarak yaşar.’ cümlelerinde olduğu gibi uygulanır.

c- Tek bir cümlede türleri farklı olan gruplar arasında kullanılır. Ayrıca o gruplar arasında bir yakınlık ve benzerlik olduğu durumda da kullanılır. Mesela **من مملكة الحيوان: البقر، والغنم، والماعز، والخيول، والحمير، والبغال، والضبع، والذئب، والثعلب؛ والحوت** /السمك والضفدع ‘Hayvanlar âlemi: inekler, koyunlar, keçiler, atlar, eşekler, katırlar, sırtlanlar, kurtlar, tilkiler; balinalar, balıklar, kurbağalar vs. den oluşmaktadır.’ ve **وجدنا الناس قبلنا كانوا أعظم أجساما، وأوفر أحلاما؛ وأشدّ قوّة، وأحسن بقوتهم للأمر إتقاناً؛ وأطول** /أعماراً، وأفضل بأعمارهم للأشياء اختباراً ‘Bizden önceki insanların, beden olarak daha büyük, düşünce olarak daha geniş düşünceli; güç olarak daha kuvvetli ve işleri yapma konusunda daha yetenekli; daha uzun ömürlü ve ömürleri boyunca pek çok şey hakkında daha tecrübeli olduklarını gördük.’ cümleleri buna örnektir.

Noktalı virgülün illet ve sebep bildiren kelimelerden önce çokça kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeler şöyledir: ... **لذا، ومن ثمّ، ل، لأنّ، لأنه، حيث إنّ ...**²⁵

3- Nokta: النقطة المربعة veya الوقفة diye isimlendirilir. İşareti “.” şeklindedir.

Noktanın konulma amacı okuyucunun nefes alarak tam bir duruş yapmasını sağlamaktır. Bu işaretin şu durumlarda konulması güzel görülmektedir;

²⁴Rum Suresi, 30/6.

²⁵ ABDUTTEVVÂB, *Menâhıcu Tahkiki't-Türâs beyne'l-Kudâmâ ve'l-Muhdesîn*, s. 207, 208; ÖMER, ZEHİRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye ve'l-Kâvâidi'n-Nahviyye*, s. 31; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, 57, 58; ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 16, 17.

a- Tam bir anlam ifade eden cümlelerin sonuna konulur. Ayrıca bu cümle lafzi olarak yeterli bir bütünlük taşır. Mesela / خير الكلام ما قلّ ودلّ، ولم يطل فيمّل. / ‘Sözün iyisi az ve öz olur, uzun ve sıkıcı değil.’

b- Her bir ibarenin sonuna ve ibareler arasındaki bütün anlamlı cümlelerin sonuna konulur. Mesela مثل المؤمن الذي يقرأ القرآن مثل الأترجة ريحها طيب، وطعمها طيب. ومثل المؤمن الذي لا يقرأ القرآن كمثل التمرة لا ريح لها، وطعمها حلو. ومثل المنافق الذي يقرأ القرآن كمثل الریحانة ريحها طيب، وطعمها مرّ gibidir; kokusu da güzeldir tadı da güzeldir. Kur’an okumayan mü’min hurma gibidir; kokusu yoktur ama tadı güzeldir. Kur’an okuyan münaḥık reyhan otu²⁷ gibidir; kokusu güzeldir ama tadı acıdır...”²⁸ cümleleri buna örnektir.

Sonuç olarak nokta tam bir anlam ifade eden cümlelerin sonuna konulur. Cümle şaşırtma, heyecan, sevinç veya üzüntü gibi bir ünlem işareti konulmasını gerektirecek bir mana veya soru anlamı taşımadığı sürece sonuna nokta konulur.²⁹

4-İki Nokta İşareti: علامة الحكاية veya علامة التوضيح، النقطةان الرأسيتان، النقطةان olarak da isimlendirilir. İşaret “:” şeklinde gösterilir. Bu işaret kendisinden sonra önceki durumu açıklamak için kullanılır. Çoğunlukla şu durumlarda konulur;

a- Söylenen söz ile söylendiğini bildiren söz arasına konulur. قال، سأل، أجب، / ‘Söyledi, sordu, cevap verdi, anlattı, haber verdi’ gibi kelimelerden sonra kullanılır. Mesela / سألت عليًا...، روى أبو هريرة...، قال الإمام أبو حنيفة:... / ‘Aliye sordum:...’, ‘Ebu Hureyre şöyle rivayet etti:...’ ve ‘İmam Ebu Hanîfe şöyle dedi:...’ ifadeleri buna bir örnektir.

b- Kısa bir ifadeden sonra, tafsilatlı açıklamadan önce konulur. Bir şeyle onun kısımları ve türleri arasına da konulmaktadır. Mesela şu cümleler buna örnektir: ’ الخلفاء الراشدون أربعة، وهم: أبوبكر، وعمر، وعثمان، وعليّ / ‘Raşit halifeler dörttür: Ebubekir, Ömer, Osman ve Al’, لا يتعلم العلم اثنان: مستح ومستكبر / ‘İki kişi ilmi öğrenemez: Utangaç ve kibirli.’

c- Yan başlıklardan sonra konulur. Mesela: التفسير لغة/ Tefsir’in Sözlük Anlamı:...’ örneğindeki gibi.

²⁶Tadı ve kokusu güzel portakal gibi bir meyvedir. Ağaç kavunu olarak da geçer.

²⁷Güzel kokulu bir bitkidir. (el-Mu’cemu’l-Vasît, s. 381)

²⁸el-BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, *Sahihu’l-Buhâri*, “Kitabu’l-Et’ime”, Hadis no: 5032; el-MÜSLİM, *Sahihu’l-Müslim*, hadis no: 1334.

²⁹Bkz. AHMED, *el-Kâfi fi’l-İmlâ ve’t-Terkîm*, s. 59; Vakfe veya noktanın artırılması ile alakalı bkz. ABDUTTEVVÂB, *Menâhicu Tahkiki’t-Türâs beyne’l-Kudâmâ ve’l-Muḥdesin*, s. 208; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü’l-Lügaviyye ve’l-Kâvâidi’n-Nahviyye*, s. 31; ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 17.

d- Şu kelimelerden sonra konulur: ³⁰الاتي, التالي, مثل, نحو, ما يلي

5- Üç Nokta İşareti: Bu işaret; **نقط الحذف والإضمار, علامة الحذف** olarak isimlendirilir. İşareti ‘...’ şeklindedir. Bu işaret, kullanıldığı yerde cümlenin kısa kesildiğini ve devamı olduğunu belirtir. Bu işaret, cümlenin kısaltılmasının önemli olduğu zamanlarda veya cümlenin devamının zikredilmesinin uygun görülmediği zamanlarda kullanılır. Bununla beraber başkalarının sözleri zikredildiğinde sözün devamına ulaşamıyorsa veya başka bir sebepten dolayı nakledilen sözün sonuna bu işaret konulabilir.³¹ Bu işarete örnek olarak şu cümle verilebilir: **وأما الإجماع: فهو اتفاق** ... **علماء العصر على حكم الحادثة... وإجماع هذه الأمة حجة ...** bir hadisenin hükmü konusunda ittifaktır... Bu ümmetin icması ise bir delildir...³²

6- Soru İşareti (علامة الاستفهام): “?” bu işaretiyle gösterilir.

a- Soru edatı ister isim olsun ister harf olsun, isterse de düşürülmüş olsun, soru ifade eden cümlelerin sonuna bu işaret konulur. Düşürülmüş olduğunda sözün siyak ve sibakı ifadenin bir soru ifadesi olduğuna delalet eder. Burada ses vurgusu edatın yerine geçer. Bunlara şu cümleler örnek olarak gösterilebilir: **أبوك في الدار؟** / **كيف تذهب إلى الجامعة كل يوم؟**, **‘Size birisi geldi mi?’**, **هل جاءكم من أحد؟**, **‘Baban evde mi?’**, **‘Okula her gün nasıl gidiyorsun?’**

b- Ayrıca soru işareti, söylenen ifadenin aksi bir şey düşünülüyorsa ve onun doğruluğu konusunda şüphe duyuluyorsa cümlenin sonuna konulur. Buna örnek olarak şu cümle verilebilir: **‘Hz. Peygamber (s.a) rebiyyulevvel ayının 12(?)’inde doğmuştur.’** Bu cümlenin sonuna soru işareti konulmuştur. Çünkü onun doğum günü hakkında ihtilaf bulunmaktadır.

Burada sorunun havada kalmış olmaması ve dilsel bir etkenden dolayı kullanılmış olmaması şarttır. Mesela şu örneklerde soru işareti kullanılmamaktadır: **‘Bilmiyorum ki Ali yolculuk yaptı mı yapmadı mı?’**, **‘Kur’an ilimlerini nasıl öğrendiğini anlamak istedim.’** / **استفهمت منه كيف تعلم علوم القرآن** / **لست أدري أسافر علي أم لم يسافر**

Soldan sağa yazılan diğer dillerin aksine soru işaretinin yazı satırının sağına doğru dönük olması gerekir.³³

³⁰ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 31, 32; ABDUTTEVVÂB, *Menâhucu Tahkîki't-Türâs*, s. 208.

³¹ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 20; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 31, 32; ABDUTTEVVÂB, *Menâhucu Tahkîki't-Türâs*, s. 208.

³²el-CÜVEYNÎ, Ebu'l-Meali Abdülmelik b. Abdullah, *el-Varakât fi Usuli'l-Fıkh, Mansuriyye*, Daru İbn Receb, 1. Baskı, 2004, s. 32.

³³ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 18; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 32; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 78, 79.

7- **Ünlem işareti:** التعجب, الانفعال, علامة التأسر veya işaretleri olarak da isimlendirilir. Bu işaret “!” şeklinde gösterilir. Söyleyen kişinin şaşırma, heyecan ve hayret gibi duygular yaşadığını gösteren her cümlenin sonuna konulur.

Bunlara örnek olarak şu cümleler verilebilir:

a- Tebrik	!مرحى لك مرحى / ‘Aferin sana. Aferin!’	
b- Teşvik ve özendirme	!الله الله / ‘Allah Allah!’	‘عليك بالصدق!’/Doğru söylemen gerek!’
c- Uyarı ve sakındırma	!ويل للسادج! / ‘Vay aptalın haline!’	!إياك والكذب! / ‘Yalandan sakın!’
d- Övgü	!نعم الصديق محمد! / ‘Muhammed ne iyi dosttur.’	
e- Yergi ve kızma	!طفح الكيل! / ‘Haddi aşttı!’	!بنس الرقيق المخادع! / ‘Hilekar/tuzak kuran ne kötü arkadaştır!’
f- Ümit ve beklenti	!ليت الشباب يعود يوماً! / ‘Keşke gençlik bir gün geri dönse!’	!لعل الأمة الإسلامية تصحو قريباً! / ‘Umulur ki İslam ümmeti yakın zamanlar uyanır!’
g- Üzüntü ve sitem	!أف لعنالك! / ‘Yazık senin bu inadına!’	!وا أسفاه! / ‘Vah vah yazık ona!’
h- Sevinç ve Hüzün	!واكرب أبتاه! / ‘Vah babacığım!’	!وافرحتاه! / ‘Ne mutlu!’
ı- Dua, şaşırma ve yalvarma	!ما أجمل ساعتك! / ‘Saatin ne güzel!’	!وا إسلاماه! ارحمنا يا رحيم! / ‘Vah İslam’a! Ey rahim olan, merhamet et bize!’

الاستفهام الإنكاري والتعجبى (Olumsuzu pekiştiren soru şekli) veya şaşırmadan dolayı sorulan soruların sonuna hem soru işareti hem de ünlem işareti konulur. Bir kısım dil bilginleri bunu ‘taaccübî soru işareti’ olarak isimlendirilmektedir. Buna örnek olarak / كيف تجرؤ على مخاطبة والدك بصوت مرتفع؟! / ‘Sen babanla böyle yüksek sesle nasıl konuşuyorsun!?’ cümlesi verilebilir.

Ünlem işareti **نعم وبئس وحبذا** / ‘Ne iyi, ne kötü, ne güzel’ vs. ifadelerle başlayan cümlelerin sonuna da konulur. Çünkü bu ifadeler övgüye, yergiye, güzelliğe ve etkilenmeye işaret eder.³⁴

8- Kısa Çizgi (Tire İşareti): Arapçada **الشرطة** veya **الوصلة** olarak isimlendirilir. “-“ şeklinde gösterilir. Bu işaret şu yerlere konulur.

a- Rakam veya yazı olarak yazılan sayıların arasına ve başlıklarda sıralı bir şekilde gelen sayılardan sonra konulur. Örnek olarak şu cümleler verilebilir: **التبكير في النوم وفي الاستيقاظ منه يجلب لك ثلاث فوائد:- أولاً: صحة البدن. - ثانياً: وفور المال. ثالثاً: سلامة العقل.** / ‘Erken uyuyup erken uyanmanın 3 faydası vardır: 1- Sağlıklı bir vücut. 2- Geniş mal. 3- Sağlıklı bir akıl.’

b- Tek kullanılan kelime ve temsili olarak verilen rakamların arasını ayırmak için konulur. Mesela şu cümlelerdeki çizgiler böyledir: **عَرَفَ المصطلحات الآتية عند** / ‘Aşağıdaki terimleri tefsircilere göre tarif etti: مكيّة - مدنية - الوحي- التأويل / المفسرين: - مكيّة - مدنية - الوحي- التأويل Mekkî-Medenî-Vahiy-Te’vil.’ **9-8-7-6-5-4-3-2-1** / الأرقام الرئيسية هي: 1-2-3-4-5-6-7-8-9.’

c- Belirli aralıktaki sayıları kısaca belirtmek için konulur. Örnek olarak şu cümlelere bakılabilir: **الإمام أبو حنيفة النعمان بن ثابت (80 – 150 هـ) أول الأئمة الأربعة. أي عاش** / ‘İmam Ebu Hanife Numan b. Sabit (80-150 h.) dört mezhep imamının birincisidir. Yani o hicri 80 yılından 150 yılına kadar yaşamıştır.’ **اجتمع** / معلمو الصفوف الثالثة – التاسعة 3.-9. sınıfların öğretmenleri toplandı.’

d- Konuşan kişilerin söyledikleri sözlerin başına isimlerini tekrar etmemek için, konuşma, soru cevap şeklindeyse veya karşılıklı diyalog şeklindeyse bu işaret konulur. Buna şu ikili konuşma örnek olarak verilebilir:

‘Muhammed arkadaşıyla karşılaştı ve onunla aralarında şu konuşma geçti:

- سلام عليك، كيف حالك يا عزيزي؟ / - Selamün aleyküm, nasılsın aziz dostum?

- وعليكم السلام، بخير، وأنت؟ / - Aleyküm selam, iyiyim. Ya sen nasılsın?

- الحمد لله على كل حال. / - Her halimize şükür.

- إلى أين أنت ذاهب في هذا؟ / - Muhammed, sabahın bu erken vaktinde nereye gidiyorsun?
الصباح الباكر يا محمد؟

- إلى المستشفى؛ فقد ألمت / - Hastaneye gidiyorum. Başım çok şiddetli ağrıyorve dönüyor.
بي صداع شديد ودوار وقت السحر.

³⁴Bkz. ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s. 19; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 32; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 79, 80; ABDUTTEVVÂB, *Menâhicu Tahkiki't-Türâs*, s. 209.

- وارِبَاه! أَرْجُو أَنْ يَكُونَ السَّبَبُ شَيْنًا / - İnşallah önemsiz bir şeydir. Allah acil şifalar versin. /
طفيفًا – إن شاء الله- شفاك الله شفاءً عاجلاً!

- آمين، شكراً لك، في أمان الله! / - Amin, teşekkür ederim. Allaha emanet ol. /

- في أمان الله! / - Sende Allah'a emanet ol /

Cümlelerin iki kısmı arasındaki ayrılık uzarsa bu işaret konulur. Cümlelerin bu kısımları mübtada, haber; fiil, fail; fiil, naibul fail; şart ve cevabı olabilir. Bu uygulama cümlelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için yapılır. Şu cümleler buna örnek olarak verilebilir: 'Yollardadilenirken gördüğüm, yaşlı Adam kısırdır.' العجوز الذي رأته يتسول في الطرقات – عقيم / 'Kim hedeflediği şeye ulaşacağına inanırsa, Allahtan yardım isteyerek, ona tevekkül ederek ve sebeplere ihlasla sarılarak çalışırsa, başarır.' والذي بيده ملكوت كل شيء وهو يجير ولا يجار عليه – أخذنا بالأسباب بإخلاص – ينجح / 'Her şeye sahip olan, koruyan ve korunmaya ihtiyaç duymayan Allah, dinine yardım edecektir.'³⁵

9- İki Kısa Çizgi: Ara cümle işaretidir ve '- -' şeklinde gösterilir. Arapçada علامتا الاعتراض veya الشرطتان olarak isimlendirilir. Bu iki çizgi arasında açıklama cümleleri yazılır. Böylece bu cümle terkibe bağlı kalmaz ve manayı olumsuz etkilemez. Bu işaret dua, övgü, merhamet, memnuniyet, uyarı, bildiri, açıklama ifade eden kelimeler ve cümlelerde kullanılır. Örnek olarak şu cümleler verilebilir: الضرغام kelimesi / - بكسر الضاد المعجمة، وإسكان الراء المهملة، وفتح الغين المعجمة - بمعنى الأسد - ض - ض harfi kesre harekeli, را harfi sakin, 'غ' harfi fetha harekeli- aslan manasındadır. Babam -Allah ona merhametiyle muamele etsin- 2017 yılında vefat etti. - ولم يكن يقصد التجسس - كان إبراهيم جالساً على شرفة بيته فرأى - / مات والدي - رحمه الله تعالى - عام 2017 م / جاراه وهو يعاتب ولده بألفاظ نابية - tecessus niyeti - إبراهيم evinin balkonunda otururken - olmaksızın- komşusunun oğlunu kötü sözlerle azarladığını gördü.'³⁶

Açıklama cümlesi, mübtada ve haber, fiil ve mef'ul, kase ve cevabı gibi cümledeki öğelerin arasına konulur.³⁷ Ayrıca iki çizgi yerine iki parantez de kullanmak mümkündür.

Dil bilginlerinin pek çoğu noktalama işaretleri konusunda iki çizgi yerine tek çizgiden bahsetmekle yetinmektedirler. İki çizgiyi ayrıca zikretmeyip onu tek

³⁵Bkz. ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s.21; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 33; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 61, 62; ABDUTTEVVÂB, *Menâhîcu Tahkîki't-Türâs*, s. 210; *Alâmâtü't-Terkîm*, s. 76, 77.

³⁶ AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 62.

³⁷Bkz. *Alâmâtü't-Terkîm*, s. 76; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 33.

çizgiyle beraber ele almaktadırlar. Ancak ikisi arasındaki kullanım farkını açıklamak ve göstermek için burada olduğu gibi ayrı ele almak daha doğrudur.

10- Çift Tırnak İşareti veya Alıntı İşareti: Bu işarete Arapçada علامة التنصيص, التضييب, الاقتباس veya المزدوجتان denilir. Gösterimi “« »” şeklindedir. Kullanım yerleri şöyledir:

a- Alıntılanan ibare hiçbir değişiklik yapılmadan ve bir şey eklenmeden ilmi usule riayet ederek bu iki işaretin arasında aktarılır.³⁸ Örnek olarak şu cümleler gösterilebilir: «خير الكلام ما قل ودل» / «Meşhur bir hikmetli sözde şöyle denilir: «Sözlerin en iyisi az ve öz olandır.» , «يا بني، اصبر على ما يصيبك في سبيل تحقيق غايتك؛ فإن الدنيا زائلة فانية، ناهيك عما فيها، ولن تنال أسمى الغايات إلا بالصبر» ‘Annem bana bir gün şöyle dedi: «Ey oğlum, hedefini gerçekleştirmek için uğraştığın zaman başına gelenlere sabret, Çünkü dünya içindekilerle beraber fanidir ve bir gün tükenip yok olacaktır. Yücehedeflere ancak sabrederek ulaşabilirsin.»’

b- Kitap, dergi, gazete, makale, şiir gibi şeylerin başlıkları tırnak içinde yazılır. Örnek olarak şu cümleler verilebilir: «منسا موسى، السلطان الحاج» من أبرع ما كتاب / «Mansa Musa Hacı Sultân» kitabı Muhammed Dukure’nin yazdığı en güzel kitaplardandır.³⁹ «قيامه أرتغرل» نال رواجاً كبيراً في العالم الإسلامي / «Diriliş Ertuğrul’ dizisi İslam dünyasında büyük ilgi gördü.’

c- Yazarın dikkat çekmek veya kullanımını muhafaza etmek istediği ibareler, terimler ve isimlendirmeler tırnak içine konulur. Şu cümlede olduğu gibi: «من المواضيع المفضلة لدى الطلاب موضوع «الكتابة الوظيفية» / «Öğrencilerin en sevdiği konulardan birisi de « yaratıcı yazma becerisi »dır.»⁴⁰

11- İki Parantez İşareti: Gösterimi “( )” şeklindedir. Bu işaret arasına yazılan ifade cümledeki ana unsurlardan değildir. Bu ifadenin özel bir anlamı vardır. Bu işaretin kullanıldığı yerler şöyledir:

³⁸Bu işaret düz yazıda olduğu gibi şiirde de konulur. Şair beyitleri başka birinden alıntılıyorsa veya şiiri başka birin sözlerinden bir kısmını içeriyorsa bu söylenen sözler tam bir beyit olmasa bile bu onun başka birinden alınmış olduğuna işaret eder.

³⁹Dr. Muhammed Dukure, Nijer’de İslam Üniversitesinde Şeriat ve Kanun Fakültesinde yönetici, araştırmacı ve yazardır. Ayrıca aynı üniversitede okutmandır. Onun kitabı Afrikanın batısında kurulan Mali imparatorluğundaki en meşhur imparatorun biyografisini içermektedir. Ayrıca kitap onun pek çok altın dağıttığı meşhur hac yolculuğunu da anlatmaktadır.

⁴⁰Bkz. ZEKİ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s.20; ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 33; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 60, 61; ABDUTTEVVÂB, *Menâhucu Tahkiki't-Türâs*, s. 209, 210; *Alâmâtü't-Terkîm*, s. 82; EBUBEKİR, Ahmed Muhammed, *el-Kavâidü'z-Zehbiyye fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, Suudi Arabistan, 1411 h., s. 62.

⁴¹ Arapçada parantez işareti هلالين olarak adlandırılır. Bu isimlendirilmenin nedeni parantezlerin kavisli olmasından dolayı hilale benzemesidir.

a- İzah, açıklama ve tarif ifadeleri parantez arasında yazılır. Örnek olarak şu cümleler verilebilir: (محمد بن محمد ابن الجزري ت 833 هـ) كتبا كثيرة في القراءات / والتجويد. ألف شيخ القراء (Muhammed b. Muhammed İbnü'l-Cevzî v. hicri 833) Kıraat ve Tecvid alanlarında çok sayıda kitap telif etmiştir.'

b- Uyarı lafızları, dua cümleleri ve ara cümleler, ana cümle ile karışmaması için parantez içerisinde yazılır. Mesela şu cümleler buna örnektir:

(بفتح الخاء المعجمة)، سيئ الخلق (بضم الخاء المعجمة) / صدیقك حسن الخلق (بفتح الخاء المعجمة)، سيئ الخلق (بضم الخاء المعجمة) sureti (الخلق kelimesinin 'خ' sı fetha ile) güzel, fakat karakteri (الخلق kelimesinin 'خ' sı damme ile) kötüdür.'

(أبو بكر الصديق (رضي الله عنه) أول الخلفاء الراشدين. / Ebubekir Sıddık (r.a) raşit halifelerin ilkidir.'

c- İnsanların konuşma esnasında veya oyuncuların tiyatrodaki yaptığı belirli uygulama ve hareketler parantez arasında yazılır. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

- أستاذ مادة التفسير (مخاطبا طلابه): أتستعدون للاختبار النهائي؟ - الطلاب (بأصوات عالية):
'Son sınava hazırlanıyor musunuz?' diye sordu. Öğrenciler (yüksek sesle) evet, evet! Hazırlanıyoruz.'

d- Cümledeki harflerle karışmaması için sayı ve tarihler parantez arasında verilebilir. Örnek olarak şu cümleler verilebilir:

(محمد بن جرير الطبري (ت 310 هـ) مؤلف كتاب «جامع البيان عن تأويل آي القرآن» / Muhammed b. Cerir et-Taberî (ö. 310 h.) *Câmi 'u'l-Beyân an Te'vîli Ayi'l-Kur'ân* eserinin yazarıdır.'

e- Zikredilen bir terime alternatif başka bir terim daha zikredildiğinde parantez içerisinde yazılır. 'Virgül (الشوالة) الفاصلة (الشوالة) علامة شائعة من علامات الترقيم. (eş-Şevle), yaygın kullanılan bir noktalama işaretidir.' cümlesi buna örnektir.⁴²

12- Yıldızlı ve Motifli Parantez İşareti: المزهران, القوسان القرآنيان veya المزخرفان. Bu işaret Kur'an ayetleri arasında kullanılır ve gösterimi “ ﴿ ﴾ ” şeklindedir. Ayet alıntılındığında bu işaretin arasında yazılır. Bu işaret, Kur'an metninden yapılan alıntılar için kullanılan özel bir işarettir.⁴³

⁴²Bkz. ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s.22; ABDUTTEVVÂB, *Menâhîcu Tahkîki't-Türâs*, s. 209; *Alâmâtü't-Terkîm*, s. 83, 84; EBUBEKİR, *el-Kavâidü'z-Zehebîyye fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 62.

⁴³Bkz. EBUBEKİR, *el-Kavâidü'z-Zehebîyye fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 64; AHMED, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, s. 64. Not: Yazar, tırnak işaretini Kur'an nassları için kullandığında bir sıkıntı olmaz. Fakat pek çok araştırmacı ve yazara göre motifli parentez kullanımı daha iyidir.

kısımının sağ tarafına da bu işareti koyar. Böylece sözün devam ettiğine işaret eder.⁴⁷ Bu işaretin yerine ok ‘←’ işareti de konulabilir.

Bazı kitaplar bu eşitlik işaretini dipnotların dışında başka yerlerde de kullanabilmektedir. Bazen uzun cümlelerde cümlenin sonuyla başının karıştırılmaması için veya ‘يعني’ ve ‘أي’ kelimeleri yerine bir açıklamaya işaret etmek için de kullanılabilir. Örnekler için şu cümlelere bakılabilir:

قَلَّ أَنْ يَوجِدَ مفسِرَ محَرَّرَ مجتهدَ في التفسيرِ، ومتخيرَ من الأقوالِ أو معترضَ على بعضها = لا
‘Tefsirde / يكون له قواعد علمية يسير عليها، وإلا لوقع في اختياراته الاضطراب والضعف...
müctehid, söylenenleri ayırt edebilecek veya bazısına karşı çıkacak, bir tefsir yazarı çok az bulunur = Ona, rehberlik edecek bilimsel kuralları yoktur. Bundan dolayı da tercihlerinde zorlanma ve zaaf yaşayacaktır...’⁴⁸

/ التوكل = الأخذ بالأسباب المتاحة قدر الاستطاع مع عزم القلب على أنها لا تنفع شيئاً إلا بإذن الله.
‘Tevekkül= Elden geldiğince ve kararlılıkla var olan sebeplere sarılmaktır. Ne var ki Allah’ın izni olmadıkça hiçbir şey fayda vermez.’

Ayrıca eşitlik işareti matematikte de sayılar arasındaki eşitliği ve bir işlemin sonucunu göstermek için kullanılmaktadır.

16- Eğik Çizgi İşareti: Arapçada الإشارة المائلة veya الخط المائل denilmektedir. “/” şeklinde gösterilmektedir. Bu işaret şuralarda kullanılmaktadır:

- Olayların veya günlerin tarihlerinde kullanılmaktadır. Mesela 2019/03/09 09/03/2019 gibi. Ayrıca bu işaret yerine kısa çizgi ve noktada kullanılır. Örnek olarak şöyle gösterilebilir: / 2019-03-09 /09-03-2019.
- Yazma eserlerin tahkiki yapılırken eserin aslındaki sayfa sonlarını belirtmek için bu işaret konulur.
- Matematikte bölme işareti olarak kullanılır. 25 / 50 / 2 يساوي: 25’e eşittir.’ cümlesindeki gibi.⁴⁹
- Şiirde aruz ölçülerindeki “tef’îlât” vezinlerinin arasını ayırmak için konulur.

‘Sadece temenni etmekle isteklere ulaşılmaz. *** Dünya ancak çalışılarak elde edilir.’

‘وما نيلل/مطالببت/تمنني *** ولكن تو/خذ ددنيا/ غلابا’

⁴⁷Bkz. AHMED, *el-Kâfi fi’l-İmlâ ve’t-Terkîm*, s. 63, 64. Burada Dipnotun sağ tarafına dememizin nedeni Arapçanın sağdan yazılan bir dil olmasıdır. Soldan yazılan dillerde bu işaret sola konulur.

⁴⁸et-TAYYÂR, Müsâid b. Süleymân b. Nâsır, *et-Tahrîr fî Usûli’t-Tefsîr*, Cidde, Merkezü’d-Dirâsât ve’l-Malûmâtî’l-Kur’aniyye, 2014, s. 308

⁴⁹el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü’t-Terkîm ve Usûli’l-İmlâiyye*, s. 53.

‘مفاعلتن/ مفاعلتن/ فاعولن *** مفاعلتن/مفاعلتن/فاعولن’⁵⁰

17- Yıldız İşareti (النجمة): Gösterimi “*” şeklindedir. Bu işaretin kullanımı yeni yazılarda yaygınlık kazanmıştır. Makale ve bilimsel yazılarda geçen başlıklarla ilgili önemli meseleleri hatırlatmak için ve başlığı tamamlamak için veya araştırmaya okuma sırasında başlığın dışında başka bir meseleyi hatırlatmak için kullanılır. Kastedilen anlamla zorunlu olarak ilgili bir görevi yerine getirir.

Bu işaret, kitaplarda dipnot veya açıklama kısmına, dipnot sıralamasını bozmadan uygun yerlere yerleştirilir. Şayet yıldız işareti, metinde birinci dipnot ve ikinci dipnot arasına yerleştirilirse sıralamayı değiştirmeden, öne alınmadan veya sonraya bırakılmadan dipnotta da birinci ve ikinci sıranın arasına yerleştirilir. Tek bir sayfada, yıldız işaretinin kullanımı birden fazla olursa, aynı şekilde yıldız işaretleri de birden fazla olur. Ayrıca birinci yıldız işaretinin yerine tek bir yıldız işareti, ikincisinin yerine iki yıldız işareti ve üçüncü yıldız yerine üç yıldız işareti konulur. Aynı uygulamaya dipnot kısmında da devam edilir.⁵¹ Bununla beraber yıldız işaretinin “hatırlatma”, “not” vs. kelimelerle beraber kullanılması ve işaretin bu kelimelerin öncesine konulması uygun görülmektedir.

18- Uzun Alt Çizgi: Arapçada الفاصل olarak ifade edilir. Gösterimi “_____” şeklindedir. Bu işaret, ana metin ve açıklamanın arasına konulur ya da asıl metin ile metin, not ve dipnot metninin arasını ayırmak için ikisinin arasına konulur. Bununla beraber bölüm ve konu sonlarında konunun bittiğini göstermek için satırların arasına bu işaret konur.

Çoğu zaman konu ve bölüm sonlarına bu işaret konulmaz ve bunun yerine bölüm, konu ve kısım araları boşluk bırakılarak ayrılır.

19- Kafiyele Sözlerde Durak İşareti (علامة الوقف في الكلام المسجع)⁵²: Bu işaret virgül altında iki nokta şeklindedir. Gösterimi şöyledir: ‘.’ bu işaret kafiyelelerden sonra konulur. Yani sadece kafiyele metinlerde, okuyucunun dikkatini çekmek için kullanılır.⁵³ Örnek olarak şu cümlelere bakılabilir:

في يوم قد جادت فيه السماء بهطلها .، وأتبعته وبلها بطلها .، وأعقب رعداها برقها .، وانسكب دراكا ودقها .، والأزهار قد تجلت من كمامها .، وتحلت بدر غمامها .، والأشجار قد جلي صداها وتوشحت بندها⁵⁴

⁵⁰Bu beyit şairlerin ileri gelenlerinden Ahmed Şevkî’ye (ö. 1932) ait uzun bir bahirden alınmıştır.

⁵¹el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü’l-Terkîm ve Usûli’l-İmlâiyye*, s. 54.

⁵²Bu işaret Ahmed Zekî’nin, *et-Terkîm ve Alâmâtühü* adlı kitabında belirttiği üzere kendisinin ortaya koyduğu bir işarettir. (ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s.23)

⁵³Bkz. ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü*, s.23.

⁵⁴İBN HÂKÂN, Ebu Nasr el-Feth b. Muhammed b. Abdullah el-Kaysî, el-İşbili, *Kalâidü’l-Akyân ve Mehâsinü’l-A’yân*, tah. Hüseyin Yusuf Harpûş, Ürdün, Mektebetü’l-Menâr, 1. Baskı, 1409 h.,I, 257, 258.

2. Noktalama İşaretleri Konusunda Genel Değerlendirme

1- Parantez ve tırnak işareti, diyalogların başına konulan kısa çizgi işareti⁵⁵, denden, yıldız işareti gibi işaretlerin dışındaki noktalama işaretleri, satır başlarında yer almaz.

2- İlk satırda, yazının başında ve her paragraftan sonra bir parmak boşluk bırakılmasına riayet edilir.⁵⁶ Paragrafın diğer satırlarında ise ilk boşlukta olduğu gibi boşluk bırakılmaz ve satır başından devam edilir.⁵⁷

3- Bu işaretlerin kullanımı, yazarın kişiliğini ve edebî zevkini ortaya çıkarır.⁵⁸ İnsanlar yazı yazma üslubunda birbirinden farklı oldukları gibi bu işaretlerin kullanımında da farklılık göstermektedirler. Fakat bu kullanıma dikkat edilmeli ve noktalama işaretleri için konulmuş olan temel kuralların dışına çıkılmamalıdır. Çünkü noktalama işaretlerinin kullanımındaki hata anlam aktarımında da hataya neden olabilir.⁵⁹ Bu mana değişimine örnek olarak şu iki cümle olabilir: **قال محمد** / 'Muhammed İbrahim'e, 'Yanımda on tefsir kitabı var' dedi.' **عندي عشرة كتب في علم التفسير** / 'Muhammed yanımda İbrahim'e ait on tefsir kitabı var.' dedi.'

Yukarıda geçen iki cümle, lafız olarak aynı olsa da mana olarak farklıdır. Aradaki fark, iki nokta işaretinin konulduğu yerden kaynaklanmaktadır. Birinci cümlede bu işaret **عندي** ikinci cümlede ise **لإبراهيم** lafzından önce konulmuştur. Bu örneklerden de ortaya çıkmaktadır ki, istenilen mananın doğru bir şekilde ifade edilebilmesi için noktalama işaretlerinin konulduğu yerlerin doğru olması gerekmektedir.

4- Noktalama işaretlerini üç bölüme ayırmak mümkündür:

a- Durak işaretleri: “، ؛ ، . . .”

b- Ses vurgulama işaretleri: “! ؟ . : ...” Bu işaretler her ne kadar durak işareti olsa da sesli vurgu işareti özelliği de taşımaktadır.

c-Sınırlılık ve özel durum bildiren işaretler: “« » - ( ) [ ] { } - / * ___”.

Bu işaretler ise yazının düzenlenmesinde ve ifadenin doğru anlaşılmasında pay sahibidir.⁶⁰

Noktalama işaretlerini şu tabloda bir bütün olarak gösterebiliriz:

Sıra	İşaretin İsmi	Şekli
1	Virgül	،
2	Noktalı Virgül	؛

⁵⁵HÂRÛN, Abdusselâm Muhammed, *Kavâidü'l-İmlâ ve Alâmâtü't-Terkîm*, Mısır, Dâru't-Talâî', s. 77.

⁵⁶ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 34.

⁵⁷HÂRÛN, *Kavâidü'l-İmlâ ve Alâmâtü't-Terkîm*, s. 76.

⁵⁸ÖMER, ZEHRÂN, er-RÂCİHÎ, SEFER, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye...*, s. 34.

⁵⁹ABDUTTEVVÂB, *Menâhîcu Tahkîki't-Türâs*, s. 212.

⁶⁰eI-HAKKÂNÎ, *Alâmâtü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, s. 66.

3	Nokta	.
4	İki Nokta	:
5	Üç Nokta	...
6	Soru İşareti	?
7	Taaccübi Soru İşareti	!?
8	Ünlem İşareti	!
9	Kısa Çizgi	-
10	İki Kısa Çizgi	--
11	Tırnak İşareti veya Alıntı İşareti	« »
12	Parantez İşareti	( )
13	Yıldızlı ve Motifli Parantez İşareti	⊕
14	Köşeli Parantez	[ ]
15	Denden İşareti	” ” ”
16	Eşitlik İşareti	=
17	Eğik Çizgi İşareti	/
18	Ok işareti	←
19	Yıldız İşareti	*
20	Uzun Çizgi	_____
21	Kafiyeli Sözlerde Durak İşareti	‘.

5- Noktalama işaretlerinin önemi:

“Konuşan kişi; konuşması esnasında, söylediklerinin doğru anlaşılması için bazı el hareketlerini ve yüz mimiklerini kullanır ya da sözlü vurgu yapar. Bunun gibi yazar da hedeflerini gerçekleştirmek için, bu el hareketleri ve sözlü vurgular mesabesinde olan noktalama işareti kullanmaya ihtiyaç duyar.”⁶¹

“Noktalama işaretleri, trafik düzenlemesindeki trafik işaretlerine ve bu yoldaki yolcuların kaybolmaması için yollara yazılmış uyarı levhalarına benzemektedir.”⁶²

Yukarıdaki bilgilere dayanarak noktalama işaretlerinin önemi, maddeler halinde şu şekilde ifade edilebilir:

⁶¹İBRÂHÎM, Abdalalîm, *el-İmlâu ve't-Terkîm fî Kitâbeti'l-Arabiyye*, Mısır, Mektebetü Garîb, s. 95.

⁶²el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, s. 68.

a-Noktalama işaretleri; okuyucunun metni anlamasını kolaylaştırır, mananın idrak edilmesine yardım eder, amacı açıklar ve cümlenin öğelerini belirginleştirir... Bu durum aşağıdaki şu örnek cümlelerde ortaya çıkmaktadır:

-. ما أحسن الآثار العثمانية. / ‘Osmanlı eserleri güzel değildi.’

-. ما أحسن الآثار العثمانية! / ‘Osmanlı eserleri ne güzeldir!’

-. ما أحسن الآثار العثمانية؟ / ‘Osmanlı eserlerinin en güzeli nedir?’

Bu üç cümle ilk bakışta tek bir cümlenin tekrarı gibi gözükse de manaları farklıdır. Manaların farklılığını ortaya çıkaran ve açıklayan unsur ise noktalama işaretleridir. Birinci cümledeki nokta, cümlenin başındaki ما edatının haber bildiren olumsuzluk edatı olduğunu gösterir. Sonrasındaki fiil de mazi fiildir. الآثار kelimesi faildir ve harekesi dammedir. العثمانية kelimesi ise sıfattır. Buna göre cümle, Osmanlı eserlerinin güzel olmadığını belirtmektedir. İkinci örneğin sonundaki ünlem işareti ise cümlede taaccüb edatının kullanıldığını gösterir ve böylece أحسن fiili başındaki ما edatı ile birlikte taaccüb ifade eder. Bu durumda cümlede, Osmanlı eserlerinin güzelliği ifade edilmektedir. Üçüncü örneğin sonundaki soru işareti ise cümlenin başındaki ‘ما’ edatının soru manası taşıdığını gösterir. Buradan hareketle, sonrasında gelen أحسن kelimesinin ism-i tafdil olduğu anlaşılır. الآثار العثمانية de أحسن kelimesinin muzafun ileyihi olur. Bu durumda cümlede, Osmanlı eserlerinin hangisinin en güzeli olduğunu sorulmaktadır.

Böylece noktalama işaretleri üç cümlenin manasını kolaylıkla izah eder. Onlar olmasaydı okuyucu, kelimelerin manasını çıkarma konusunda ve harekeleme konusunda yanılacaktı.⁶³

b- Bu işaretler cümlenin kısımlarını, öğelerini, konunun düzenini açıklar, yazarın sözünü diğer sözlerden ayırır, durulacak yerleri belirler ve okuyucunun okumaya aktif olarak devam etmesine yardımcı olacak şekle sokar.⁶⁴

c- Bu işaretler bölünecek kısımları, ayrılacak şekilde sunarak okuyucuya zaman kazandırır. Okuyucunun, noktalama işaretli bir metni anlaması için gereken süre, noktalama işareti olmayan bir metni anlaması için gereken süreden çok daha kısadır.⁶⁵ Yukarıda geçen maddelerden, noktalama işaretlerinin önemi ve imlâ kuralları ile ilgili bağlantısı anlaşılmaktadır.

⁶³Detaylı bilgi için bkz. el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, s. 67, 68; İBRÂHÎM, Abdülalîm, *el-İmlâu ve't-Terkîm fî Kitâbeti'l-Arabiyye*, s. 95.

⁶⁴el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, s. 68.

⁶⁵el-HAKKÂNÎ, *Alâmatü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, s. 68.

İKİNCİ BÖLÜM

MUSHAF'IN MODERN İMLÂ KURALLARINA ve NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ

Hz. Peygamber (s.a) Kur'an'ı, Rabbinden vahiy ile almış ve vahyi nazil olduğu şekil ne ise ona göre yerlerini göstererek yazılmasını emretmişti. Sahabe de onu ezberlemekle beraber kürek kemikleri, parşömen kâğıtları, bez parçaları ve hurma dalları gibi çeşitli şeylere yazmışlardı. Resulullah'ın halifesi Hz. Ebubekir de kurra hafızlarının ölümünden sonra metinleri kaybolmaktan korumak için hafızalardaki, kâğıt ve bezlerdeki metinlerin tümünün, düzenli sayfalarda toplatılmasını emretmişti.⁶⁶ Daha sonra Üçüncü Halife Osman b. Affan Kur'an'ın Mushaflara yazılmasını ve Müslüman şehirlere dağıtılmasını buyurmuştu. Böylece Müslümanların elindeki Mushaflar temel olarak ve düzen bakımından bir birlik kazanmıştı.⁶⁷ Hz. Osman'ın düzenlenmesini emrettiği Mushaflardaki kelimelerin yazımı, âlimlerin dayanağı olmuştur. Mushaflardaki bazı kelimelerin yazımının farklılığının tevfiķî (içtihadî) mi yoksa tevkîfî mi olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bununla beraber Mushaflardaki yazıma uymanın zorunlu mu yoksa bazılarının imlâ kurallarına uygun olmamasından dolayı caiz mi olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Âlimler, mushafların modern imlâ kurallarına göre yazılmasının cevazı ve delillendirilmesi konusunda dört gruba ayrılmaktadırlar.

I. MUSHAF'IN MODERN İMLÂ KURALLARINA GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ

A. Birinci Grup

Bu grup, er-resmu'l-Osmânî'nin imlâ kurallarına aykırı olması, Mushafları yazan sahabenin alfabe ve yazım bilgisinin iyi olmamasından kaynaklandığını düşünmektedirler. Yani onlara göre mushafları yazanlar pek çok kelimenin yazım

⁶⁶Bu olay Hicri 11 senesinde Müslümanlarla peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemetü'l-Kezzab'ın ordusu arasında gerçekleşen Yemame savaşında oldu. Bu savaşta sahabeden 450 civarında kişi şehit oldu. Müslümanların toplam şehit sayısı 1000 civarındaydı. Kur'an'ın toplanması ile alakalı daha fazla bilgi için bkz. el-HAMD, Gânim Kudûrî, *el-Müeyesser fi İlmi Resmî'l-Mushaf ve Zabtuḥû*, Merkezi'd-Dirâsât ve'l-Malûmâtî'l-Kur'âniyye, Cidde, 2016, 2. Baskı, s. 31.

⁶⁷ez-ZERKEŞÎ, Bedreddin, *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, tah. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Kahire, Dâru't-Turâs, I, 233.

şeklinde hata yapmışlardır. el-Ferrâ da bu görüşü kabul etmektedir. Belki de o bu görüşü, ilk ortaya atanlardandır. Ayrıca İbn Kuteybe'nin (ö. 276 h.) de: mushaflardaki kelime yazım farklılıklarının, özel bir iraba ihtiyaç duyduğu yönündeki sözlerinden, bu görüşe yakın olduğu anlaşılır. İbn Haldun (ö. 808 h.) da bu görüşü benimseyenlerdendir.

Bu görüş sahiplerinin en bariz delilleri şunlardır:

1) Hz. Osman'dan rivayet edildiğine göre, Kur'an çoğaltılınca nüshalar kendisine arzedilmiş, o da bazı harflerde hatalar bulmuş ve şöyle demiştir: “Bunları olduğu gibi bırakınız. Çünkü Araplar bunları telaffuzlarıyla düzeltereklerdir (i'rab edeceklerdir).”⁶⁸

2- Hişâm b. Urve, babasının Hz. Aişe'ye Kur'an'daki *إن هذان لساحران* / ‘ Bu iki büyücü dediler’⁶⁹, *والمقيمين الصلاة والموتون الزكاة* / ‘Namazı kılanlar, zekâtı verenler’⁷⁰, *والذين هادوا والصابئون* / Sâbiiler ve Hıristiyanlar’⁷¹ ayetlerinin doğru yazımının ne olduğunu sorduğunu nakleder. Hz. Aişe de cevaben şöyle der: “Ey kız kardeşimin oğlu! Kelime yanlış yazılmıştır, bu bir kâtip hatasıdır.”⁷²

3- Ayrıca tek bir kelimenin ya da aynı kelimelerin şeklinin veya benzer nitelikteki kelimelerin şeklinin farklı olması veya yazım şeklinde mantikî bir uyumluluğun olmaması gibi durumlar onların delillerindedir. Bu konuda İbn Haldun (ö. 808 h./1406 m.) şöyle söylemektedir: “... Arap yazısı İslam'ın ilk zamanlarında, Arapların bedevi bir hayat sürmelerinden ve sanattan uzak olmalarından dolayı tam olarak son şeklini ve olgunluğunu kazanmamıştır. Onların yazıya geçirdiği mushaflarda meydana gelen farklılığa bu nazarla bakmak lazım. Çünkü sahabe onları kendi el yazısı ile yazmıştı ve onların yazısı son şeklini almamıştı. Onların yazısının çoğu, yazı ustalarının yazılarından farklılık arz etmekteydi. Sonra tabiin de Hz. Peygamber'in (s.a) ashabı olup ondan sonra insanların en hayırlısı olan, Allah'ın vahyini ondan öğrenen sahabenin, yazımlarında bir hayır görerek onları örnek aldılar ve takip ettiler. Daha sonraları bu işi üstlenen kişi veya âlimler, bu yazıyı örnek alarak ve hayır umarak hatalı olsun veya olmasın ona tabi olmuşlardır. Sahabenin yazdığı yazı nerede olursa olsun nispeti doğruysa

⁶⁸Bu rivayeti Ebu Amr Osman b. Said ed-Dânî (444 h.) tahrir etmiştir. Bkz. ed-DÂNÎ, Ebu Amr Osman b. Said, *el-Mukanna' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr mea Küttâbi'n-Nukad*, tah. Muhammed Sadık Kahmâvî, Kahire, Mektebetü Külliyyâti'l-Ezheriyye, s. 119.

⁶⁹Taha Suresi, 20/ 63.

⁷⁰Nisa Suresi, 4/162.

⁷¹Maide Suresi, 5/ 69.

⁷²ed-Dânî *el-Mukanna* adlı eserinde tahrir etmiştir. Bkz. ed-DÂNÎ, *el-Mukna' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr*, s. 121.

ona uyulup şekil olarak doğru kabul edilmiştir. Ayrıca bir kısım alimler, Mushafların bu yazı ile yazılmasını hatırlatarak şöyle uyarıda bulunmuştur: ‘Sahabenin yazı sanatını iyi bir şekilde yaptığını bilmeyen ve onların yazı kurallarına uygun olmadığını düşünen kişilerin, ortaya attığı iddialara itibar etmemek lazımdır. Bu yazıların her birinde bir hikmet vardır.’ Mesela onlar, **لَا اَذْبَحْتَهُ** kelimesindeki elifin fazladan yazılması ile ilgili şöyle söylemektedirler: ‘Buradaki elifin fazladan yazılması, kelimenin manasındaki ‘kesme olayının’ gerçekleşmediğini hatırlatmaktadır. **بِأَيْدٍ** kelimesindeki *yâ*’nın fazladan yazılmasının ise Allah’ın gücünün mükemmelliği konusunda bir hatırlatma olduğunu söylemektedirler. Bu gibi örnekler zorlamadır ve aslı yoktur. Yukarıdaki örnekleri bu şekilde yorumlamalarının nedeni, sahabenin yazı sanatında bir kusurunun ve eksikliğinin bulunduğu düşüncesinden tenzih edilmesi gerektiği konusundaki inançlarıdır. Ayrıca onlar yazı sanatının sahabe zamanında iyi durumda olduğunu zannetmektedirler. Sahabeyi bu konudaki eksiklikten de tenzih ederek yazı sanatını çok iyi bildiklerini düşünmektedirler. Bundan dolayı Mushafın yazısında kurallara aykırı durumları delillendirmek istemişlerdir. Bu doğru bir uygulama değildir.”⁷³

Bu Görüş Sahiplerinin Delillerinin İncelenmesi

1- Mushafların yazımında hata olduğuna dair zahirî manasından delil getirdikleri rivayete göre Hz. Osman şöyle demektedir: “Araplar bunları telaffuzlarıyla düzelteceklerdir (i‘rab edeceklerdir). ’Buna cevap olarak Ebu Amr Osman Said ed-Dânî (ö. 444 h.) şöyle der: “Bu rivayet gibi olanlar delil olamaz ve onunla delil getirmek iki cihetten dolayı doğru değildir. Birincisi; rivayetin senedinde karışıklık olup lafızları muzdarip (sahih ve zayıf rivayet arasında olan) ve mürseldir. Çünkü İbn Ya‘mer ve İkrime, Hz. Osman’a atfedilen böyle bir rivayet duymadıklarını ve bundan dolayı dikkate almadıklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda rivayetin zahirî anlamı, bu sözün Hz. Osman’dan nakledilmesine aykırıdır. Çünkü bu rivayetin zahiri manası; onun konumuna, dinî meselelerdeki nasihat etme gayretine ve ümmetin maslahatı konusundaki doğru sözlerine aykırı bir durum içermektedir. Çünkü Kur’an’ı yazan sahabeler arasında, Kur’an’a dair ihtilafların bu kadar çok olduğu iddiasına bakılınca Hz. Osman’ın diğer seçkin, takvalı sahabeler dururken mushafları toplama işini bu kişilere yüklemesi mümkün değildir. Sonra da bu kadar hata ve yanlışlığa rağmen ümmeti bu halde bırakıp ve kendisinden sonra

⁷³Târîhu İbn Haldûn, İBN HALDÛN, Abdurrahman, *Kitâbu'l-İber ve Dîvânu'l-Mübtedei ve'l-Haber*, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-Lübânî, 1957, I, 757.

gelecek kişiye değiştirme ve düzeltme görevini bırakması şüphesiz ki anlaşılmaz bir durumdur. Bu rivayet Hz. Osman'ın bu yanlışlığın sonucunun nereye varacağını ve ne olacağını idrak edemediğini göstermiş olur ki onun hakkında böyle bir düşünce uygun değildir.”⁷⁴

Yukarıdaki rivayeti doğru farz edersek, Hz. Osman'ın yazılı değil de tilavet açısından zikredilen yanlışları kastettiği şeklinde yorumlayabiliriz. Çünkü o yanlışların çoğu, yazıldığı gibi okunduğunda manası ve lafızları değişir. *أولاً انبأه*, *من نبأ المرسلين*, *لأوضحوا*, *سأوريكم*, *الزبوا* ve benzerlerine bakıldığında *elif*, *vav* veya *yâ* harfinin fazladan yazıldığı görülür. Okuyan kişi; yazı dilindeki doğru yazım şeklini bilmeden okursa olumlu mana, olumsuzu döner ve kelimenin aslında bulunmayan bir şey eklenmiş olur. Böylelikle bu şekilde yazılmasının ve kullanılmasının caiz olmasına rağmen dinleyen kişi için gizlenmiş olan hatalar ortaya çıkar. Hz. Osman, ileride bu yazım farklılıklarının neden böyle olduğunu bilmeyen kişilerin geleceğini bilmekteydi. Ancak o, bu konuda doğru bilginin Araplardan alınabileceğinde farkındaydı. Çünkü Kur'an onların dili ile inmiştir. Ayrıca onlar Kur'an'ın nasıl okunması gerektiğini ve doğru yazımını bilmekteydi.”⁷⁵

Yukarıdaki rivayetin bazı nakillerinde Hz. Osman'ın şu sözleri de zikredilmektedir: “Mushafı yazan kişi Sakif kabilesinden, yazdıran kişi Huzeyl kabilesinden olsaydı, bu harfler bulunmazdı.”Bu sözü Ebu Amr ed-Dânî şöyle yorumlamaktadır: “Yani manaya aykırı bu lafızlar olmazdı. Çünkü Kureyş ve mushafların yazılma görevini üstlenen diğer kabilelere mensup kişiler, yazıda pek çok meselede bu harfleri kullanmıştır. Onlar bu yolu tercih etmiştir. Sakif ve Huzeyl kabileleri fesahat sahibi olmalarına rağmen harfleri bu şekilde kullanmamaktaydılar. şayet onlar, muhacir ve ensarın ileri gelenlerinin üstlendiği mushafların yazılma işini klenselerdi, bütün bu harfleri dildeki kullanımına göre, lafzen kabul gördüğü şekle uygun yazarlardı. Çünkü onların aralarında kabul gören uygulama bu şekildedir.”⁷⁶

Sylediklerimize ek olarak geçen rivayetin yanlışlığı şu noktalarda ortaya ıkmaktadır⁷⁷:

⁷⁴ed-DÂNÎ, *el-Muknı' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr*, s. 119.

⁷⁵ed-DÂNÎ, *el-Muknı' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr*, s. 119, 120.

⁷⁶ed-DÂNÎ, *el-Muknı' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr*, s. 120.

⁷⁷Bkz. İBN TEYMİYE, Ahmed b. Abdulhalim, *Fetâvâ İbn Teymiye*, Medine, Tibâati Mushafı'ş-Şerif, 2004, XV, s. 252; Ayrıca bkz. İSMÂİL, şâban Muhammed, *Resmu'l-Mushaf ve Zabduh beyne't-Tevfiki ve'l-İstılâhâti'l-Hadise*, Mısır, Dâru's-Selâm, 3. Baskı, 2012, s. 50.

a) Sahabe, dine aykırı meselelere karşı çıkma konusunda birbirleri ile yarışıyorlardı. Durum böyle iken nasıl olur da kolayca ortadan kaldırılabilecek yazım yanlışlarını kabul ederler?

b) Araplar, sözlü dildeki hatayı hiç hoş karşılamazken, Mushaf'ta böyle bir hata kalmasını nasıl hoş karşılayabilirler? Arapların mushaf'ta yazılan yanlışları dilleri ile düzeltereği delillendirmesi doğru değildir. Çünkü Mushaf'ı sadece Araplar değil, Acemler de anlar.

Bundan dolayı Âlûsî (ö. 1270 h.) iki rivayetin de hükümsüz olduğunu şöyle açıklamaktadır: “Gerçek şudur ki bu rivayet zayıf, muzdarip (sahih ve zayıf arası) ve munkatıdır... Bununla beraber bu rivayetin ravilerinin bir şey duydukları fakat duydukları sözü iyi muhafaza edemeyip onu değiştirdikleri görülmektedir ve bundan dolayı rivayet müşkil bir hal alıp yanlış anlaşılacak bir şekle girmiştir. Rivayet aslı Abdullah b. Abdilâlâ'dan gelen şu ifadedir: ‘Mushaf’ı yazma işi bitirilince o da bakarak kontrol etti ve öyle dedi: ‘İyi ve güzel yapmışsınız. Dillerimizle düzeltereğimiz bazı şeyler görüyorum.’ Bu rivayetemüşkil bir durumdur. Çünkü mushafı toplama işi bittikten sonra mushaf Hz. Osman’a arzedildi. O da Kureyş lehçesinin dışında yazılanları gördü. Arz ve doğrulama sırasında bunları telafi etti ve o hatalardan hiçbirini bırakmadı. Bu konuda şüpheye düşülecek bir şey olduğunu sanmıyorum.”⁷⁸

2- Görüşlerini delillendirdikleri Hz. Aişe'den gelen rivayete göre; Hişam, Mushaf'taki yazım yanlışları ile ilgili ona sordu. O, da şöyle cevap verdi: ‘Bu kâtiplerin işidir. Onlar yazımda hata yaptılar.’ Bazı âlimler buradaki hatadan kastın, insanların ihtilaf ettikleri yedi harften birincisinin seçiminde yaptıkları hata olduğu şeklinde yorumlamaktadır. Ancak onların yazıda yaptıkları bu hata yedi harfe uygun olmayan bir hatadır. Bundan dolayı da o icma ile reddedilen ve caiz olmayan bir hatadır. Şayet bu hatanın varlığının müddeti uzasaydı ve miktarı fazlalaşsaydı, Hz. Ömer'in “Ubeyy bizim en doğru okuyamızdır ve biz onun bazı yanlışlarını bırakırız. (Yani onun kıraatini)”⁷⁹ sözünde olduğu gibi okuma yanlışı ve dil yanlışı olarak yorumlanırdı. Zira Said b. Cübeyr'den (ö. 95 h.) Ubeyy b. Kab'ın Nisâ suresi 122. Ayetini الصلاة والمقيمين şeklinde okuduğu rivayet edilmektedir. Said b. Cübeyr bu durumun ‘lahn’ olduğunu söylemektedir. İbn Cübeyr buradaki ‘لحن’ kelimesi ile hata

⁷⁸ÂLÛSÎ, Şihâbuddin Mahmud b. Abdullah el-Hasenî, *Ruhu'l-Meâni fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Azim ve's-Seb'u'l-Mesâni*, Beyrut, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabiyye, I, 30, 31.

⁷⁹Bkz. ed-DÂNÎ, *el-Mukni 'fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr*, s. 122.

kelimesini kastetmemektedir. O, bu kelime ile *ولتعرّفنهم في لحن القول* / “Sen onları, konuşma tarzlarından da tanırsın.”⁸⁰ ayetinde kullanılan manayı yani kıraattaki farklılığı ve dili kastetmektedir. Bu yorumun delili ise Said b. Cübeyr’in yukarıdaki ayeti *الصلاة والمقيمين الصلاة* şeklinde okumasıdır. Şayet *لحن* kelimesi ile ‘hata’ anlamını kastetseydi kendisi de bu kıraatle okumaya razı olmazdı. Hatalı olduğunu bile bile nasıl razı olsun ki?⁸¹

Hişam’ın babasından, onun da Hz. Aişe’den rivayet ettiği üç ayete gelince; burada geçen ayetlerin fasih Arap diline aykırı olduğunu kimse iddia edilemez. Âlimlerin bu konuda farklı yorumları vardır. Mesela, *لُكِنَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ يَوْمُنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ* / “Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlar ve mü’minler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler. O namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah’a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz.”⁸² ayetindeki *الصلاة والمقيمين الصلاة* ibaresi bir medh olarak *yâ* ile mansuptur. Yani bir fiil takdir edilir ve *أمدح المقيمين الصلاة* / ‘namaz kılanı övüyorum.’ veya *أعني المقيمين* / ‘kılanları kastediyorum.’ Bu kullanım dilde fasih bir türdür. Bunu inkâr edecek bir durum yoktur.⁸³

İkinci ayette ise: *إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالتَّصَارِيُّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ* / “Şüphesiz inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Sabiîler ve Hıristiyanlardan (her bir grubun kendi şeriatında) “Allah’a ve ahiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır” (diye hükmedilmiştir.)⁸⁴ *الصابئون* kelimesi mübteda olup merfudur. Haberi ise düşmüştür ve takdiridir. Yani bu kelime *إِنَّ*’nin haberinden sonrasına tehir edilmiştir. Bu durumda ifade şöyle olur: *ولا هم يحزنون، والصابئون كذلك* / “Onlar üzülmeceklerdir, Sabiîler de öyle...”⁸⁵

Üçüncü ayete gelince: *قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَلَّى* / “Şöyle dediler: «Şüphesiz bu ikisi, sihirleri ile sizi yurduvuzdan

⁸⁰Muhammed Suresi, 47/30.

⁸¹ez-ZŪRKĀNĪ, Muhammed Abdulazim, *Menâhilü'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Matbaatü İsâ el-Bâbî'l-Halebî, I, 388.

⁸²Nisâ Suresi, 4/162.

⁸³Bkz. ez-ZŪRKĀNĪ, Muhammed Abdulazim, *Menâhilü'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, I, 388; el-UKBERÎ, Ebu'l-Beka Abdullah b. el-Hüseyn, *et-Tibyân fi İ'râbi'l-Kur'ân*, tah. Ali Muhammed el-Bucâvi, İsâ Bâbî Halebî, I, 407, 408. Ukberi başka vecihlerde zikretmiştir, onlar daha tercihe şayandır.

⁸⁴Mâide Suresi, 5/69.

⁸⁵Ukberî'nin *et-Tibyân fi İ'râbi'l-Kur'ân* adlı kitabında zikrettiği başka vecihlerde vardır. *et-Tibyân fi İ'râbi'l-Kur'ân*, I, 450.

çıkarmak ve en üstün olan dininizi ortadan kaldırmak isteyen birer sihirbazdırlar.»⁸⁶» «إِنْ هَذَا» ifadesi dört ayrı kıraatle okunmaktadır. Bunlardan hiç birisini ayıplayacak bir durum yoktur. Bunlar şöyledir:

- a- هَذَا ibaresindeki iki ن harfi de sükûnlu okunur.
- b- هَذَا ibaresindeki birinci ن sükûnlu, ikincisi ise şeddeli okunur.
- c- هَذَا ibaresindeki birinci ن şeddeli, هَذَا kelimesi ise ye ile yazılır ve sonundaki nun, sükûnlu olur.
- e- هَذَا ibaresindeki birinci ن harfi şeddeli okunur, هَذَا kelimesi elif ile yazılır ve ikinci ن harfi de sükûnlu okunur.⁸⁷

Bu son kıraat cumhurun kabul ettiği kıraattir. Onun i'rab olarak açıklanmasında pek çok görüş bulunmaktadır. Mesela bunlardan birine göre هَذَا isimdir, نْ mansuptur. Bu i'rab ikil kelimelerin devamlı olarak elif ile yazılacağını kabul eden lehçeye göredir.⁸⁸

3- Hz. Osman zamanında yazılan mushafların yazısının imlâ kurallarına aykırı olduğu veya aynı kelimenin şeklinin farklı yazıldığı ya da yazılan şeyin bir eksiklik ve fazlalık ile konuşulan dile uyumlu olmadığı konusunda onların delillendirmelerine gelince, bu delil, Hz. Osman zamanındamushafı yazan kişilerin alfabe ve yazı bilgilerinin kötü olmasına dayanmaktadır. Bu görüş şu nedenlerden dolayı doğru değildir:

a) İnsanların eski ve yeni yazılarında, konuşma dilinin yazı diline tam olarak uyumlu olduğu bir yazı bulmak çok zordur. Bu nedenden ötürü, bu durum bir kusur teşkil etmez ve hata olarak sayılmaz.⁸⁹

b) Hz. Osman devrindeki Mushafların yazımı, yazım kurallarından önce olan bir hadisedir. Nasıl olur da onun hakkında yazım kuralları onun hatalı olduğunu belirleyebilir? Buna rağmen yazım kuralları pek çok yerde onunla bir uyumluluk teşkil etmektedir. Ayrıca هَذَا، هَذَا، هَذَا gibi ism-i işaretlerin ve bazı kelimelerin yazım şekli mushaflardan alınmıştır.

c) Mushaflardaki bazı yazılımlarda belirleyici olan kuralların çeşitliliği, yazımda hatanın gerçekleştiğini göstermez. Çünkü sahabe -olabildiğince-

⁸⁶Taha Suresi, 20/63.

⁸⁷Bkz. el-VÂFÎ, Abdulfettah, *el-Vâfi fi Şerhi's-Şâubiyye*, Mısır, Dâru's-Selam, 11. Baskı, 2016, s. 262.

⁸⁸Detaylı bilgi için bkz. Ukberî, *I'râb*, İBNÜ'L-BENNÂ, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudalâi'l-Beşeri bi'l-Kıraâti'l-Erbeate Aşer*, tah. Şabân Muhammed İsmail, Mektebetü Külliyyati'l-Ezheriyye, II, s. 249.

⁸⁹el-HAMD, Kudûrî, *el-Müeyesser fi İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabtuhû*, s. 189.

kendilerinden öncekilerin yazım yöntemlerinde ortaya koydukları kuralları uygulamak istiyorlardı. Bundan dolayı bazen kelimeleri duraklara ve sonlarına göre, bazen de durak yapmadan okunduğu hal üzere yazıyorlardı. Bu durum sahabenin o zamanki Arap dilinin yazım özelliklerini kullandığına işaret etmektedir.⁹⁰ Benzer bir ifadeyi de Dâni şu şekilde dile getirir: “Yazı ve noktalama kuralı olarak hiçbir şey yoktu. Onları sahabe ve ondan sonra gelenler belirledi. Ancak bunu doğru bir şekilde gerçekleştirmek için çok uğraştılar. Bu konuda ilmî bilgileri ile fesahatteki konularından dolayı dil ve kıyas yoluna yöneldiler. Fazilet Allah katındadır, onu dilediğine verir. Allah büyük fazilet sahibidir.”⁹¹

Buna ek olarak bu değişikliklerin ve farklılıkların bir kısmının büyük faydaları vardır. Bunlar; tek bir kelimedeki lehçelerin veya çeşitli doğru kıraatlerin ya da yazı olarak benzer kelimeler arasındaki karışıklığın izale edilmesi gibi faydalardır. Bunlar bölümün sonunda açıklanacaktır.

Sonuç olarak kanaatimize göre bu görüş sahipleri, Arap yazısının tarihine dar bir açıdan bakmaktadırlar. Bundan dolayı yazı ve onun usulü hakkında doğru bir anlayışa sahip olamamışlardır. Bu özelliklere sahip bir düşünceden de uzak durulması gerekir. Çünkü yazı olgusuna dair var olan doğru anlayıştan kişiyi uzaklaştırmakta ve Hz. Peygamber’in nezdinde Kur’an’ı yazan, sonra onu sayfalarda bir araya getiren ve mushaflara aktaran sahabeye hata nispet etme yanlına düşürmektedir. Hâlbuki sahabe yazım konusunda ince eleyip sık dokumuş, ifrat ve tefritten kaçınmıştır.⁹²

B. İkinci Grup

Bu grup ‘er-resmu’l-Osmâni’nin ıstılahî (tevfikî) değil, tevkîfi olduğunu ve ona aykırı davranmanın haram olduğunu düşünmektedir. Ayrıca onlara göre bu yazının kendisi bir mucizedir, pek çok sırrı ve manayı içermektedir.

Bu görüş sahiplerinin delilleri şunlardır:

1- Hz. Peygamber’in (s.a) vahyi yazan kâtipleri vardır. Onlar, Hz. Peygamber hayatta iken Kur’an’ın hepsini yazıya geçirmişlerdi. Vahiyle şayet tek bir yerde toplanmamış ve Hz. Peygamber onları tesdik etmemiş olsaydı, belki o zaman değişiklikten söz edilebilirdi. Ayrıca Hz. Peygamber Kur’an-ı Kerim’in yazıya

⁹⁰el-HAMD, Kudûrî, *el-Müeyesser fi İlmi Resmî'l-Mushaf ve Zabtuhu*, s. 189, 190.

⁹¹ed-DÂNÎ, *el-Muhkem fi Nukadi'l-Mesâhif*, tah. İzzet Hasen, Şam, Dâru'l-Fikr, 1997, s. 96.

⁹²el-HAMD, Kudûrî, *el-Müeyesser fi İlmi Resmî'l-Mushaf*, s. 190.

geçirilmesi noktasında belirli kurallar koyuyordu. Mesela o, vahiy katiplerinden Muaviye b. Ebi Süfyan'a şöyle demektedir: "Mürekkebin hokkasını (önüne) bırak.⁹³ Kalemin ucunu sivrilt, ب 'yı doğru çek, س '(in dişlerini) birbirinden ayır, م 'i kör yapma, Allah lafzını güzel yaz, الرحمن lafzını uzat, الرحيم'in harflerini de açık seçik olarak yaz. Kalemini sol kulağına koy ki yazmayı hatırlayasın. " ⁹⁴

2- Hz. Ebu Bekir Kur'an-ı Kerim'i sayfalara bu yazı ile yazdırdı. Sonra Hz. Osman da hilafeti zamanında onun yaptığı gibi aynı yazı ile mushafı yazdırdı. Hz. Peygamber'in ashabı da bunu kabul edip doğruladı. Bu iş tabii ve tebe-i tabiine kadar geldi. Onların birinden, insanların yeniledikleri yazı ile bu yazının değişmesi konusuna dair bir görüş nakledilmedi. Mushaf'ın yazısı konusunda icma vardı.⁹⁵

3- er-Resmu'l-Osmânî'ye göre yazılan mushafın bağlayıcı olduğu düşüncesi selef ve halef âlimlerinin çoğunluğunun görüşüdür. Onlar bu görüşü er-resmu'l-Osmânî yazısının tevkifi olduğu düşüncesine dayandırmaktadırlar. Bu konuda icmanın olduğunu söyleyenler de vardır. Onlardan birisi de Şeyh Abdulaziz ed-Debbâğ (ö. 1132 h.)'dır. Zira öğrencisi Ahmed b. el-Mübârek (1156 h.) *el-İbrîz* adlı eserinde resmu'l-Kur'ân hakkında ona şöyle sorulduğunu nakleder: "Kur'an'ın yazımı, Hz. Peygamber'den mi, yoksa sahabeden mi sadır olmuştur?" O, bu soruya şöyle cevap vermiştir: "Hz. Peygamber'den sadır olmuştur. Hz. Peygamber, sahabeden olan kâtiplere kendisinin zikrettiği şekilde yazılmasını emretmiştir. Onlar da Hz. Peygamber'den duydukları şeyleri de eksiltmeden veya üzerine bir şey eklemeyen yazmışlardır." ⁹⁶

Sonra ed-Debbâğ sözlerine er-resmu'l-Osmânî'nin sahabenin ortaya koyduğu bir yöntem olduğunu ve bu yöntemde cahiliye devrinde yazıldığı şekliyle Kureyş lehçesiyle yazıldığını söyleyenlere cevap olarak sözlerine şöyle devam etmiştir: "Kur'an'ın yazısında, sahabe veya başkaları belirleyici değildir. Çünkü Kur'an'ın yazısı, Hz. Peygamber tarafından tevkifi olarak belirlenmiştir. Akılların idrak edemeyeceği bazı sırlardan dolayı harfleri arttırarak veya eksilterek, Kur'an'ın

⁹³Yani mürekkebinin güzelleştir demektir.

⁹⁴el-KÂDÎ, İyaz b. Musâ, *eş-Şifâ*, tah. Muhammed Emin Kurretü Ali vd. Amman, 1986, I, 702; SEM'ÂNÎ, Abdulkerim b. Muhammed, *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimplâ*, Beyrut, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 1981, s. 170.

⁹⁵Bkz. *Menâhilü'l-İrfân*, I, 377, el-HAMD, Gânim Kudûri, *el-Müeyesser fî İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabuhû*, s. 46; İSMÂİL, Şâban Muhammed, *Resmu'l-Mushaf ve Zabuhû beyne't-Tevfikî ve'l-İstılâhâtü'l-Hadîse* s. 64.

⁹⁶el-SİCİLMÂSÎ, Ahmed b. Mübârek el-Mâlikî, *el-İbrîz min Kelâmi Seyyidi Abdulaziz*, Beyrut, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 3. Baskı, 2002, s. 85.

bilindiği şekli ile yazılmasını emreden Hz. Peygamber'dir. Cahiliye devrindeki özelliklerini devam ettiren Araplar vediger semavî din mensupları bu sırları bilmiyorlardı. Bu sır Allah'ın Kur'an'a has kıldığı bir sırdır ve bu sırların içinde ilahi esrar ve nebevî gayeler bulunuyordu. Onlar insanlardan gizli ve ancak rabbanî bir inkişafı idrak edilebilecek bätini sırlardandır.”⁹⁷

4- er - Resmu'l-Osmânî'nin içerdiği ayrıcalıklar, özellikler, hassas manalar ve gizli sırlar, izafî olarak onun mucize olduğunu göstermektedir. Mushaf'ın yazısı, vahiy kâtibi sahabenin ortaya koyduğu bir şey değildir. Böylece Kur'anın lafızlarının, tilavetinin, belagatinin ve manalarının mucize olduğu gibi yazılışı da mucizedir. Benzeri görüşler şöyledir:

Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Osman el-Ezdî İbnu'l-Bennâ el-Merâkişî'ye (ö. 721 h.)⁹⁸ göre الملو⁹⁹ kelimesi dört harftir. Bu kelime ile 'kralın yanında olan bir grup insan ve avanesi' anlamının açık olarak anlaşılması için hemze, vâv üzerine yazılarak güçlendirilmiştir. Bu seçkin grup (الملا) halk tabakalarının en yükseği olup kendilerine fikir danışılanlardır. Bu anlamdan dolayı hemze kuvvetlendirilir. Bu zümre kendi içerisinde de orta tabaka ve seçkinler tabakası olarak iki kısma ayrılmaktadır. Bu iki kısımdan birisinin ayette geçen sözü söylediğine işaret için vavdan sonra elif fazladan konulmuştur.¹⁰⁰

İbnu'l-Bennâ, الملا kelimesinin manasının bir topluluğun önde gelenleri olduğunu düşünerek bunları üst tabaka, orta tabaka ve alt tabaka olmak üzere 3'e ayırmaktadır. Bu kelimeyle en üst tabaka kastedildiğinde الملو⁹⁹ şeklindeki gibi hemze vav harfinin üzerine yazılır ve sonuna elif destek olarak getirilir. Diğer iki tabaka kastedildiğinde ise 'الملا' şeklinde hemze elif üzerine yazılır. Cümlenin siyakına göre bu ikisi, birbirinden ayrılır. İbnu'l-Bennâ'nın görüşüne göre; er-resmu'l-Osmânî, yazım kurallarına sadece bazı hikmetlerden dolayı aykırı olabilir. Aynı kelimenin yazılışı bazı işaretler ve sırlardan dolayı birbirinden farklı olur. Sahabeden olan katipler bazı kelimeleri bilindiği şekliyle yazmadı. Bu sırlar ve işaretler, tasavvufi

⁹⁷ el-SİCİLMÂSÎ, *el-İbrîz*, s. 87, 88.

⁹⁸ İbnu'l-Bennâ el-Merâkişî, astronomi, matematik, mantık, usul ve Arapça alanlarında âlim birisidir. O yukarıdaki görüşün en meşhur kurucularından sayılmaktadır. Kitabında bu konuda uygulamalı bir örnek vermektedir. ez-Zerkeşî ve es-Suyutî gibi alimler onun eserine ve düşüncesine işaret etmektedir.

⁹⁹ Mü'minûn Suresi, 23/24

¹⁰⁰ İBN BENNÂ, Ebu'l-Abbas el-Merâkişî, *Unvânü'd-Delil min Mersûmi Hattî't-Tenzîl*, tah. Hind Şelbâ, Beyrut, dâru Garbi'l-İslâmî, s. 36, 37.

bâtinî görüşlerle ilişkilendirilmektedir. Bunlar, varlık aleminin bölümleri, halleri ve onları idrakle ilişkilendirilmektedir.¹⁰¹

Hemze, asalete ve köklülüğe işaret eder. Elif ise, varlıkta eylemle var olmaya işaret eder ve bir daldır. *Vâv* da görünmeye ve yükselmeye işaret eder ve kapsayıcıdır. Çünkü *vâv*, sesin kalınlığı ve dudakla beraber yukarıya kadar yükselir. *Yâ* harfi derinlik ile gizliliğe işaret eder ve özeldir. Çünkü ince seslidir ve ağız ortasının alçalmasıyla çıkar... *Elif*, varlığın iki kısmına (mülk ve melekût) işaret eder, *vâv* ise varlığın mülk kısmına işaret eder. Çünkü o idrak için daha açıktır. *Yâ* ise varlığın melekûtî tarafına işaret eder. Zira o idrak noktasında daha gizlidir. Harfler yazıda gizli olup yazılmadıkları durumda manada da idrakten uzak bir durumda gizlidirler. Harfler görüldüğünde ise mana kolayca idrake açıktır. Harf kelimelerle ilişkili olduğunda manada da ilişki vardır. Harf ayrı yazıldığında mana da ayrıdır. Harfin farklı nedenlerden dolayı değiştiği durum, mananın da değişikliğine işaret eder ve bu mana derin bir tefekkürle idrak edilir.¹⁰²

Muhammed Şemlûl¹⁰³ *Î‘câzu Resmi’l-Kur’ân ve Îcâzu’t-Tilâveh* kitabında *elif* harfinin düştüğü kelimelerdeki icaza örnek verdiğinde şöyle söylemektedir: “Kur’an’da **أَيَّهَا** kelimesi alışılmış olduğu bu şekliyle 140 yerde zikredilmektedir. Buna karşılık **أَيَّه** kelimesi sonundaki *elifi* eksik olduğu şekliyle **أَيَّه** sadece 3 yerde zikredilmektedir. Bu yerler şöyledir:

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيَّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ / “Ey mü’minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!”¹⁰⁴ Bu şekilde eksik harflerle ayetin zikredilmesi tövbede acele edildiğini ilham ettirmektedir... Bir mümin işlediği bir hatadan dolayı ağırdan almadan en kısa sürede tövbe etmesi gerekir.

¹⁰¹İbnü’l-Bennâ mananın iki itibari durumu olduğunu düşünmektedir. Birincisi bizatihi var olandır. İkincisi ise ilmi açıdan kabul edilen varlığı itibari olandır. Varlık da iki kısma ayrılır. Birincisi idrak edilen şeylerdir. İkincisi ise idrak edilemeyenlerdir. İdrak edilenler de ikiye ayrılmaktadır. Birincisi açıktır ve mülk olarak isimlendirilir. İkincisi ise gizlidir ve melekût olarak isimlendirilir. İdrak edilemeyenler de ikiye ayrılır. Birincisi idrakı hiçbir şekilde mümkün olmayanlar buna izzet denilir. İkincisi ise idrakı mümkün olup idrak edemediklerimizdir. Bu da ceberut olarak adlandırılır. Sonra bu sınıflardan zaruri olarak ve haber yoluyla bilinenler vardır. Buna da rivayet denilir. Buna ancak itibar yoluyla ulaşılır. Bu taksimden yola çıkarak İbn Bennâ lafız, harf ve manaların kullanımlarının varlık ve idrakle ilişkisini kurmaktadır. Bkz. İBN BENNÂ, *Unvânü’ d-Delil min Mersûmi Hatti’ t-Tenzîl*, s. 33.

¹⁰²İBN BENNÂ, *Unvânü’ d-Delil min Mersûmi Hatti’ t-Tenzîl*, s. 32-34.

¹⁰³O, Kur’an’ın yazısı konusunda İbn Bennâ’nın görüşünü benimseyen çağdaş mısırlı bir alimdir. O bu konuda bir kitap yazmıştır. İbn Bennâ’dan pek çok alıntı yapıp üzerine kendi görüşlerini de eklemiştir.

¹⁰⁴Nur Suresi, 24/31.

وقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرِ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ / “Ey büyücü! Sana verdiği söze dayanarak, bizim için Rabbine dua et.”¹⁰⁵ Ayetteki **أَيُّهَ** kelimesinin, bu şekilde geçmesi; Firavun ve kavmin ileri gelenlerinin, Hz. Musa’dan başlarına gelen azabı kaldırması konusunda rabbinden istekte bulunmasını acelece istediklerine işaret etmektedir... Ayrıca Firavun ve avanesinin, Hz. Musa’nın konumunu değersizleştirmeye çalıştıkları da ima ediliyor olabilir.

سَتَفْرُغُ نَكْمَ أَيُّهَ النَّقْلَانِ / “Yakında sizi de hesaba çekeceğiz, ey cinler ve insanlar!”¹⁰⁶ Ayette geçen **أَيُّهَ** kelimesinin sonunda *elîfin* yazılmaması, insan ve cin topluluklarının Allah’ın huzurunda zelil bir konumda olduğuna işaret etmektedir.¹⁰⁷

Araştırmacı Jaqbob Rızâ Mâlik¹⁰⁸ ibadet, aile meseleleri, toplumsal ilişkiler, barış ile savaş ve sanat gibi alanlarda fakihlerin ortaya koydukları görüşlerin arasında tercih yaparken Mushaf’ın yazım şekillerinin işaret ettiği manaları kullanmaktadır. O araştırmasını, yazıdaki iki olgu -harf fazlalığı ve harf düşmesi- üzerinde yapmaktadır. Yani diğer olguları bir kenara bırakarak sadece kelimeyi kısaltma ve harf ekleme uygulamasını ele almaktadır. O, harf düşürme ve ekleme konusunda bir yazım kuralı belirlemiştir. Bu kurala göre Kur’an metninde yazılı olan harf fazlalığı ile asıl anlam arasındaki fazlalık birbirine eşlik eder. Yazıdaki harf eksikliği ise asıl anlamdaki eksikliğe işaret etmektedir. Kelimenin değişmeden aslî yapısı üzere kalması da temel manasının kalıcılığına işaret etmektedir. Resmu’l-mushaf’ta ayrı ve birleşik yazılma durumuyla alakalı olarak ise şu kurala ulaşmaktadır: Birleşik olan cümleler pek çok duruma işaret etmektedir. Ayrı yazıldığında ise tek bir duruma işaret etmektedir.¹⁰⁹ *الرضعة / الرضاعة* lafızları bu durumun örneklerindedir. Zira bu kelime Kur’an’da iki kere geçmektedir. “Anneler **وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُبَيِّمَ الرِّضَاعَةَ** / “Anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Bu emzirmeyi tamamlamak isteyenler içindir.”¹¹⁰ ayetinde *الرِّضَاعَةَ* olarak yazılır. Diğerisi ise **حَرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتِكُمْ وَ بَنَاتِكُمْ وَ أَخَوَاتِكُمْ وَ عَمَّاتِكُمْ وَ خَالَاتِكُمْ وَ بَنَاتُ الْأَخِ وَ بَنَاتُ الْأُخْتِ وَ أُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَ أَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ** / “Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi

¹⁰⁵ Zuhruf Suresi, 43/49.

¹⁰⁶ Rahmân Suresi, 55/31.

¹⁰⁷ŞEMLÛL, Muhammed, *İcâzü resmi’l-Kur’ân ve İcâzü’t-Tilâve*, Mısır, Dâru’s-Selâm, 1. Baskı, 2006, s. 82, 83.

¹⁰⁸Onun çalışmasının konusu “*Delaletü’l-Lafzi’l-Kur’ânî min Hilâli’r-Resmi ve Eseruhu fi’l-Fıkh*, Doktora tezi, Vehran Üniversitesi Cezaire, 2016-2017”

¹⁰⁹Bkz. MÂLİK, Jaqbob Rızâ, *Delaletü’l-Lafzi’l-Kur’ânî min Hilâli’r-Resmi ve Eserihi fi’l-Fıkh*, s. 159.

¹¹⁰Bakara Suresi, 2/233.

emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz...”¹¹¹ ayetinde ise **الألف** olmaksızın yazılmıştır.

Birinci **الرِّضَاعَةَ** tam olarak yazılmıştır. Kelimenin siyakında annelerin çocuklarını iki tam yıl emzirmelerinden bahsedilmektedir ve burada emzirme olayı kesilmeden devam edip iki yıl gibi bir süre uzunluğundadır. Bundan dolayı da elifli yazılışı manasının da tam olduğuna işaret eder.

İkincisinde ise **الرضعة** şeklinde yazılmıştır. Çünkü onun geçtiği yerde evlenilmesi haram olanlardan sütkız kardeşlerden bahsedilmektedir. Buradaki evlenmeyi haram kılan emzirme ilk yerde geçen emzirme gibi değildir. Onların arasında süre ve sayı açısından bir benzerlik yoktur. Sonra araştırmacı Jaqbob Rızâ Mâlik, fakihlerin arasında ‘dörtten fazla süt emzirmenin evlilik haramlığını ortaya çıkardığı’ konusunda ittifak olduğunu söylemektedir. Bundan daha az sayıdaki emzirme konusunda ise farklı görüşler bulunduğunu belirterek her bir görüşün delillerini açıklamaktadır. Daha sonra cumhurun; ‘tek ve üzeri sayıdaki emzirmelerin evlilik haramlığını doğurduğu’ konusundaki görüşünün tercih edilme nedenleri açıklanırken **الرضعة** lafzının elifsiz olarak yazılması da bu görüşe delil olarak gösterilmektedir. Çünkü kelimenin bu şekilde yazılması azlığa işaret etmektedir. **الرضاع** sözlükte mutlak olarak memeyi emme olarak geçmektedir ve o evliliği haram kılmaktadır.¹¹²

‘Birleşik yazılma işlerin çokluğunu işaret eder ve ayrı yazılma ise tekliğine işaret eder.’ Ayrı ve birleşik yazılma kaidesine göre **مِنْ مَا مَلَكَتْ** ve **مِمَّا مَلَكَتْ** ifadesi iki şekilde geçmektedir. Birinci şekilde **وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ فَتْيَاتِكُمْ الْمُؤْمِنَاتِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ** / “Sizden kimin, hür mü’min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü’min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın.”¹¹³ ayetinde geçtiği üzere ayrı yazılmaktadır. Diğer şekilde de **مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا** / “Sahip olduğunuz kölelerden “mükâtebe” yapmak isteyenlere gelince, eğer onlarda bir hayır görürseniz onlarla mükâtebe yapın”¹¹⁴ ayetindeki gibi birleşik yazılmaktadır.

Birinci ifade **فمن ما ملكت** şeklinde yazılmıştır ve ayrı yazılma tek bir duruma işaret etmektedir. O da, sadece mümin cariyelerle evlenilebileceğidir. Bu yazım

¹¹¹Nisâ Suresi, 4/23.

¹¹²Bkz. MÂLİK, *Delaletü'l-Lafzi'l-Kur'âni min Hilâli'r-Resmi ve Eserihi fi'l-Fıkh*, s. 185-188.

¹¹³Nisâ, 4/25.

¹¹⁴Nur, 24/33.

şekliyle, araştırmacı Jaqbob mükateb ve diğer cariyelerle evlenmenin geçersiz olduğu görüşünü tercih etmiştir.

İkinci ifade de **مما ملكت** şeklinde birleşik yazılmıştır ve birden çok şeye işaret etmektedir. Yani bu ifade mutlaklıdır. Cariye ve köle ister mümin olsun ister olmasın hepsini kapsamaktadır. Bu yazının göstergesi ile araştırmacı, 'cariye ve köleler istediği sürece, efendileri de onlarda bir hayır görürse her biri ile mükatebe yapmanın caiz olduğunu' söyleyenlerin görüşünü tercih etmiştir. Bu delilden dolayı zikredilen görüş diğerlerinin önüne geçirilmiştir.¹¹⁵

Bu Görüş Sahiplerinin Delillerinin İncelenmesi:

1-Bu Görüş Sahiplerinin dayandığı delillerden birisi; Hz. Peygamber'in vahyin yazımı konusunda bir sahabiye emrettiği ve yazım kurallarının ihtiva eden hadistir. Hz. Peygamber bu hadiste Muaviye'ye mürekkebi önüne koymasını söylemektedir. Bu hadis rivayetini ve benzerlerini ilim ehlinin çoğunluğu zayıf olarak görmekte¹¹⁶, bir kısmı ise rivayetin isnadının zayıf ve munkatı olduğuna hükmetmektedir.¹¹⁷ Bundan dolayı temeli zayıf olan bir şeyin binası da zayıftır. Hadisin sahih olduğu farz edilse bile bu rivayet, Hz. Peygamber'in sahabeye, Kur'an'ın yazımında geçen harf düşmesi, harf ziyadesi ve eksilmesi, kelimenin ayrı veya birleşik yazılmasını emrettiğini göstermez... Buna ek olarak, bu zayıf hadisin metninde **ومد الرحمن** ifadesinin geçtiği görülür. Burada kelimenin neresinin yazımda uzatılacağı bilinmemektedir. Çünkü er-resmu'l-Osmâni'nin yazımında elif düşürülerek yazılmaktadır.

2-Sahih hadislerde, mushafların yazımı konusunda, sahabenin içtihat ettiğini gösteren sözler zikredilmektedir. Bunlardan birisi de Hz. Osman'ın mushafların yazımı için oluşturulan heyete söylediği şu sözleridir: "Siz ve Zeyd b. Sabit, Kur'an'dan bir şey konusunda ayrılığa düştüğünüzde (Kur'an'daki bir kelimenin Arapça yazımı konusunda) onu Kureyş lehçesi üzerine yazın. Çünkü Kur'an onların lehçesi üzerine inmiştir." Böylece onlar bu şekilde yazdılar.¹¹⁸

Kur'an'daki bazı kelimelerin nasıl olacağı konusunda onların ayrılığa düştüklerinde, Zeyd b. Sabit ve arkadaşları görüş alışverişinde bulundular. Bu durum

¹¹⁵MÂLİK, *Delaletü'l-Lafzi'l-Kur'ânî min Hilâli'r-Resmi ve Eserihi fi'l-Fıkh*, s. 191, 192.

¹¹⁶Bkz. ASKÂLÂNÎ, İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, Mektebetü's-Selefiyye, VII, 504.

¹¹⁷Eş-Şeyh Abdullah b. Yusuf el-Cüdi' bunların arasındadır. Zira o daha önce geçen Muaviye hadisi ile ilgili şöyle demektedir. **اللق الدواة** / "Mürekkebi önüne koy." bu hadisin Hz. Peygamber'den (s.a) geldiği doğru değildir. Hadisin senedinde Velid'den önceki kişinin adaleti bilinmemektedir. Velid ise Müdelles bir ravidir... (el-CÜDÎ', Abdullah b. Yusuf, *el-Mukaddimâtü'l-Esâsiyye fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, Müessesetü'r-Reyyân, 1. Baskı, 2001, s. 151.

¹¹⁸*Sahihu'l-Buhari*, hadis no: 3315, 4699, 4702.

H.z. Peygamber'in, zorunlu olduklarında başvuracakları yazım ile ilgili açık bir şey söylemediğine işaret etmektedir. Bundan dolayı Ebu Amr Osman b. Said ed-Dânî'nin rivayetinde H.z. Zeyd'in şöyle söylediği aktarılmaktadır: "Biz bir şeyde ayrılığa düştüğümüzde, tek bir görüş üzerine birleşiriz." Nitekim التابوت kelimesinin yazımında ihtilaf ettiler. H.z. Zeyd onun التابوه şeklinde yazılacağını söyledi. Kureyş'ten olan diğerleri ise onun التابوت şeklinde olacağını belirttiler. Bunun üzerine H.z. Zeyd şöyle demektedir: "Ben onların dediği şeye itibar etmedim. Onlar da benim söylediğime itibar etmediler. Böylece durumu H.z. Osman'a arz ettik. H.z. Osman ise şöyle dedi: "Onu التابوت şeklinde yazın. Çünkü Kur'an Kureyş lehçesi üzerine inmiştir."¹¹⁹ Aslında H.z. Peygamber, Kur'an'dan kendisine indirilen vahyin yazımını emrediyor ve surelerin yerini gösteriyordu. Ayrıca bazen de yazdıkları şeyleri dinlemek için onlara okumalarını emrediyordu. Fakat yazım şekline değinmiyordu. Bu durumda önemli olan şey işitilen sözün indirilmiş olanla mutabık olmasıdır.

3- Selef ve halef âlimlerinin çoğunluğunun görüşü, mushafalarda bulunan er-resmu'l-Osmânî'ye uyulmasının gerekli olduğudur. Burada er-resmu'l-Osmânî'nin H.z. Peygamber'in belirlediği tevkîfi bir yazı olduğu veya bizzat i'cazlı olduğu kastedilmemektedir. Onlara göre; bu yazıya itibar edilmesinin gerekli olduğu konusunda başka sebepler de bulunmaktadır. Mushafaların korunup değişiklikten muhafaza edilmesi bu sebeplerdendir.

Neticede resmu'l-mushafın tevkîfi olduğu iddiası çok sonraları ortaya çıkmıştır. Selefin kabul ettiği ise tevkîfilik söz konusu olmadan resmu'l-mushafa uymanın gerekli olduğu görüşüdür.¹²⁰ İki ıstılah arasında büyük fark vardır. Çünkü tevkîfi olması H.z. Peygamber tarafından veya Allah'tan gelen bir vahiy ile emredilmesini gerektirir. Zira ayetlerin sırası ve mütevatir Kur'an ayetleri böyledir. Bunları kabul etmeyenler büyük bir günah işlemiş ve büyük bir kötülük yapmış olurlar.

¹¹⁹ed-DÂNÎ, *el-Mukanna'*, s. 14, 15.

¹²⁰Fakat çağdaş yazarlardan bazıları görüşü tevkîfilik kabulünü Selefin çoğunluğuna nisbet etmektedirler. ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-İrfân* adlı kitabında bundan bahsetmektedir. I, 377. Şaban Muhammed İsmail de *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhü* kitabında bu durumdan söz etmektedir. (bkz. *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhü*, s. 63.) Ancak doğru görüş onun tevkîfi olmadığıdır. Tevkîfi olduğu konusundaki görüşü ilk olarak muhtemelen Abdulaziz ed-Debbâğ ortaya atmıştır. Zira bu durumu el-Hamd Ganim Kudurî *el-Müeyesser* kitabında durumu açıklamaktadır. bkz. Hamd Ganim Kudurî *el-Müeyesser*, s. 47.

4- er-Resmu'l-Osmâni'nin görünümünün, imlâ kurallarına aykırı olduğu olgusunu bu yazım şekillerinin i'cazlı olduğu şeklinde yorumlamaları şu nedenlerden dolayı sıhhatli değildir:

a) Bu görüşler pek çok noktada zorlamaya ve tekellüfe girmektedir. Ayrıca bir kısmı da karmakarışıktır. Çünkü onlar nerede ise anlaşılamayacak düzeyde derin (!) ve muğlak görüşlerden ibarettir.

b) Bu görüşlerin kesinliği yoktur ve değişmez bir kurala dayanmamaktadır. Bu görüş sahipleri kendi kendilerine bir kural oluşturmuş olup onun dışına çıkmamaya çalışsalar bile uygulamada bazı meselelerde bu kurala uymadıkları görülmektedir. Mesela el-Mühendis Muhammed Şemlûl, ¹²¹أَيُّهَا lafzıyla alakalı *elîfin* hazfedilerek okunduğu ¹²²وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيَّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ayetini tevbe konusunda geciktirmeden acele etmenin gerektiği şeklinde yorumlarken *أَيُّهَا* lafzının aynı şekilde yazıldığı şu ayette ise ¹²³وَقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرُ Hz. Musa'dan bir şeyi acele yapmasının istendiği veya onun konumunu küçük görme manasına işaret ettiğini belirtmektedir. Yine *أَيُّهَا* kelimesinin aynı şekilde geçtiği ¹²⁴سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ayetindeki *elîfin* düşmesini ise küçümseme ve zillet olarak açıklamaktadır. Acaba niçin bu yazım şeklinin hepsi aynı şekilde delillendirilmemekte ya da kelimenin siyakı neden manasını değiştirip belirleyici olmaktadır? Aynı kelime yine tövbe ile alakalı olarak şu ayette ¹²⁵يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا neden *elîfi* düşürülmeden geçmektedir. Yoksa burada tevbenin hemen yapılmasının gerekli olmadığını iddia eden bir tefsir mi bulunmaktadır? Yani -Haşa- burada mü'minlerin tövbeyi geciktirmesi mi söylenmektedir?

Yine mesela ¹²⁶قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ayetinin siyakı karıncaların çabuk hareket etmesini gerektirmesine rağmen neden bu ayetteki *أَيُّهَا* kelimesinden *elîf* düşürülmemiştir? Zira Süleyman (a.s) ve ordusu karınca vadisine gelmiş ve onları –farkına varmadan- ezecek durumdadır. Hâlbuki bu durumda çok geçmeden yuvalarına girmeleri gerekmektedir.

Aşağıdaki ayetlerde ise *أَيُّهَا* kelimesinin *elîfi* düşmemesine rağmen küçümseme, azaltma ve korkutma makamında zikredilmektedir. ¹²⁷وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ / “Dediler ki: «Ey kendisine Zikir (Kur'an) indirilen kimse! Sen

¹²¹Bkz. *İ'câzü resmi'l-Kur'an ve İ'câzü't-Tilâve*, s. 82, 83.

¹²²Nur Suresi, 24/31.

¹²³Zuhruf Suresi, 43/49.

¹²⁴Rahman Suresi, 55/31.

¹²⁵Tahrim Suresi, 66/8.

¹²⁶Neml Suresi, 27/18.

mutlaka delisin!»¹²⁷Nitekim bu ayete Kureyş kâfirleri Hz. Peygamber'in durumunu küçümseyip onu delilikle itham ediyorlardı. *وَامْتَأَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ* / “Bugün ayrılmış bir tarafa ey suçlular.”¹²⁸ *ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ* / “Sonra siz ey haktan sapan yalanlayıcılar!”¹²⁹ ve *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ* / “Ey inkâr edenler! Bugün özür dilemeyin! Siz ancak yapmakta olduklarınızın karşılığını görüyorsunuz.”¹³⁰ Bu üç ayetin siyakında kıyamet gününün korkularından bahsedilmektedir. Ayrıca günahkârların, sapkın yalancıların ve inkârcıların Allah'ın huzurunda korkacaklarından bahsedilmektedir. Çünkü Allah, onlardan bir özür kabul etmez ve onlar hertürlü Cehennem azabını tadacaklardır. Onlar salih müminlerden ve Cennet ile nimetlerinden uzaklaştırılırlar.

Bu görüş sahiplerinin zorlama yorumlara girdikleri ve yöntemlerinin değişken olup açık olmadığı anlaşılmaktadır. *أيه* kelimesinin elifi düşmüş olarak 3 ayette yazılma sebebi konusunda, doğruya en yakın açıklama şöyle olabilir: Bu kelime yedi kıraat imamından biri olan İbn Amir el-Yahsibî'nin (ö. 118 h.) kıraatine göre yazılmıştır. Çünkü o, bu üç yerdeki ha harfini şu şekilde *أيه الثقلان، أيه الساحر، أيه* dammeli (ötreli) olarak okumaktadır.¹³¹ Yani kelime geçişi esnasında ‘ه’ harfini, öncesindeki *ي* harfinin harekesine tabi kılarak okumaktadır ya da *أيه* kelimesi geçiş yapma amacıyla cumhurun kıraatine göre bu şekilde yazılmıştır. Çünkü geçiş sırasında elif düşürülür. Ancak aynı şekilde geçiş yapılan pek çok kelimenin yazımında elif düşmeyip sabit kalmıştır.

Bu görüş sahiplerinin düşüncelerini delillendirmeleri, eski ve yeni kârielerin okuyuşlarındaki delillendirmelere aykırılık teşkil etmektedir. Kıraat alimlerinin söyledikleri ve delillendirmeleri daha güçlüdür.¹³²

Mesela tekil durumdaki illet harflerinin düşmesi konusunda; Ebu Amr ed-Dânî elifin düşürülmesinin kısaltma olduğunu belirtmektedir. Zira bu konudaki açıklamasının başlığına ‘Kısaltma olarak elifin düşürülmesi konusu’ ismini vermektedir.¹³³ Bununla beraber Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ammar (ö. 440 h.) başka bir delillendirme yaparak şöyle söylemektedir: “Daha önce de, yazıdan elifin veya başka

¹²⁷ Hicr, 15/6.

¹²⁸ Yâsin, 34/59.

¹²⁹ Vâkıa, 56/51.

¹³⁰ Tahrîm, 66/7.

¹³¹ Bkz. el-VÂFÎ, *el-Vâfi fi Şerhi 'ş-Şâtibiyye*, s. 150.

¹³² Daha fazla bilgi için bkz. el-HAMD, *el-Miyyesser fi İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabtuhû*, s. 205-241; el-GARÂZÎ, Faiz Muhammed Ahmed, “er-Resmü'l-Osmânî ve Tefsîru'l-Ulemâi li Zavâhir beyne't-Teemmülâti'l-Vehmiyye ve'l-Hakâiki'l-İlmiyye”, *Mecelletü'l-Kalem*, s. 2, 2014.

¹³³ ed-DÂNÎ, *el-Mukni*, s. 20.

bir harfin düşürülmesiyle ilgili söz etmiştik. Bu harfler yazıdan, hafifliklerinden ve değersiz görülmelerinden dolayı düşürülmüştür.”¹³⁴ Ebu Dâvud Süleyman b. Neccâh (ö. 496 h.) iki delillendirmeyi birleştirerek معایش¹³⁵ kelimesinin Kur’an’daki yazımı konusunda üçüncü bir delillendirme ortaya koymaktadır. Buna göre; “...ع harfinin fethasının kalmasıyla ve düşen harfe işaret etmesiyle beraber kısaltma yoluyla, illet harflerini azaltmak için illet harfi düşürülmüştür.”¹³⁶

Ayrı ve birleşik yazılan kelimeler konusunda Ebu Amr ed-Dânî şöyle bir bab açmıştır: “Asıl itibari ile harfleri ayrı yazılan fakat lafız itibariyle birleşik okunan kelimelerin mushaflardaki yazımının zikredildiği bab.”¹³⁷ Bu durum kelimelerin birbirine idgam edilmesinden kaynaklanmaktadır. Aslında bu durum idgam olmayıp şu kelimelerdeki gibi من ما، ومما الأ، وأن لا، من ما، ومما çok kullanımdan ve kelimelerin birleşmiş gibi okunmasından ortaya çıkmaktadır. Zira el-Mehdevî Ebu’l-Abbas bu konuda şöyle söylemektedir: “Daha önce belirtildiği gibi ve vahiy kâtipleri meselesinde geçtiği üzere; bazı kelimelerin ayrı bazılarının da birleşik yazılmasının nedeni yazanın kendisine okunan metni yazmasıdır. Kelimelerin birbirine geçmesi bundan dolayı gerçekleşmiştir ve bu durum da yazıma uygundur. Çünkü كَيْلًا، فَيْمًا vb. asıl itibari ile iki kelimedir. İster ayrı kelimeler olduğu için ayrı yazılmış olsun, isterse de çok kullanıldıklarından dolayı birleşik yazılmış olsun, iki yazım şeklinde de tek bir kelime gibi olur.”¹³⁸

Harf düşmesiyle alakalı bu alandaki ilim ehlinin açıklamalarının hepsi “çok kullanım, hafiflik, tekrar, imaleden dolayı yâ olarak yazılma, kelimenin aslındaki gibi yazılması, Mushaf’ın yazımı sırasındaki Arapça’nın durumuna uygun olarak yazılma, kelimenin yazımı konusunda iki şeklin de uygun olması, bir harfin yerine و، ی، ا gibi başka bir harf geçmesinden dolayı, nahiv veya sarf kurallarından dolayı, okunan şeyin yazılmasından dolayı, kelime geçişi veya duraktan dolayı” gibi nedenlerle açıklanmıştır.¹³⁹

¹³⁴el-MEHDEVÎ, Ebu’l-Abbas Ahmed b. Ammâd, *Hecâu Mesâhifu’l-Emsâr*, İmârat, Dâru İbn Cevzî, 1420 h, s. 105.

¹³⁵ Araf, 7/10; Hier, 15/20.

¹³⁶NECCÂH, Ebu Dâvud Süleyman, *Muhtasaru’t-Tebyîn li Hecâi’t-Tenzîl*, tah. Ahmed b. Ahmed b. Muammer Şerşâl, Medine, el-Mücemme Melik Fahd li’t-Tibâati’l-Mushafi’ş-Şerîf, 2002, III, s. 531-532

¹³⁷ed-DÂNÎ, *el-Muknî*, s. 73.

¹³⁸el-MEHDEVÎ, Ebu’l-Abbas Ahmed b. Ammâd, *Hecâu Mesâhifu’l-Emsâr*, İmârat, Dâru İbn Cevzî, s. 30.

¹³⁹*er-Resmü’l-Osmâni ve Tefsîru’l-Ulemâi li Zavâhirihi*, s. 61. Alimlerden er-resmu’l-Osmâninin yazısı ile ilgili yapılan bütün yorumları reddedenler de vardır. Onların delilleri şöyledir: er-resmu’l-Osmânî yazısının ölmesiyle onun sırları da kaybolmuştur. Bu, Muhammed Tahir el-Kürdî’nin

Bu tarz, açıklamalar ed-Dânî, el-Mehdâvî ve Ebu Dâvud Süleyman en-Neccah gibi hicri 5. asır alimlerizamanında ve İbn Cezerî (ö. 833 h.) gibi hicri 9. asır âlimlerinin zamanında oldukça artmıştır. Onlardan öncede İbnu'l-Bennâ el-Merâkişî (ö. 721 h.) gibi ilmin erbabı olan isimler gelmektedir. Bu âlimlerin her biri, son dönem âlimlerinden olan el-Mühendis Muhammed Şemlûl ve Jaqbob Rıza Mâlik gibi kişilerden çok önce yaşamış vahiy kâtibi sahabelerin zamanına daha yakındırlar. Ayrıca onlar o devirdeki yazıların yapısına daha fazla muttalî idiler.

İlmi gerçekler ve cahiliye asrı ile sahabe devrine kadar dayanan yazılar bu zaman dilimindeki yazının durumunu ortaya koymaktadır. Mesela Hz. Osman'ın yazdırdığı mushaflardaki yazılarda geçen harf düşüklüğü, fazlalığı veya değişikliği gibi durumlar, mushafların yazıldığı zamanlar çok kullanılan yazı çeşidine göre kâğıda geçirildiğine işaret etmektedir. Bu durum mushafların yazısının insanların alışık olduğu tarzdaki yazıların hepsinden farklı bir usulle yazıldığını ileri süren iddiaları geçersiz kılmakta veya zayıflatmaktadır.

Kur'an'ın Yazıldığı Devirdeki Yazı Örnekleri:

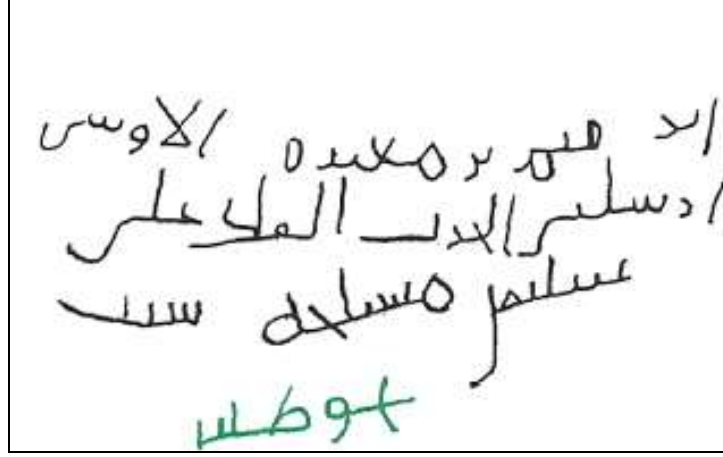
a- Useys Dağı Yazısı

Bu yazı, Useys dağı yanında Şam'ın 105 kilometre güney doğusunda Tab'ud bölgesinde bulunmuştur. Yazı; cahiliye devrinde Hz. Peygamber'in doğumundan yaklaşık 43 sene, mushafların yazımından ise yaklaşık 100 sene önceki zamanda miladî olarak 528 yılına karşılık gelen Busra tarihi ile '423' yılında yazılmıştır. Bu yazının kelimeleri okunabilmektedir. Yazı noktasız bir Arapça ile yazılmıştır. Ayrıca bu yazı içerdiği az sayıda kelimeye rağmen, erken dönemlerden beri Arap yazısının tamamlanmış olduğunu örneklendiren büyük işaretler göstermektedir. Bu yazı sahabenin mushafları kaleme aldığı yazıya çok benzemektedir. Bu yazının resmi şu fotoğraf birde şöyledir:

---

görüştür. Zira o şöyle söylemektedir: Bazı Alimler resmu'l-Osmânîdeki bazı kelimelerle alakalı çeşitli açıklamalar ve delillendirmeler zikretmektedir. Hâlbuki bu delillendirmeler sadece imadan ibarettir. Çünkü bu açıklamalar sahabenin ölümünden sonra ortaya koyulmuştur. Sahabe ise mushafı nahiv ve sarfla ilgili daha sonradan istinbat edilen delillendirmelere bakmadan bizlerin bilmediği ve idrak edemediği bir hikmete binaen bu şekilde yazdı. Sahabenin Kur'an'ı yazması hakkında ulaştığımız görüş budur. Bu yazının sırrı kimse tarafından açıkça görülmedi. Gaybı Allah bilir. (s. 175, 179) Başak bir yerde de şöyle söylemektedir: "resmu'l-mushafın yazısındaki değişikliğin sebepleri konusunda bize doğru yolu gösterecek kişi mushafları Hz. Osman'ın emriyle yazan sahabedir. Onlar da vefat etmiştir." (el-KÜRDÎ Muhammed Tahir, *Târihu'l-Kur'ân ve Garâibu Resmihi ve Hikemihî*, Cidde, Matbaatü'l-Feth, 1946, s. 5-6.)

Fotoğraf 1

Bu metnin kelimelerinin, günümüzdeki yazı harfleri ile gösterimi şöyledir: ¹⁴⁰

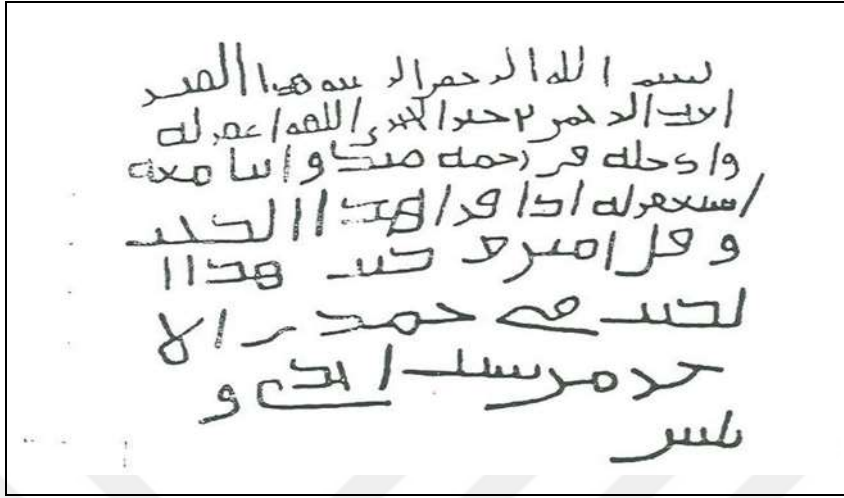
1- İbrahim b.Muğîre el-Evsî	إبراهيم (إبراهيم) بن مغيرة الأوسي
2- Kral Hâris beni gönderdi	أرسلني الحارث (الحارث) الملك على
3- Süleyman'a silahlı olarak senesinde	سليمان (سليمان) مسلحة سنة
4- 423	(423)

b- Kahire Yazısı

Bu yazı, Mısır'da defnedilen Müslüman Arap bir adamın kabir yazısıdır. Günümüzde, Kahire İslam Sanatları Müzesi'nde korunmaktadır. Yazı, hicrî 31 yılında yazılmış olup 38x71 cm boyutlarındadır. Bu metnin yazıldığı tarih, Hz. Osman'ın hilafeti devrinde yazılan mushafların yazım tarihine çok yakın bir zamandır. Yazının resmi fotoğraf ikide şöyledir:

¹⁴⁰el-HAMD, Gânim Kudûrî, *el-Müyyesser fî İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabthî*, s. 16. Metinde geçen Hâris, 528 yılında el-Münzirü's-Sâlisi'l-Lahmî'ye karşı zafer kazanan Hâris b. Ceble'dir. İbrahim b. Muğîre düşmana karşı savaşan krala tabi olan birisi olabilir. Onlar müsellaha olarak isimlendirilmiş zira onlar silahlı olabilirler veya gözcüler gibi silahlarıyla beraber oturuyor olabilirler.

Fotoğraf 2

Yazının bugünkü harflerle okunuşu ise şöyledir (parantez içinde belirtilen kelimelerin okunuşunda farklılık bulunmaktadır)¹⁴¹:

1- Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla bu kabir	بسم الله الرحمن الرحيم هذا القبر
2- Abdurrahman b. Hayri'l-Haceri'ye aittir. Allah ona mağfiret etsin.	لعبد الرحمن بن (خير) (الحجري) اللهم اغفر له
3- ve onu da bizi de merhametine alsın	وأدخله في رحمة منك (واننا) معه
4- Bu yazı okunduğunda ona istiğfar et.	استغفر له إذا (قرأ) هذا الكتاب
5- ve "âmin" de. Bu yazı	وقل آمين وكتب هذا
6- Cemaziyelahir ayında yazıldı	لكتاب في جمادى الآخرة
7- Cemaziyelahir ayında yazıldı	خم من سنة إحدى و
8- Otuz bir sensinde	"ثلاثين"

Bu iki örnek yazıdan kısaca şu çıkarımlarda bulunulabilir:

- 1- Arapçanın sağdan sola yazılmasında bir birlik vardır.
- 2- Aynı kelimenin harfleri birleşik yazılır. Ancak sonrası ile birleşmesi imkânsız olan harfler bunun dışındadır. Bu harfler و, ذ, د, ز, ر, ل'dir.

¹⁴¹el-HAMD, *el-Müyyesser fi İlmî Resmî'l-Mushaf ve Zabtıhı*, s. 17, 18; İlmü Kitabeti'l-Arabiyye, 1. Baskı, Ürdün, Dâru Ammâr, 2004, s. 48, 49.

3- Yazıda noktalama ve hareke işaretleri bulunmaz. Bu işaretleri, alimler Kur'an'ın yazıya geçirilmesinden sonra ortaya koymuşlardır.

4- *Elif* harfi kelimenin ortasında olduğunda düşürülür. Bu durum Cebel-i Useys yazısında *وسليمان والحارث، وإبراهيم،* Kahire yazısında da *الرحمن، والحجازي وإيانا على* gibi pek çok kelimeye açıkça görülmektedir. *Elif* harfi, kelimelerin sonunda olduğunda ise Kahire yazısındaki *هذا، وإنما أو آتنا أو إيانا- حسب* gibi *القراءات* kelimelerde görüldüğü gibi *elif* yazıdan düşmez, sabit durur.

5- Müenneslik *tâ (ة)*'sı Cebel-i Useys yazısındaki *'مغيرة، ومسلحة'* ve Kahire yazısındaki *'رحمة'* gibi kelimelerde olduğu gibi yazılır. Bazen de iki yazıda da *'سنت'* kelimesindeki gibi açık te ile yazılır.

6- Elif ise Cebel-i Useys yazısındaki *'على'* ve Kahire yazısındaki *'جمادى'* kelimelerde görüldüğü üzere, yazıda *ي* olarak gösterilir.

7- Kahire yazısındaki *والآخر، والكتاب،* kelimelerinde olduğu gibi, aynı kelimenin harfleri satır sonunda ve gelecek satırın başına dağılmıştır.¹⁴²

Hiz. Osman zamanında mushafların yazıldığı yazı tarzının özelliklerinin birçoğu yukarıda geçen bu iki yazıda ve diğerlerinde ortaya çıkmaktadır.

Mushafların yazım şekillerinin, imlâ kurallarına aykırı olduğu ya da bizim yazımızdan farklı olduğu görüşü, tercih edilen fikhî görüşlere de uzak bir düşüncedir. Bu düşüncenin sahibi araştırmacı Jaqbob Rıza Malik'tir. O, Hiz. Osman devrinde yazılan mushaflardan, yalnız Medine mushafına itibar etmektedir. Zira bu durumu araştırmasında açıklayarak, Hiz. Osman mushaflarındaki farklı yazılan kelimeleri itibara almadığını belirtmektedir. Buna ek olarak Arapların yazısının, hicrî 3. asırdan beri mushafların yazımından farklılık arz ettiğini dile getirmektedir. er-Resmu'l-Osmânî'nin yazımına yakın asırlarda yaşamış, görüş serdetmeye daha layık ve bu yazıya aşina olmalarına rağmen fakihlerden hiçbirisi bu görüşü söylememiştir.

İmlâ kurallarının mushafların yazımına aykırı olduğunu veya aynı kelimenin sünretlerinin farklı olduğunu ya da kıyas yapılabilecek kelimelerin farklı yazılabileceğini söyleyen kişilerin görüşleri, araştırılıp incelenecek iddialardır. Ancak bu durumların doğru izahı yazıda bulunan i'caz veya vahiy kâtiplerinin yaptığı yazım hatası değildir.

¹⁴²el-HAMD, *el-Müeyesser fi İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabthı*, s. 18, 19.

C. Üçüncü Grup

Bu grubun görüşü; mushafların yazımının ıstılahî olduğu yönündedir. Yani sahabenin içtihadı ile belirlenmiş olduğu ve bundan dolayı birbiri ile farklılık arzedebileceği belirtilmektedir.¹⁴³ Ayrıca bu görüş sahiplerinin bir kısmı; Mushaf'ın yazımının, insanların geneli tarafından her asırda bilinen imlâ kurallarına göre olması gerektiğini söylemektedir. Bunun nedeni; er-resmu'l-Osmânî'nin okunması sebebiyle ortaya çıkabilecek karışıklık ve hatalardan korunmaktır. Bu görüşe göreyeni yazım kurallarına göre yazılan mushafla beraber eski er-resmu'l-Osmânî mushaflarının da insanlar için kalıcı ve eşsiz bir miras olarak muhafaza edilmesi gerekir.

el-Kâdî Ebu Bekir el-Bâkılânî (ö. 403 h.) er-resmu'l-Osmânî mushafının yazısının, imlâ kurallarına aykırı olabileceğini ilk söyleyenlerdendir. Zira o şöyle demektedir: “Allah kâriilerin ve hafızların belirli yöntemlerle okumalarını zorunlu kılmıştır... Vahiy katiplerini ve mushafların hafızlarını ise aynı yazımla mesul tutmamıştır... Bilakis sünnet; mushafın, kâtibin kolayına gelen bir yazı ile yazılmasına işaret etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber mushafın açıklandığı şekilde yazılmasını ve ispatını emretmiş ama hiç kimseyi belirli bir hat ve sınırlı bir yazı ile yükümlü tutmamış, yani böyle bir talepte bulunmamıştır. Bu yüzden Hz. Peygamber'den (s.a) bu doğrultuda sadece bir harf kaydedilmemiştir.”¹⁴⁴

er-Resmu'l-Osmânî yazısının korunması ile beraber insanların genelinin her asırda bildiği yazım kurallarına göre yazılmasının gerekli olduğu veya uygun olduğu görüşüne, Şeyh Tahir el-Cezairî (ö. 1338 h.) *et-Tıbyân*¹⁴⁵ kitabındaki görüşü ile ve Şeyh Bedrettin ez-Zerkeşî (ö. 794 h.) *el-Burhân* adlı kitabındaki görüşü ile meyletmektedir. Fakat ez-Zerkeşî, geçmiş âlimlerin söylediği görüşleri zikrederken Mushafların, insanların yeni koyduğu alfabe ile yazılmasını uygun görmemektedir. Ayrıca ‘و’ veya ‘ي’ harflerinin yazımında Hz. Osman mushaflarına aykırı davranmayı da uygun görmemektedir. O, sözlerine şöyle devam etmektedir: “Bu ilim, İslam'ın ilk devrinde çok taze ve gelişmekte olan bir ilimdi. Ancak günümüzde bu tarz bir uygulamada karışıklık ortaya çıkmasından endişe edilir. Bundan dolayı Şeyh

¹⁴³Bu görüş sahabenin Mushaf'ın yazımında hata yaptığını söyleyen ilk görüşe muhaliftir. Onların delili ise kitabın yazısında sahabenin içtihat ettiği yönündedir.

¹⁴⁴el-Bâkılânî, Kâdî Ebubekir, *el-İntisar li'l-Kur'ân*, tah. Muhammed İsam Kudât, Amman -Beirut, Dâru'l-Feth-Dâru İbn Hazm, 2001, II, s. 547, 548.

¹⁴⁵*et-Tıbyân fî bağzı'l-mebahisi'l-müteallikati bi'l-Kur'ânî alâ tariki'l-itkan*. Şeyh Tahir el-Cezairî adı geçen kitabında şöyle söylemektedir: İnsanların yeni ortaya koyduğu alfabeyle mushafın yazılmasını doğudakiler karışıklıktan uzaklatıracağından dolayı uygulamıştır. Batıdakiler de İmam Malik'in sözüne dayanarak onu korumuşlardır. *et-Tıbyan bağzı'l- mebahisi'l- müteallikati bi'l-Kur'ânî alâ Tariki'l-İtkan*, s. 214.

İzzeddin b. Abdüsselam (ö. 660 h.) şunları dile getirmektedir: “İmamların genel görüşüne göre; ilk devirdeki yazılarla Kur’an’ın bu devirdeki yazıyla yazılması caiz değildir. Çünkü bu durum; cahilleri, Kur’an’da bir değişiklik olduğu zannına düşürebilir. Fakat bunun ilim derslerine engel olmaması için, mutlak olarak uygulanması gerekmemektedir. Ayrıca eski âlimlerin ortaya koyduğu bu sağlam ilme riayet etmek, cahillerin cahilliğinden dolayı terk edilemez. Yeryüzünde Allah’ın dini için delil ortaya koyan âlimler eksik olmayacaktır.”¹⁴⁶ Son dönem âlimlerin pek çoğu bu görüşe sahiptir.

Bu görüş sahiplerinin en bariz delilleri: Yukarıda söylenen şeylerden hareketle bu görüş sahiplerinin en bariz delilleri şöyledir:

a) Onlar; Kitap ile sünnetten, Mushafın yazımının tevfiği olduğuna dair bir delilin bulunmamasıyla görüşlerini delillendirmektedirler. Ayrıca Hz. Peygamber’in de vahiy katiplerine veya sahabilere Mushaf’ın yazımına ilişkin; ‘harf fazlalığı, harf düşmesi, harf değişimi, harfin vasledilmesi, kat’ edilmesi ve harfin hemzelenmesi’ gibi meselelerde irşadına dair bir beyanın olmamasını görüşlerine delil getirmektedirler. Bu meselede mütevatir bir nakil olsaydı, mushafın maksadı ifade edecek herhangi bir şekilde yazılmasını gerekli gören bir delil olmazdı.

b) er-Resmu’l-Osmânînin eski görünümünün kurallara uygun olan yazım şekline aykırı olması Müslümanların genelini bir zorluk içerisine sokup, Allah’ın kitabının tahrifine neden olabilir. Bundan dolayı dinin kurallarıyla ve gözettiği amaçlarla uyumlu olan maslahatları gerçekleştirmek için modern yazım şekillerine göre mushafın yazılması gereklidir ya da en azından şöyle düşünülmelidir. Bu faydalı bir uygulamadır.¹⁴⁷

Bu Görüş Sahiplerinin Delillerinin İncelenmesi

1- er-Resmu’l-Osmânînin tevkiği olduğuna dair bir delil bulunmaması tevkiği olmadığına işaret etmez. Çünkü buna aykırı durum, Kur’an kıraatlerinin ve diğer bazı şeylerin ihlal edilmesini ortaya çıkarır. Bu meselenin delili, cumhurun görüşünün delillerinde açıklanacaktır.

¹⁴⁶ez-ZERKEŞÎ, *el-Burhân fî Ulûmi ’l-Kur’ân*, I, 379, Bu Zerkeşi’nin İzz b. Abdüsselam’dan naklettiği sözdür. “İmamların bildiği yazıyla şanda mushafı yazmak caiz değildir.” Araştırmacılar ve muhakkikler eskilerin yazdığı yazıyla bağlı kalınmasına işaret eden sözün son kısmına bakarak görüşlerini şekillendirmişlerdir. Bazı âlimler şimdi kelimesinin yeni sayfada gelmesinden dolayı bu sözü Mushafın yazımı ancak ilk lerin yazısına göre caiz olur manasına hamletmektedirler. (el-HAMD, *el-Müeyesser fî İlmi Resmî ’l-Mushaf ve Zabthî*, s. 51

¹⁴⁷İSMÂİL, *Resmu ’l-Mushaf ve Zabduhû beyne ’t-Tevfiği ve ’l-Istulâhâti ’l-Hadîse*, s. 74.

2- er-Resmu'l-Osmânînin insanların geneline zor gelmesi veya bu yazının insanlar tarafından karıştırılacağı endişesini ileri sürme bu yazının ortadan kaldırılması, değiştirilmesi veya ona aykırı davranılmasının uygun olduğuna delil olarak yeterli değildir. Çünkü bilmeyen kişinin öğrenmesi ve bu ilmi hocalardan edinmesi gerekir. İlim öğrenme noktasında özellikle Kur'an'ı Kerim konusunda kişinin, tecrübeli bir hoca olmaksızın sadece kitaplara ve mushaf'lara itimat etmesi yeterli değildir. Buna ek olarak Kur'an'ı Kerim'in okunuşunda uygulanan özel tecvit kuralları vardır. Bununla ilgili uygulama bilgisi, ancak bir hocadan öğrenilerek iyi bir şekilde yapılabilir.

3- İki mushaf'ın bulunmasının gerekli olduğu konusu: Burada kastedilen iki mushaftan biri er-resmu'l-Osmânî ile yazılmış özel bir mushaf'tır. Diğer ise bütün insanlar için belirlenmiş kurallı bir yazı ile yazılmış mushaftır. Böyle bir şey uygulandığında, üzerinden belli bir zamanın geçmesiyle beraber Kur'an noktasında şüphelere ve eleştirilere kapı açabilir. Çünkü sonuç olarak ortada iki farklı yazısı veya farklı yazıları bulunan mushaf'lar olacaktır. Çünkü her ne zaman genel kabul görmüş yazıda bir değişiklik ortaya çıkarsa bu durum üçüncü bir yazıya ihtiyacı doğuracaktır. İstilahın (bir konuda uzlamanın) zaman zaman veya yer yer değişmeye ve farklılaşmaya elverişli olduğu herkes tarafından bilinen bir durumdur. Sonuçta bu mesele, kötü bir durum ortaya çıkarıp ümmet için bir kayba neden olur.

D. Tercih Edilen Görüş

Bu görüş mushaf'ların yazımında ve basımında er-resmu'l-Osmânî'nin esas alınması zorunludur. er-resmu'l-Osmânî'nin tevfiği olup olmadığına değinmeden-selefin çoğunluğunun görüşüdür. Ayrıca son dönem araştırmacılar da -bu yazının tevfiği olmadığını söylemekle beraber- bu görüşü kabul etmektedirler.¹⁴⁸ Bu yazının bağlayıcılığının gerekliliği, telaffuzda zorunlu olan, yazıda düşmüş olan med harflerinin eklenmesi gibi okumaya yardım eden düzenlemelerin ve açıklamaların eklenmesini engellemez. Fakat yapılan bu eklemelerin ve güzelleştirmelerin, yazının aslında olmadığını hissettirerek okumaya ilişkili olması gerekir. Ayrıca harf düşmesi ve değişmesi konusunda er-resmu'l-Osmânî'nin özüne dokunulmaması şart koşulmaktadır. Bu fazlalıklar ve açıklamalar -selefin yaptığı gibi- er-resmu'l-Osmânî'nin aslının yazıldığı mürekkepten farklı, kırmızı bir mürekkep ile veya

¹⁴⁸el-KÜRDÎ, Muhammed Tahir, *Târihu'l-Kur'ân ve Garâibu Resmihi ve Hikemihî*, s. 101; el-CÜDÎ, Abdullah b. Yusuf, *el-Mukaddimâtü'l-Esâsiyye fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, s. 151

küçük harflerle ya da son dönemde basılan mushaflardaki gibi açıklamalarla yapılabilir. Zira bu mesele hakkındaki en doğru ve tercihe şayan olan bu görüştür.

er-Resmu'l-Osmânî'ye uymanın (aslına dokunmamanın) gerekli olduğuna işaret eden deliller çoktur. Bir kısmı şunlardır:

1- On iki bin sahabenin icması¹⁴⁹ ve sahabeden sonraki selefin, mushafların yazılmasında er-resmu'l-Osmânî'ye tabi olma konusundaki görüş birliği. Bu mesele hakkında İmam Malik'e şöyle soruldu: “Bugün birisi insanların yeni ortaya koyduğu alfabe ile bir mushaf yazsa ne düşünürsün? Bunda bir sıkıntı görür müsün?” O bu soruya şöyle cevap verdi: “Bunda bir sıkıntı görmüyorum. Ama Mushaf, ilk yazıma göre yazılmalıdır. ” Ebu Amr ed-Dânî ise onun bu görüşüne, ümmetin âlimlerinden hiçbirisinin muhalif olmadığını söylemektedir.¹⁵⁰

İmam Ahmed b. Hanbel ise ي, و, ل harflerinin yazımında ve diğer meselelerde Hz. Osman hattına muhalefet etmenin haram olduğunu söylemiştir.¹⁵¹ Ca'berî ve bazı alimler er-resmu'l-Osmânî'ye tabi olma konusunda dört imamın icma ettiğini nakletmektedirler.¹⁵² Selef âlimlerinden olan fıkıhçıların, hadisçilerin ve tefsircilerin bu konu hakkındaki dört mezhebe dayanan görüşleri eserlerinde çokça ve genişçe yer almaktadır.

Ebu Bekir el-Bakillânî ve İbn Haldun gibi bazı âlimlerin, Mushaf'ın hedeflenen manayı tam olarak ifade edecek kolay bir yazı ile yazılmasını uygun gördükleri görüş ile yukarıdaki bu icmaya itiraz edilebilir. Ancak icmaya aykırı olan bu görüş sahabe, tabiin ve ondan sonra gelenlerin icmasından sonra ortaya çıktığı için reddedilir. Bu durumda, bu aykırı görüş onların icmasına zarar vermez. Farklı görüş beyan eden bu iki âlimin devrindeki ve onlardan sonra gelen âlimlerin çoğu icmaya aykırı olan bu gibi görüşleri reddedip onları şaz saymaktadır.

2- İslam fıkıh toplulukları ve heyetleri, asrımıza hâkim olan kolektif içtihadı temsil etmektedir. Bu topluluklar ve heyetler, mushafların yazımında er-resmu'l-Osmânî'ye bağlı kalmanın ve ondan ayrılamamanın gerekli olduğunu açıklamaktadırlar. Bu topluluklar ve heyetlerin bazı açıklamaları şöyledir:

- Hicrî 30/1/1391 ve hicrî 5/2/1391 tarihler arasında düzenlenen 6. Konferanstaki Ezher İslam Araştırmaları Kurumu'nun şu kararı: “Konferans,

¹⁴⁹el-KÜRDÎ Muhammed Tahir, *Târihu'l-Kur'ân*, s. 106.

¹⁵⁰el-Muknî', s. 19.

¹⁵¹ez-ZERKEŞÎ, Bedreddin, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, s. I, 379.

¹⁵²ed-DEBBÂĞ, Ali Muhammed, *Semîru'l-Tâlibîn fî Resmî ve Zabdi Kitâbi'l-Mübîn*, Kahire Matbaatü Meşhedi Hüseyinî, s. 19.

Mushaf-ı şerifin tahriften korunması için er-resmu'l-Osmânî'ye uyulmanın gerekli olduğunu tavsiye etmektedir.”¹⁵³Konferansın maddelerindedir.

- Suudi Arabistan'nın önde gelen âlimlerinden oluşan bir heyet, hicrî 21/10/1399 tarihli 71 nolu kararında şöyle söylenmektedir: “er-Resmu'l-Osmânî'yi terkedip okumayı kolaylaştırma niyeti ile mevcut olan imlâ kurallarına göre mushafı yazmak, genel kabul gören yazı değiştiğinde mushaf yazısında başka bir değişiklik yapmayı gerekli kılacaktır. Çünkü imlâ kurallarına göre yapılan yazım, başka bir uygulama ile değişmeye müsait bir terminoloji türüdür. Bu durum bazı harflerin değişimi, eklenmesi veya eksiltilmesi ile Kur'an'ın tahrifine yol açabilir. Nihayetinde zaman geçtikçe mushaf arasında tezatlık ortaya çıkar. Sonuç olarak İslam düşmanlarının Kur'an-ı Kerim'i karalayabilecek bir alan bulmasına imkân sağlanmış olur. Hâlbuki İslam, töhmete neden olan şeyleri ve fitneye sebep olan şeyleri engelleyecek kurallar ortaya koymuştur.”¹⁵⁴

- Mekke'deki Dünya İslam Birliği'ne bağlı, İslamî Fıkıh Cemiyeti kararında ise özet olarak şöyle denilmektedir: “Cemiyet icma ile er-resmu'l-Osmânî Mushafı'nın yazısının değişmesinin caiz olmadığı ve yazılı olduğu şekliyle kalmasının gerekliliği kararını almıştır. Böylece er-resmu'l-Osmânî mushafı, Kur'an metninde herhangi bir değişiklik ve tahrif olmaksızın kalıcı bir delil olacaktır.”¹⁵⁵Ayrıca bu cemiyet; resmu'l-mushafın, kolaylaştırma gayesiyle alışılmış olan imlâ kurallarına uygun yazı ile değiştirilmesi gerektiğini söyleyen iddialara cevap vererek şöyle söylemektedir: “Bu Mushaf'ın okunması hocaların telkini yoluyla kontrol edilmektedir. Çünkü her koşulda Kur'an'ın öğretimi, hocadan müstağni olamaz. Zira kıraat hocası; resmu'l-mushaftaki yazımı, alışılmış olan imlâ kuralları ile belirlenmiş olan yazımdan farklı olan kelimelerin okunuşunu talebelere öğretme görevini üstlenir. Özellikle de bu kelimelerin sayısının az olduğu ve Kur'an'da tekrarının fazla olduğu durumlarda bu görevi hoca üstlenir... Her ne zaman öğrenci, er-resmu'l-Osmânî'den bir kelimeyi öğrenirse o kelimenin okunuşu, Mushaf'ta her tekrar ettiğinde artık ona kolay gelir. Zira bu durum, bilinen imlâ kurallarına göre هذا ve ذلك kelimelerinde de görülmektedir...”¹⁵⁶

¹⁵³İslam Araştırmaları Topluluğu, 1983, s.425-426; İSMÂİL, *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhû beyne't-Tevfiki ve'l-Istılâhâti'l-Hadise*, s. 81.

¹⁵⁴İSMÂİL, *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhû*, s. 83.

¹⁵⁵İSMÂİL, *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhû*, s. 86.

¹⁵⁶İSMÂİL, *Resmu'l-Mushaf ve Zabduhû*, s. 86.

Bu topluluk ve heyetlerin kararları, her ne kadar hatadan mustağni olmayıp tartışmaya açık olsa bile günümüzde büyük bir önem ifade eder. Çünkü bu topluluklar, asrımızda İslamî ilimlerin her alanında uzman araştırmacılardan oluşan büyük bir grubu içermektedir.

3- er-Resmu'l-Osmânî'den birisine uygun olma -ihtimalli bile olsa- kıraat ilminde ve kıraat rivayetlerinde kabul şartlarından birisi olarak sayılmaktadır. Bu şartı kaldırıp imlâya uygun yazı ile resmu'l-mushafı değiştirirsek, bu durum ilerleyen zamanlarda Kur'an kıraatleri konusunda şüphe ve hatalara düşülmesine neden olurdu. Çünkü imlâ kurallarına uygun olan yazı o kıraatı ihtimal vermezdi.

- Bu duruma, yerleşmiş ve ezberlenmiş olan mütevatir ile şaz Kur'an kıraatleri ve Kur'an rivayetleri ile karşı çıkılabilir. Modern yazım kurallarına göre yazılan Mushaf, bütün kıraatlere uygun olduğunda resmu'l-mushafın değişimini engelleyecek bir şey yoktur. Bu itiraza; er-resmu'l-mushafın, imlâ kurallarına uygun bir yazı ile değiştirilmesine, kıraatlerin ve rivayetlerin izin vermeyeceği söylenerek cevap verilir. Çünkü kıraat ile rivayetler, açıklamalarının ve izahlarının yeterli ve kolay olması konusunda er-resmu'l-Osmânî'nin yazısını kullanmaktadır. Bu yazının değişimi ile kıraatler şüpheli duruma düşebilir veya töhmet altında kalabilir. Çünkü onların esasları mushaflarda yazılmamış olacak ve bu durumda da yok olma ile karşı karşıya kalacaklardır. Ayrıca yazının değişmesi ile kıraatlerin talebeler tarafından ezberlenmesi de zorlaşmış olacaktır. Örnek olarak **الرياح، ملك، وإطعام** kelimelerinin ¹⁵⁷ **ملك يوم الدين**, ¹⁵⁸ **وتصريف الرياح** ve ¹⁵⁹ **أو اطعم في يوم ذي مسغبة** ayetlerinde yazıldığı şekillere bakılabilir. Yukarıda geçen her kelimenin iki okuyuşu vardır¹⁶⁰: **مالك وملك، وتصريف الرياح أو إطعام، أو أطمع وتصريف الرياح**. Şayet bu kelimeleri er-resmu'l-Osmânî'de yazıldığı gibi, ortalarındaki *elif*in gösterilmediği şekle aykırı olarak *elifli* şekilde yazarsak, kıraatlerin uygulanması veya öğrencilere öğretilmesi konusunda zorluk ortaya çıkar. Çünkü mushafta geçen bütün **ملك، ريح، وإطعام** kelimelerde iki kıraat bulunmaz. Bu durum mütevatir kıraatlerle kayıt altına alınmıştır. Bununla beraber resmu'l-mushafın yazımı da durarak ve geçerek okuma durumlarında, onun uygulamasına veya öğretilmesine yardımcı olur.

¹⁵⁷ Fatıha Suresi, 1/4.

¹⁵⁸ Bakara Suresi, 2/164.

¹⁵⁹ Beled Suresi, 90/14.

¹⁶⁰ **ملك يوم الدين** ifadesini çoğunluk uzatmadan okudu. Kıraat imamlarında Kisâi ve Âsım 'mim'den sonra bir elif koyarak okudu. **وتصريف الرياح** ayetindeki ye'yi imamların çoğunluğu fethalî çoğul olduğu görüşüne uyarak uzatarak okudular. Hamza ve Kisâi ise tekil okudular. (Bkz. el-VÂFÎ, Abdulfettah, *el-Vâfi fi Şerhi 'ş-Şâtıbiyye*, s. 41, 175, 311)

4- er-Resmu'l-Osmânî ile kurrallar nezdindeki hükümler birbiri ile ilişkilidir. er-resmu'l-Osmânî'yi ortadan kaldırdığımızda veya değiştirdiğimizde -kıraatlerin uygulanması gereken bir sünnet olduğu bilinmesine rağmen- bu durum, Kur'an kıraatleri ve tecvit ilimleri noktasında kusurlar ortaya çıkartır. Bu görüş, şu iki kıraat imamının söylediklerinde daha iyi ortaya çıkmaktadır. Bunlar; Ebu Amr ed-Dânî ve İbn Cezerî'dir. Bu âlimler' Hat Yazısına Göre Vakıf'¹⁶¹ adında özel konu başlığı açmışlardır. ed-Dânî aynı isimdeki konu başlığında şöyle söylemektedir: "Bazı karilerin Mushaf'ın yazısına göre vakıf yaptığı, onlardan gelen naslarla ispatlanmaktadır. Her ne kadar kârielerin hepsinin bir açıklaması veya rivayeti olmasa da onlar; kendilerinden rivayet edilen imamların görüşünde olduğu gibi yazıya göre vakıf yapmayı tercih etmektedirler. Sonra kendisi kârielerin, yazıya göre ihtilaf ettikleri yerleri kısaca zikretmiştir."¹⁶²

Hafız İbn Cezerî kendisi bu konudan uzunca bahsetmektedir. Onun sözünün özeti şöyledir: "...Kıraati eda eden kurrallar ve kıraat imamları, ona duyulan -zorunlu ve ihtiyarî- ihtiyaçtan dolayı, resmu'l-mushafın gerekli olduğu konusunda icma etmektedir. Ayrı yazılan kelimedede durulur veya onun harflerindeki şeklin uygunluğuna bakılır. Bu duruşta kelimelerin sonlarında iptal(harf değişimi), hazf (harf düşmesi) ve ispatın (harfin sesle gösterilmesi) olup olmadığına; kelimelerin birbirinden ayrılmasına, vasl ve kat' yapıp yapılmamasına itibar edilir. Birleşik iki kelime olarak yazılan lafızda, sadece ikinci kelimenin üzerinde durulur. Ayrı olarak yazılan kelimelerde ise... her birinde durulur. Bu her devirdeki kıraat imamlarının yaptığı bir uygulamadır... ve bu görüş daha önce söylediğimiz kişilere ve bize göre tercih edilen görüştür. Buna aykırı bir nas da yoktur..."

Bu konunun bölümleri beş kısımda ifade edilmektedir: İbdal, ispat, hazf, vasl ve kat'.

İbdâl (إبدال) bir harfin başka bir harfe dönüşmesidir. Bu ihtilafli bir konudur. Çünkü alışılmış olan kök (الأصل المطرد) ve bazı özel kelimelerle sınırlanmaktadır. Çünkü alışılmış olan kök (الأصل المطرد) ise şudur: Her müenneslik هـ 'sı (kapalı *tâ*), ة (açık *tâ*) olarak yazılır. Örneğin رحمت، ونعمت، وشجرت، جنت، كلمت gibi. Bu durum iki kısma ayrılır. Birincisitekil olarak okunması konusunda ittifak edilen kısım ve ikincisi ihtilaf edilen kısımdır.

¹⁶¹Ebu Amr ed-Dânî, "Bâbu Zikri'l-Vakfi ala Mersûmi'l-Hatti" ismiyle bab başlığı yapmaktadır. (Bkz. ed-DÂNÎ Ebu Amr, *et-Teyisîr fî Kiraâti's-Seb'a*, tah. Oto Pretzl, Beyrut, Dâru Kitâbi'l-Arabi, 2. Baskı, 1984, s. 60; İbn Cezerî ise konu başlığını "Bâbu'l-Vakf ala Mersûmi'l-Hatti" şeklinde koymaktadır. (bkz. *en-Neşr fî Kiraâti'l-Aşr*, tah. Ali Muhammed ed-Debbâ', Beyrut, Dâru Kütübi'l-İlmiyye, II, 128)

¹⁶²ed-DÂNÎ, *et-Teyisîr fî Kiraâti's-Seb'a*, s. 60, 61.

Tekillîği üzerinde ittifak edilen kısmın hepsi Kur'an'da on dört kelimedir ve onlardan altısı tekrar etmektedir...¹⁶³ Tekrar etmeyen kelime ise yedi tanedir...¹⁶⁴ Buralarda -yazıya muhalif olarak İbn-i Kesir, Ebu Amr, el-Kisâi, Yâkup ھ ile durur. (Yani bu on kıraat imamından zikredilen dördü, İbn Cezerî'den gelen tarike göre yazıya aykırı olarak ۀ ile yazılan müenneslik ھ 'sı ile durur. Geriye kalan altı kıraat imamına gelince; onlar yazıya uygun olarak ۀ ile dururlar. Ve buradan Kur'an kıraatlerinin, resmu'l-mushafa uymasının ehemmiyeti idrak edilmiş olunur)¹⁶⁵ Tekil veya çoğul olarak okunan kısım sekiz harftir (kelimedir)¹⁶⁶ Kim bu harflerden birini tekil okursa-daha önce geçtiği gibi- kendi görüşü ھ ile durulması yönünde ise ھ ile durur. Kimin de görüşü ۀ ile duruş yönünde ise o da ۀ ile durur. Bu kelimeleri çoğul okuyanlar ise diğer çoğul kelimelerde olduğu gibi ۀ ile durur. (Burada er-resmu'l-Osmânî'yi göz ardı edip ھ ile yazdığımızda التاء المبوطة yani yuvarlak ۀ ile yazdığımızda iki müşkil durum ortaya çıkar. Birincisi yazının çoğul olarak okunma ihtimali ortadan kalkar. İkincisi tekil okunduğu yerlerde ۀ ile duran imamların görüşü kaybolur veya ayırt edilmesi zorlaşır.)¹⁶⁷

İbdâl kuralı ile alakalı özel kelimeler ise altı tanedir: **يأبَّت، وهيهات، ومرضات** 'ياأبَّت، وهيهات، ومرضات' (Bu kelimelerde ھ ve ۀ harfleri üzerinde duruş konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır).¹⁶⁸

İbdâl konusunda imamlar tarafından görüş birliğine varılan kısım ise iki türdür. Birincisi; müennes olmayan mansub tenvinler, durulduğunda kesin olarak *elîfe* çevrilir. Buna örnek şu kelimeler verilebilirler: **أن يضرب مثلا، وكنتم أمواتا، وكان حقا، وللناس إماما**

İkincisi ۀ ile yazılmayan tekil müennes isimler tenvinli veya tenvinsiz olsun, geçişte ۀ 'ya, duruşta ise ھ 'ya dönüşür. Buna örnek şu kelimelerdir: **من الجنة، بعوضة.**

¹⁶³ ھ kelimesi birkaç yerde, **نعمت** kelimesi 11 yerde, **امرأت** 7 yerde, **سنت** 5 yerde, **لعنت** 2 yerde ve ' **معصيت الرسول** 2 yerde geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. İBN CEZERÎ, *en-Neşr fi Kıraâtî l'-Aşr*, II, s. 128, 129.

¹⁶⁴ **كلمت ربك الحسنی** ifadesi Araf suresi, 7/137. ayette, **بقیت الله خیر لكم** ifadesi Hud Suresi, 11/86. ayette, **شجرت الزقوم** ifadesi Kasas Suresi, 28/9. ayette, **فطرت الله** ifadesi Rum suresi, 30/30. ayette, **غیابت الجب** ifadesi Vakıa suresi, 56/89. ayette ve **ابنت عمران** ifadesi Tahrir suresi, 66/12. ayette geçmektedir.

¹⁶⁵ Parantez arası İbn Cezerî'nin verdiği ek bir bilgi değildir.

¹⁶⁶ Bunlar şöyledir: En'am Suresi, 6/155. ayetteki **'كلمت ربك'** ifadesi, Yunus suresi, 10/33. ayetteki **كذلك** ifadesi, yine Yunus suresi, 10/69. ayetteki **إن الذين حقت عليهم كلمت ربك** ifadesi, Gâfir Suresi, 40/ 6. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi, Yusuf suresi, 10/7. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi, Ankebut Suresi, 29/50. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi, Sebe suresi, 34/37. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi, Fatır suresi, 35/40. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi, Fussilet suresi, 41/47. ayetteki **غیابت الجب** ifadesi ve Murselât Suresi, 77/33. ayetteki **غیابت الجب** ifadesinin Yunus ve Gafir sureleri dışındakilerin **ت** ile yazılacağı konusunda ittifak vardır.

¹⁶⁷ Parantez arası araştırmacının açıklamalarındandır.

¹⁶⁸ Parantez arası araştırmacının açıklamalarındandır.

İspât (إثبات) yani harfin ses ile gösterilmesi ise yazıda hazfedilen ispat ve lafızda hazfedilen ispat olarak iki kısma ayrılır. Sakin yazılan “vâv”ların hazfına gelince bunlar dört yerde geçmektedir. İsrâ suresi 11. ayetteki وَيَذْعُ الْإِنْسَانُ، Şura suresi 24. ayetteki وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ، Kamer suresi 6. ayetteki يَوْمَ يَدْعُ ve Alak suresi 18. ayetteki سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ yerlerde geçmektedir. Bunların hepsinde duruş yazıya göredir. (Yani üç kelimedede “ayn”ların sakinliği üzere يمح kelimesinde ise “hâ”nın sakinliği üzeredir. Buradaki fark açıkça görülmektedir. Bu dört kelimeyi günümüzde bilinen imlâ kurallarına göre yazarsak şu şekilde yazılır، ويمحو الله الباطل، يوم يدعو الداع، ويدعو الإنسان، . Bu durumda, bu kelimelerde duruş konusunda önemli bir meseleyi gözden kaçırmış oluruz. Bu mesele kelimeleri uzatmaksızın durma konusudur. Eğer imlâyâ göre hareket edersek kıraat imamlarının hepsinin okunuşunda icma ettiği, yapılması zorunlu olan bir okuyuşu ihlal etmiş oluruz).¹⁶⁹

Hazf (حذف) meselesine gelince bu da iki kısma ayrılır. Birincisi yazıda bulunan harfin hazfi, söylenişte bulunan harfin hazfidir. ikincisi bu konuda bir kelimedede ihtilaf vardır. O da yedi yerde geçen وكأين kelimesidir. Kıraat imamlarından Ebu Amr ve Yakup, bu kelimedeki ‘ي’ harfi üzerinde durur. Diğer kıraat imamları ise وكأين şeklinde ن üzerine durur. Kıraatin ihtimalinden dolayı, tenvin yazı olarak sabit kalmaktadır. İbn-i Kesir ve Ebu Cafer bu ifadeyi وكانن olarak okumaktadır. (Zamanımızda hâkim olan imlâ yazısına göre وكأين yazılsa, İbn-i Kesir ve Ebu Cafer’in okuyuşlarını kaçırmış oluruz. Çünkü yazı, bu okuyuşa ihtimal vermez. Halbuki çoğunluk da imlâ yazısında olmamasına rağmen ن üzerinde durmaktadır).¹⁷⁰

Kelimenin sonunda و ve ي şekliyle yazılmış olan hemzenin okunuşunda و و ي ve ي’nin hazfında görüş birliği vardır. Bunlar ويتفياؤا، وتفتؤا، وأتوكؤا، ويعبؤا kelimeleridir. (Kıraat imamları; kelimeye eklenen bu و’lar ve ي’ların düşürülmesi konusunda ittifak etmiştir. Yani bu kelimeler şu şekilde okunur: « يتفياً، وتفتياً، وأتوكأ،، ويعبأ». Ancak onların bu modern imlâ yazısına göre yazılması caiz değildir. Çünkü onlarla alakalı, kıraat imamlarından Hamza ve Hişâm’dan gelen hemze üzerinde vakıf konusunda özel hükümler bulunmaktadır.)¹⁷¹

Ayrı olan kelimelerin yazıda birleştirilmesi durumu: Bu konuda İsrâ suresi 104. Ayette أَيَا مَا تَدْعُوا ifadesindeki أَيَاMA kelimelerin okunuşu konusunda, dört yerde

¹⁶⁹Parantez arası araştırmacının verdiği ek bir bilgidir.

¹⁷⁰Parantez arası araştırmacının verdiği ek bir bilgidir.

¹⁷¹Daha sonra Hamza ve Kisâi’nin kelime sonundaki hemze üzerinde durmalarına işaret edilecektir.

مال kelimesinin okunuşunda ve Saffat suresi 130. ayetteki إله ياسين ifadesinin okunuşunda farklılık bulunmaktadır... Burada, diğer bütün ayrı yazılan kelimelerde olduğu gibi أيا ve ما kelimelerinde vakıf yapmanın caiz olduğu ortaya çıkar. مال kelimesinde ise iki şekilde caizdir.)

Ayrı olan kelimelerde vakıf konusunda imamları ittifak ettikleri şey; isim veya başka bir şey olsun ayrı yazılan kelimelerde bütün kıraat imamlarına göre birinci ve ikinci kelimelerde duruşun caiz olduğu meselesidir. Tabii bunların 18 kelimeyle sınırlandırılmışını hatırlatmak gerekir. Bunlar: أن لا، وأن ما، وإن ما وإن ما وأين ما، وأن لم، وإن لم، وأن لن، وعن ما، ومن ما، وأم من، وعن من، وحيث ما، وكل ما، وبئس ما، وفي ما، وكي وإنما، وأينما، وألم، وإلم، وألن، وعماء، ومما، وأمن، وعمن، وحيثما، وكلما، وبئسما، ألا، وأنما، وأما، وفيما، وكيلا، ويومهم

Birbirine bağlanmış kelimelerin ayrılması konusuna gelince ise ويكأن، ويكأنه ve الاليسجدوا¹⁷² kelimelerinde ihtilaf bulunmaktadır. ويكأن، ويكأنه kelimeleri Kasas suresi 82. ayette geçmektedir. Mushaflar bu kelimelerin tek bir kelime gibi yazılması konusunda icma etmektedir. Fakat vakıf konusunda Kisai ve Ebu Amr'dan gelen rivayetler yazıyla farklılık arz etmektedir... (İbnu'l-Cezerî bütün görüşler içerisinde tercihe şayan olan görüşün kelimeleri ayırmamak olduğunu beyan etmektedir.)

Vasıl konusunda Kıraat imamlarının ittifak ettikleri mesele ise şudur: İster isim olsun ister başka bir şey, birleşik yazılan iki veya daha fazla kelimedeki yazıyla sağlanan bağlantıyı ayırmamak için en son kelimedeki vakıf yapılması uygundur. Bu, birleşik yazılan ve vakıfla ayrılması caiz olmayan ve hakkında sahih rivayet bulunmayan her şey için geçerli bir esastır. Bütün birleşik yazılan kelimeler ancak sahih bir rivayetle vakıf yapılarak ayrılır. Bu konuda daha önce yapılan uyarıların dışında başka bir şey söylendiğini bilmemekteyiz. el-Ca'berî'nin de bu konu hakkındaki görüşü şöyledir: "Ayrı yazılan kelimelerin her ikisinin de sonunda durulur. Birleşik yazılan kelimelerin ise ikincisinin sonunda durulur. Ayrı yazılan kelimelerin her birinde durmanın nedeni müstakil yazılmadan kaynaklanan sağlamlıktır. Birleşik yazılan kelimeyi bölerek durulmasının engellenmesinin nedeni ise yazının devam ettiğinin hatırlatılmasıdır."¹⁷³

¹⁷² Neml suresi, 25.

¹⁷³ İbn Cezerî'nin *en-Neşr fi Kıraâti'l-Aşr* kitabından alınan özet bilgiler burada sona ermektedir. (bkz. İbn Cezerî, *en-Neşr fi Kıraâti'l-Aşr*, s. 128-158)

Bu söylenenlerden bir kelimenin veya iki kelimenin yazım şeklindeki farklılığın, onların üzerinde vakıf yapmanın uygun olup olmamasını etkilediği anlaşılmaktadır. *رحمت ورحمة، فيما وفي ما، كي لا وكيفا* gibi kelimeler bu durumu örnektir. Zira kıraat alanından derin ilim sahiplerine göre ayrı ve birleşik yazılan iki kelimenin sesli edası birbirinden farklılık arz eder. Çünkü birleşik yazılan kelimeler telaffuzda da tek kelime gibidir ve ses duraklaması olmayıp nefes alınmadan okunur. Her ne kadar istisnaları olsa da ayrı yazılan kelimelerde de tam aksi durum söz konusudur. Bu noktada kurrular nezdinde tilavetin edasında resmu'l-mushafın önemi ortaya çıkmaktadır.

Okuma sırasında kıraatin edasıyla alakalı ortaya çıkan hükümlerden bir kısmı şöyledir: Hamza ve Kisâî kelime sonlarındaki ve ortalarındaki hemzelerde durmuşlar.¹⁷⁴ Bu mesele büyük ve geniş bir konudur. Fakat örnek olarak küçük bir kısmını şöyle arz edebiliriz:

a- *الضعفاء* kelimesi er-resmu'l-Osmânî mushaflarında iki şekilde yazılmıştır. Bunlardan birisi *الضعفاء* şeklindedir. Görüldüğü gibi *ف* harfinden sonra *ا* yazılmış ve sonrasında ise hemze yazılmıştır. *السماء* ve *السفهاء* kelimeleri de buna benzer şekilde yazılmıştır. Hamza ve Kisâî bu kelimelerde elif üzerinde durup hemzeye bakmazlar. Bununla beraber elifin uzatmasını *طول*, *توسط* ve *قصر* durumlarıyla caiz görürler.

İkinci yazım türü ise *الضعفوا* şeklindedir. Burada *ف* harfindeki uzatma elifi düşürülür. *و*, *ه* harfinin üzerine konulur ve sonrasına elif eklenir. Bu kelime gibi *و* veya *ي* harfiyle yazılan *من وراء* gibi kelimelerde vardır. Hamza ve Kisâî bu kelimelerden *و* harfiyle yazılarda 12 farklı vecihle durmaktadırlar. Bunlardan 5'i kıyasidir, 7'si ise yazıya göredir. *ي* ile yazılan kelimelerde ise hemzeyi elif ile değiştirerek kıyasi şekle göre 5, yazıya göre ise 4 farklı şekilde durmaktadırlar.

b- *الملا* kelimesi de iki farklı şekilde yazılmaktadır. Birinci şekle göre *الملا* olarak yazılır. Burada hemzenin elifin üzerine koyulduğu görülür. Bunun gibi yazılan kelimelerde Hamza ve Kisâî hemzeyi elife çevirerek dururlar. Ayrıca sadece onlar hemzenin harekesini revm yaparlar. İkinci yazım türü olan *الملوا* kelime ve benzer şekilde yazılanlarda hemze vav'ın üzerine konulur ve ondan sonra bir elif getirilir. Böyle yazılan kelimelerde Hamza ve el-Kisâî daha önce geçtiği gibi iki şekilde

¹⁷⁴Bu kıraatte özel bir konudur. Detaylı bilgi için *باب وقف حمزة وهشام على الهمز* konu başlığından Şatibî'nin açıklamalarına bakılabilir.

durur. Ya *vâv* üzerinde durarak *الملوا* şeklinde okurlar veya *revm*, *işmam*¹⁷⁵ vs. yaparak dururlar.¹⁷⁶

Bu konuda ortaya çıkan sonuç on kıraat imamından biri olan Hamza b. Habîb ez-Zeyyât'ın resmu'l-mushaftaki *ي*, *و* ve *هـ* şeklindeki yazımlara uyduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle mushaflarda hemze bazen *ي*, bazen *و* olarak yazılır bazen de düşürülür. Hemzenin yazılış şekli *ي* ise o kelimenin üzerinde durduğunda *ي* ile durur. Hemze *vav* şeklinde yazılıyorsa *vav* ile durur. *مستهزءون،فمالون* ifadelerindeki gibi hemzenin yazıldığı bir suret yoksa onu düşürerek durur. Fakat bu durum her daim mutlak olarak bu şekilde değildir. Bu kelimelerdeki duruş, sahih bir rivayet ve sema ile sınırlanmaktadır. Çünkü kıraat kendisine tabi olunan bir sünnettir.¹⁷⁷

Zikredilen durumlara binaen bilinen imlâ kurallarındaki hemzelerin yazım kaidelerine göre mushafların yazılmasında tehlikeli bir durum ortaya çıkmaktadır.

4- Dil ekollerinin ve Arap dili heyetlerinin pek çok yerde (kat, vasl, harekeli elif ve *vav* üzerine yazılan hemzeler, *مانة و مضاعفاتها* kelimelerindeki gibi zait elifler vs.) bazı kelimelerin yazılış şeklinde farklı görüşlere sahiptir. Mushafları imlâ kurallarına göre yazmak istediğimizde hangi topluluğun kabul ettiği imlâ kurallarına göre yazacağız. Bu durum her bir grubun kendine özel bir mushafa sahip olmasına neden olabilir. Ayrıca imlâ kurallarının uygulaması zamanla değişmeye elverişlidir. Bu durum, mushaflarda da değişikliğin ortaya çıkmasına ve Kur'an'ın ayıplanmasına neden olabilir. Her grubun bir ayrı bir mushaf yazısına sahip olması diğer grupların ve nesillerin Kur'an'ı okuma konusunda aciz kalabilir.

5- Son olarak ise er-resmu'l-Osmânînin dilsel açıdan faydaları oldukça çoktur. Mesela *الصلوة والربوا* kelimelerinde olduğu gibi kelimelerin köklerine işaret eder, daha önce geçtiği gibi özel kıraat okunuşlarına işaret eder. Ayrıca İslam ve Arap kültürü konusunda araştırmacılara yardım eden ilmi ve tarihi bir eser kıymetindedir. Bu yazıyı muhafaza edenler, gençken Kur'an'ı indirildiği şekil üzere ezberleyen ve öğrencileri onu değerli hocaların ağzından öğrenme konusunda teşvik eden hafızlardır. Mushafın imlâ kurallarına göre yazılması, onların bir hocadan

¹⁷⁵ *الروم* kelimesi *ر* harfi fethalı olarak '*revm*' şeklinde okunur. Harekenin üçte birini çıkarmaktır. Başka bir ifade ile senin okuyuşunu yakından dinleyen birisinin bu harfin üzerinde durduğunda harekesini belli edecek kadar gizli bir ses duymasına denilir. İşmam: İki dudağın harekenin sakinliğinden sonra kapanmasıdır. (bkz. el-VÂFÎ, Abdulfettah, *el-Vâfî fi Şerhi 'ş-Şâtıbiyye*, s. 144, 145)

¹⁷⁶ el-KÜRDÎ Muhammed Tahir, *Târihu'l-Kur'ân*, s. 138, 139.

¹⁷⁷ Bkz. el-VÂFÎ, *el-Vâfî fi Şerhi 'ş-Şâtıbiyye*, s. 97. Kıraat hocaları bu hükümlerin uygulandığı yerleri belirtmektedir.

öğrenmeksizin Kur'an'ı okuma konusunda cüretkâr davranmalarına neden olur. Halbuki Kur'an kıraatinin ancak bir hocadan telakki yoluyla öğrenilebilecek kendine has özel tecvid hükümleri olduğu bilinen bir meseledir. Resmu'l-mushaf'tan müstağni olup ihtiyaç duymamak pek çok üstünlüğü ve meziyeti elden geçirilip ihmal edilmesine sebep olur. Bunların bir kısmının kaçırılmasında büyük bir kötülük ortaya çıkar.

Mushafların bilinen imlâ kurallarına göre yazılması konusunda alimlerin görüşleri kısaca şöyle ifade edilebilir:

1- Birinci gruba göre er-resmu'l-Osmânî Allah'ın kitabına layık olmayan hatalarla ve harf yazım yanlışlıkları ile doludur. Onlar bu görüşlerinden yola çıkarak mushafların genel kabul görmüş imlâ kurallarına göre yazılmasını gerekli görmektedirler.

2- İkinci gruba göre er-resmu'l-Osmânî Hz. Peygamber'den (s.a) tevkîfi olarak alınmıştır, onun tek bir harfinde bile sahabenin müdahalesi yoktur. Ayrıca er-resmu'l-Osmânî, ancak rabbani bir ikramla idrak edilebilecek bazı esrarı ve gizli şeyleri içermektedir.

3- Üçüncü grup er-resmu'l-Osmânî'nin icthadi olduğunu ve onu ilk yazan katiplerin hata yapmadığını düşünmektedir. Bununla beraber onlar zamanın geçmesiyle insanların kolayına gelecek herhangi bir yazıyla Mushaf'ın yazılmasını caiz görmektedirler. Bu grubun içerisinde Mushaf'ın iki türde olması gerektiğini düşünenler bulunmaktadır. Birinci tür mushaf ihmal edilmesi caiz olmayan ve ilim adamlarına özel dini bir gelenek gibi er-resmu'l-Osmânî yazısıyla muhafaza edilen mushaftır. İkinci tür mushaf ise herkes tarafından aşına olunan kolay imlâ kurallarına göre yazılmış mushaftır.

4- Dördüncü grup ise er-resmu'l-Osmânî'ye tabi olmayı gerekli görmektedir. Onlardan bir kısmı resmu'l-mushafın tevkifi olmadığını söylese bile ona uymanın zorunlu olduğunu düşünmektedir. Çünkü resmu'l-mushaf'a uyma konusunda ümmetin icmasıyla beraber büyük maslahatlar bulunmaktadır. Kur'an kıraatlerinin ve onların okunuşunun gerçekleştirilmesi ile kıraatlerin ihmal edilmemesi gibi meseleler bu maslahatların arasındadır. Dördüncü görüş delillerinin güçlülüğünden dolayı tercihe şayandır.

II. MUSHAF'IN MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE YAZIMI KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ

Son dönemdeki âlimler Kur'an ayetlerinin modern noktalama işaretlerine göre yazılması konusunda temelde iki gruba ayrılmaktadırlar.

A. Birinci Grup

Bu uygulamanın engellenmesi gerektiğini ve kesin olarak caiz olmadığını düşünmektedir. Onların bu konuda dayanakları şöyledir: Yasaklanması, mubah olmasından evladır. Bir işin faydasının ve zararının denk olduğu veya zararının fazla olduğu durumlarda zararının bertaraf edilmesi faydalı taraflarından öncelikli gelmektedir. Kur'an farklı vecihlere göre okumaya açık bir kitaptır. Bu noktalama işaretlerinin kullanımıyla farklı vecihler ortadan kaldırmış ve insanları tek bir veche mahkûm etmiş oluruz. Zaten kıraat imamları sorumluluk üstlenip mushaflarda yeteri kadar ve zengin bir şekilde durak işaretlerini kullanmışlardır. Durum bundan ibaret olduğu için mushaflarda noktalama işaretlerini kullanmaya gerek yoktur.¹⁷⁸

B. İkinci Grup

Bu görüş sahipleri, noktalama işaretlerinin mushafların yazımında kullanılmasını uygun bulmaktadır. Bu grup kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır.

Birinci kısım âlimler kesin olarak Mushaf'ın noktalama işaretleri ile yazılmasının ve araştırmalarda veya ilmi çalışmalarda vb. Alanlarda bu yazıyla yazılmış ayetlerin kullanılmasının caiz olduğunu düşünmektedir. Bu düşünceye sahip âlimlerin içerisinde Muhammed Reşid Rıza (ö. 1935) ve Muhammed Tahir el-Kürdî (ö. 1980) gibi kişiler bulunur. Reşid Rıza bu yazımı uygulamıştır. Onun *Tefsîru'l-Menâr* isimli tefsiri er-resmu'l-Osmânî yazısına göre basılmıştır. Fakat o modern noktalama işaretlerini de metne eklemiştir.

Tahir el-Kürdî ise *Târîhu'l-Kur'ân* adlı kitabında nokta ve şekillerin oluşturulmasıyla alakalı sözlerinin peşinden şöyle söylemektedir: “Bizim düşüncemize göre; mushaflara zamanında noktalar ve harekeler eklendiği gibi bir

¹⁷⁸Bkz. www.nashiri.net ve fatwa.islamweb.net, erişim: 26/05/2019. Bu sayfalarda noktalama işaretlerini tasnif eden ilk kişilerden olan Ahmed Zeki Paşa'nın kitabında şöyle dediği belirtilmektedir: “Bana göre bu işaretlerin Kur'an'da kullanılmasına gerek yoktur. Çünkü Kıraat âlimleri çok çaba sarf edip yeterli derecede özel işaret koymuştur. Belki de en doğrusu bu işaretlerin hadislerde de kullanılmamasıdır. Çünkü onun öğretimi de telkin yoluyla olmaktadır.” (*et-Terkîm ve Alâmâtühü fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, s. 12)

süre sonra insanlar mushaflara soru işareti, tırnak işareti, ünlem işareti gibi noktalama işaretlerini de dahil edecekler... Aslında bu işaretlerin Mushaf'a yazılmasında bir sıkıntı görmemekteyiz. Çünkü bunlar hızlıca anlama ve yazım güzelliği için gerekli şeylerdendir. Ayrıca harflerin ve kelimelerin aslımı etkilemeyip lafzı ile manayı değiştirmez. Bunların mushaflara yazılması, nokta ve hareketlerin yazılması, kelimelerin üzerindeki tecvit işaretleri ile durak işaretlerinin konulması gibidir”.¹⁷⁹

İkinci kısım âlimler ise noktalama işaretlerinin Mushaf'ın dışında kullanılmasının uygun olduğunu görüşündedirler. Yani kitapların, tezlerin, ilmi araştırmaların, konferansların ve derslerin içerisinde bu işaretlerle yazılmış Kur'an ayetlerinin kullanılabileceğini düşünmektedirler. Ancak Kur'an'ın tamamen veya bir kısmının bu şekilde yazılmasını caiz görmezler. Mesela Doktor Nasır Mâcid bu görüşe sahiptir.¹⁸⁰ O şöyle söylemektedir: “Bu uygulama Mushaf'ın tamamında olursa bazı âlimler Kur'an'ın muhafazası açısından bu duruma şiddetle karşı çıkmaktadırlar... Ancak birkaç ayet bilgilendirme, eğitim ve öğretim gibi amaçlarla noktalama işaretleriyle yazılırsa bunun bir sakınca oluşturacağını zannetmiyorum. Çünkü burada okuyucuya açıklama ve anlatma amacı vardır”.¹⁸¹

Yusuf el-Karadâvî¹⁸² ise bu konuda sorulan şu soruya yani “Modern noktalama işaretlerinden bir kısmının ayetlere eklenmesinin münasip olup olmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna yukarıdaki görüşe benzer olarak şöyle cevap vermektedir: “Noktalama işaretlerinin kullanılması ile alakalı ben bir sıkıntı görmemekteyim. Ancak, güzel ve iyi bir şekilde yapılmalıdır. Çünkü bu işaretler Kur'an metninin anlamını belirleyecektir. Şahsen ben kitaplarımda, konferanslarımda ve yazdığım her yazıda böyle yapıyorum. Yazılarımı, noktalama işaretiyle (iki kısa çizgiyle) okuyucunun asıl metnin dışında başka bir şey anlamasından endişe ettiğimden dolayı muhafaza altına alıyorum... İfadelerin daha açık olması¹⁸³ ve anlamayı kolaylaştırması için noktalama işaretlerinin kullanılmasında bir sakınca görmüyorum.”¹⁸⁴

¹⁷⁹ el-KÜRDÎ Muhammed Tahir, *Târihu 'l-Kur'ân*, s. 182.

¹⁸⁰ Kendisi, Suudi Arabistan'daki el-İmam Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

¹⁸¹ fatwa.Islamweb.net sitesinden alıntılanmıştır. Erişim; 26/05/2019.

¹⁸² Kendisi, Uluslararası Müslüman Âlimler Birliğinin kurucu üyesi ve eski başkanıdır.

¹⁸³ Yani Kur'an ayetlerinden istifade edilen kitaplarda makalelerde veya onunla ilgili açıklama yapılacağı zaman konulabilir.

¹⁸⁴ Bkz. www.al-qaradawi.net, erişim: 26/05/2019.

C. Tercih Edilen Görüş

Bu görüşler arasında bize göre delilleri baskın gelen mushaflarda ve Kur'an ayetlerinde noktalama işaretlerinin kullanımına cevaz veren grubun görüşleridir. Çünkü noktalama işaretleri Kur'an'a hizmet etmektedir. Bu işaretler harflerin ve kelimelerin özüne dokunmayıp telaffuzu, manayı ve Kur'an kıraatlerini değiştirmemektedir. Bunlar nokta ve harekelere¹⁸⁵ çok benzemektedir. Ayrıca okuyucuyu, durması veya durmaması gereken ya da iki durumun da geçerli olduğu yerler konusunda yol göstermek için konulan vakıf (durak) işaretlerine de benzemektedir. Hizib, ta'sîr, sure ayrıçları ve sure isimleri de benzer amaçlara hizmet etmektedir. Ancak bunlar sahabenin Mushaf'ında yoktu. Bunları tabiin ve sonra gelenler karışıklıktan korunmak için ve fazladan bir açıklama olarak mushaflara derç etmişlerdir. Bu uygulamayı onlardan sonra gelen ümmet de kabul etmiştir.

Noktalama işaretlerinin mushaflarda kullanımının yasaklanması gerektiğini düşünenlere göre 'Kur'an, pek çok manaya ve bakış açısına muhtemil bir kitaptır. Noktalama işaretlerinin kullanımı farklı vecihleri ortadan kaldırıp tek bir manaya insanları mahkûm eder.' Bu görüş doğru olsa bile noktalama işaretlerini yasaklamak için yeterli bir delil değildir. Zira ümmetin alıp kabul ettiği; mushafları noktalama, harekeleme ve durak işaretleri koyma uygulaması, Kur'an'ın farklı vecihlerini daha fazla sınırlandırmaktadır. Bilindiği gibi Kur'an kıraatleri sadece harekeler açısından bir kelimedede, farklılık arz edebilir. ¹⁸⁶وأحيط بثمره ayeti bu duruma örnektir. Ayette tekil okunan بثمره ifadesi بثمره şeklinde çoğul da okunmaktadır.¹⁸⁷ Böylece farklılık sadece harekeleme konusundadır. Kıraatlerdeki okuyuşa göre harekeler aynı olsa bile bazen noktalama açısından farklılık arz eden durumlar olabilmektedir. Bu durum ise

¹⁸⁵Bilindiği üzere hareke alametleri iki çeşittir. Birinci çeşidi eskiden kullanılıp terk edilmiştir **نقط** **الإعراب** veya **النقط المدور** diye isimlendirilir. Fetha için harfin üzerine bir nokta konulur. Damme için harfin yanına nokta konulur. Kesre için altına nokta konulur. Tenvin ve gunne için iki nokta konulur. Bu noktalar kelimelerin sonunda yazının renginden farklı bir renkle ifade edilir. Çoğunlukla kırmızı renkle yazılır. Araştırmacıların çoğu bu işaretleri keşfini Ebu Esved ed-Düelî (Zâlim b. Amr ö. 69)'ye nispet etmektedirler. Diğer kullanılan çeşidi ise **الشكل المستطيل** veya **الشكل المطول** ya da **شكل الشعر** diye isimlendirilir. Alametleri ise harflerin görünüşünden alınmıştır. Fetha harfin üzerinde yayılmış şekilde gösterilir. Damme, harfin üzerinde bulunan yazıdaki *vâv* ile karışmaması için küçük şekilde yazılan *vâv*'dir. Kesre harfin altındadır. Bu alametlerin keşfi ise el-Halil b. Ahmed el-Ferâhidî'ye nisbet edilmektedir. Bkz. Mesut Okumuş, "Kur'an İmlasının Gelişim Süreci Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, 2010/1,C.9, s18-25.

¹⁸⁶ Kehf suresi, 18/42.

¹⁸⁷Bu kelimenin بثمره (*bi sumrihi*) şeklinde üçüncü bir okunuşu da bulunmaktadır.

فتبتوا¹⁸⁸ ifadesinde görülmektedir. Bu kelime فتبتوا şeklinde okunduğu gibi فتبتوا şeklinde de okunmaktadır.¹⁸⁹

Kıraat imamlarının çoğunluğuna göre sureler arasında geçiş yaparken besmele okunmasına rağmen kıraat imamı Hamza surelerin arasında besmelesiz geçiş yapmaktadır.¹⁹⁰

Söylenen meselelerden Mushaf yazısının indiğeri vecihleri de karşılayıp metnin özünü değıştirmediğ sürece ve ihtimaller taşınırsa bu mushafların yazılma şeklinde bir beis görülmemektedir. Aynı durum noktalama işaretleri için de söz konusudur. Zira onlar, yazının aslına açıklamaya duyulan ihtiyaçtan dolayı eklenebilir.

Mushafların noktalama işaretleriyle yazılmasına karşı ileri sürülen delillere şöyle cevap verilebilir: Bir kısım eski âlim tarafından yapılan yasaklama, el-Mushafu'l-Osmanî'de yani ilk mushaflarda yapılacak olan hareke ve noktalama uygulamaları ile ilgilidir.

Noktalama işaretlerinin kullanımının fesat ortaya çıkaracağı konusundaki görüş ise doğru değildir. Zira biz mushafa noktalama işaretlerinin konulması işinin bu alanda uzman seçkin âlimler tarafından yapılmasını kastetmekteyiz. Ayrıca böyle bir çalışmanın basılmadan önce titiz bir inceleme ve araştırmadan geçmesi gerekir. Bu durumda mushaflarda bazı noktalama işaretlerinin bulunduğu yerlerde farklılık olmasının bir zararı olmaz.

'Durak işaretlerinin noktalama işareti olarak yeterli olacağı' görüşü ise doğru değildir. Çünkü noktalama işaretlerinin faydası sadece durakları göstermekle sınır değildir. Zira noktalama işaretleri ayrıca soru, şaşırma ve kabul etmeme gibi seste vurguyla gösterilen sözlü ifadede bulunan gayelerin açıklanmasını sağlar.

Böylece noktalama işaretleri de ifade edilen faydaları okuyucuya kazandırmak için kullanılabilir.

Kur'an'daki ibarelerin karıştırılmaması için vakıf ve tecvit kurallarının konulmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bunun gibi günümüzde aynı nedenlere ek olarak okuyucuya doğru okuyuşta yardımcı olmak ve sözlü vurgu ile ifade edilen mesajların aktarımını sağlamak için noktalama işaretlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Zira pek çok okuyucu vakıf işaretlerini uygulamasına rağmen bu manaları gözden kaçırmaktadır. Şayet okuyucunun nefesi bir kelimedede kesilirse onu

¹⁸⁸ Hucurât Suresi, 49/6.

¹⁸⁹ Bkz. İBN CEZERÎ, *en-Neşr fi Kıraâti'l-Aşr*.

¹⁹⁰ el-VÂFÎ, *el-Vâfi fi Şerhi's-Şâtibiyye*, s. 37.

tekrardan okur. Tekrar sırasında kötü bir manaya gelebilecek bir yerden başlayabilir. Hâlbuki durak işaretlerine ek olarak noktalama işaretleri de bulursa bu durum Kur'an için çok faydalı olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSHAF'IN MODERN NOKTALAMA İŞARETLERİNE GÖRE ÖRNEK YAZIMI

İ. Mushaf'ın Modern Noktalama İşaretlerine Göre Yazımında Uygulanan

Metot

Fatiha ve Bakara surelerinde gerçekleştirilen bu uygulamada takip edilen metot şöyledir:

1- Paragrafların (Bölümlerin) belirlenmesinde daha çok *Safvetü't-Tefâsîr*¹⁹¹ ve *et-Tefsîru'l-Mevdû'î li Süveri'l-Kur'ân*¹⁹² kitaplardan yararlanılmıştır. Çünkü bu kitaplarda aynı konudaki veya birbirine yakın konulardaki ayetler arasında ilişki beyan edilmektedir.

2- Noktalama işaretlerinin (virgöl, noktalı virgöl, ünlem vs.) konulması konusunda ise daha çok *Fî Zilâli'l-Kur'ân*¹⁹³ tefsirine itimat edilmiştir. Çünkü bu eserde ayetlerin tefsiri sırasında bu işaretler de kullanılmaktadır. Ayrıca tezin ilk konu başlıklarında noktalama işaretleriyle ilgili yapılan açıklamalar ve genel kurallar da dikkate alınmıştır. Bununla beraber Secavent durakları konusunda *İlelü'l-Vukûf*¹⁹⁴ adlı eserden istifade edilip bu eserde vakıflar konusunda yapılan açıklama ve tercihlere göre bazı noktalama işaretleri kullanılmıştır.

3- Kur'an ayetlerinin yazımında Kıraat imamı Âsım'ın Hafs rivayeti üzerine yazılan Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığınca basılan Mushaf'ın yazısı kullanılmıştır.

4- Kur'an Meali olarak ise Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığınca basılan Kur'an-ı Kerim Meali kullanılmıştır.¹⁹⁵

Mushafların noktalama işaretleriyle basımı sırasında bu işaretler kırmızı renkle veya asıl metnin yazıldığı rengin dışında başka bir renkle yazılabilir. Ayrıca

¹⁹¹SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefâsîr*, Beyrut, Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981.

¹⁹²MÜSLİM, Mustafa vd. *et-Tefsîru'l-Mevdû'î li Süveri'l-Kur'ân*, Birleşik Arap Emirlikleri, Şarika Üniversitesi, Külliyyetü'd-Dirâsâti'l-Ulya ve'l-Bahsü'l-İlmî, 2010, 1. Baskı.

¹⁹³KUTUB, Seyid, *fi Zilâli'l-Kur'ân*, Kahire, Dâru's-Şurûk, 32. Baskı, 2003.

¹⁹⁴es-SECÂVENDÎ, Muhammed b. Tayfûr, *İlelü'l-Vukûf/l-Vukûf*, tah. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-'Îdî, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2. Baskı, 2006.

¹⁹⁵ALTINTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2011.

dipnot ve açıklamalar kısmına Kur'an'ın aslından olmadığı belirtilerek, konu ve bölüm ismi verilebilir.

II. Modern Noktalama İşaretlerinin Mushaf'a Tatbiki (Fatiha Ve Bakara Sureleri Örneği)

سورة الفاتحة¹⁹⁶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ.*

إِيَّاكَ نَعْبُدُ، وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ، إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ؛ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ، غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ!*

¹⁹⁶ “Allah Teala hazretleri buyurdu ki: "Ben namazı kulumla kendi aramda iki kısma böldüm, yarısı bana ait, yarısı da ona. Kuluma istediği verilmiştir: Kul: أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ / “Hamd âlemlerin Rabbine aittir.” deyince, Aziz ve Celil olan Allah: "Kulum bana hamdetti." der. الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ / “Rahmân ve Rahîm olan” deyince, Allah: "Kulum bana senada bulundu" der. مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ / “Ahiretin sahibi” deyince, Allah: "Kulum beni tebci ve ta'ziz etti (büyükledi)." der. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ / “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz.” deyince, Allah: "Bu benimle kulum arasında bir (taahhüddür). Kuluma istediğini verdim" der. إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ / “Bizi doğru yola sevk et, o yol ki kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoludur, gadaba uğrayanların ve dalalete düşenlerin değil.” dediği zaman, Allah: "Bu da kulumundur, kuluma istediği verilmiştir." buyurur." (Müslim, Salat 38 Hadis no: 395) Alimlerin açıklamasına göre, Allah'ın “Namazı, kulumla ikimiz arasında yarıya böldüm” buyurmasından maksat Fatiha suresidir

* Fatiha Suresi

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) sahibi Allah'a mahsustur.

** (Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.” “Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.” “Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.

سورة البقرة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

آلَم؛

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ،¹⁹⁷ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ: الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ، وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ، وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ، وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ، وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ، وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ. أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.*

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ: ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ؛ حَتَّمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، وَعَلَى سَمْعِهِمْ،¹⁹⁸ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً، وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ.**

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ: «أَمَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ» وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ. يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا، وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ. فِي قُلُوبِهِمْ

¹⁹⁷Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ، فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

* **Bakara Suresi**

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Elif Lâm Mîm.

Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar. Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar. İşte onlar Rab'lerinden (gelen) bir doğru yol üzeredirler ve kurtuluşa erenler de işte onlardır.

¹⁹⁸Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: حَتَّمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً

** Küfre saplananlara gelince, onları uyarsan da, uyarmasan da, onlar için birdir, inanmazlar. Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.

مَرَضٌ فَرَّادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ: «لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ» قَالُوا: «إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ». إِلَّا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ، وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ: «آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ» قَالُوا: «أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ؟!». إِلَّا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ، وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ. وَإِذَا لُقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا: «آمَنَّا» وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا: «إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ». اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ، وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى؛ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ، وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ. مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا، فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ، دَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ، وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ، صُمٌّ، بُكْمٌ، عُمِيٌّ؛ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ، أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ: ظُلُمَاتٌ، وَرَعْدٌ، وَبَرْقٌ، يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ، وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ. يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ، كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ، وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا، وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ؛ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ، وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا، وَالسَّمَاءَ بِنَاءً، وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً؛ فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ

* İnsanlardan, inanmadıkları hâlde, “Allah’a ve ahiret gününe inandık” diyenler de vardır. Bunlar Allah’ı ve mü’minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir. Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır. Allah da onların hastalıklarını artırmıştır. Söyledikleri yalana karşılık da onlara elem dolu bir azap vardır. Bunlara, “Yeryüzünde fesat çıkarmayın” denildiğinde, “Biz ancak ıslah edicileriz!” derler. İyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir. Fakat farkında değillerdir. Onlara, “İnsanların inandıkları gibi siz de inanın” denildiğinde ise, “Biz de akılsızlar gibi iman mı edelim?” derler. İyi bilin ki, asıl akılsızlar kendileridir, fakat bilmezler. İman edenlerle karşılaştıkları zaman, “İnandık” derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman, “Şüphesiz, biz sizinle beraberiz. Biz ancak onlarla alay ediyoruz” derler. Gerçekte Allah onlarla alay eder (alaylarından dolayı onları cezalandırır); azgınlıkları içinde bocalayıp dururlarken onlara mühlet verir. İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve (sonuçta) doğru yolu bulamamışlardır.” “Onların durumu, (geceleyin) ateş yakan kimsenin durumuna benzer: Ateş tam çevresini aydınlattığı sırada Allah ışıklarını yok ediverir de onları göremez bir şekilde karanlıklar içinde bırakıverir. Onlar, sağdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (hakka) dönmezler. Yahut onların durumu, gökten yoğun karanlıklar içinde gök gürültüsü ve şimşekle sağanak hâlinde boşanan yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir. Ölüm korkusuyla, yıldırım seslerinden parmaklarını kulaklarına tıkırlar. Oysa Allah, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır. Şimşek neredeyse gözlerini alıverecek. Önlerini her aydınlatışında ışığında yürürler. Karanlık çökünce dikilip kalırlar. Allah dileseydi, elbette onların işitme ve görme duyularını giderirdi. Şüphesiz Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ، فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ. وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ، وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا - وَلَنْ تَفْعَلُوا - فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ! أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ. وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ، كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا: «هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ» وَأَتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا، وَلَهُمْ فِيهَا أَنْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ، وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.*

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا: بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا، فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ، وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ: «مَاذَا آرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا؟» يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا، وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا، وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ: الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ، وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ، وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ. أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ. كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ، ثُمَّ يُمِيتُكُمْ، ثُمَّ يُحْيِيكُمْ، ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ؟ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا، ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ، وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.**

* Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınamasınız. O, yeri sizin için döşek, göğü de bina yapan, gökten su indirip onunla size rızık olarak çeşitli ürünler çıkarandır. Öyleyse siz de bile bile Allah'a ortaklar koşmayın. Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüpheye iseniz, haydin onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın (ve bunu ispat edin) Eğer, yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o hâlde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır. İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilisinde, "Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!" diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

** Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre saplananlar ise, "Allah, örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?" derler. (Allah) onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fasıkları saptırır. Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları (iman, akrabalık, beşerî ve ahlâkî bütün ilişkileri) koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. Siz cansız (henüz yok) iken sizi diriltir (dünyaya getiren) Allah'ı nasıl inkâr ediyorsunuz? Sonra sizleri öldürecek, sonra yine diriltecektir. En sonunda O'na döndürüleceksiniz. O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök hâlinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ: «إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً». قَالُوا: «اتَّجَعَلُ فِيهَا مَنْ يُسِِدُ فِيهَا، وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ؛ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ؟». قَالَ: «إِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ». وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا، ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ، فَقَالَ: «اَنْبِئُوْنِي بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰٰدِقِيْنَ». قَالُوا: «سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا! اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ». قَالَ: «يٰۤاٰدَمُ، اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ» فَلَمَّا اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ قَالَ: «اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ: اِنِّي اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ، وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ؟!»*

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ: «اَسْجُدُوْا لِاٰدَمَ» فَسَجَدُوْا، اِلَّا اِبْلِيسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ، وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ. وَقُلْنَا: «يٰۤاٰدَمُ، اَسْكُنْ اَنْتَ وَرَوْجُكَ الْجَنَّةَ، وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا، وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ؛ فَتَكُوْنَا مِنَ الظَّٰلِمِيْنَ»، فَارْزَلَهُمَا الشَّيْطٰنُ عَنْهَا، فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيْهِ، وَقُلْنَا: «اهْبِطُوْا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ، وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ، وَمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ». فَتَلَقٰى اٰدَمُ مِنْ رَّبِّهِ كَلِمٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ؛ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ. قُلْنَا: «اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا؛ فَاِمَّا يٰٓاَتِيْنَكُمْ مِنْ يَّحْيٰى هُدًى: فَمَنْ تَبِعَ هُدٰىيَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ، وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا، اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ، هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ».**

* Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.” demişler. Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim” demişti. Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi. Melekler, “Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin” dediler. Allah, şöyle dedi: “Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle.” Âdem, meleklerle onların isimlerini bildirince Allah, “Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?” dedi. Allah, şöyle dedi: “Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle.” Âdem, meleklerle onların isimlerini bildirince Allah, “Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?” dedi.

** Hani meleklerle, “Âdem için saygı ile eğilin” demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu. Dedik ki: “Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.” Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde buldukları komundan çıkardı. Bunun üzerine biz de, “Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır” dedik. Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb’ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır. “İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ، «اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ، وَأَوْفُوا بِعَهْدِي، أَوْفِ
بِعَهْدِكُمْ، وَإِيَّايَ فَارْهَبُونَ! وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ، وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ
كَافِرٍ بِهِ، وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا، وَإِيَّايَ فَاتَّقُونَ! وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ
وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ، وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَآتُوا الزَّكَاةَ، وَارْكَعُوا مَعَ
الرَّاكِعِينَ.*

اتَّامِرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ، وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ، وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ؟! أَفَلَا تَعْقِلُونَ؟!
وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ؛» وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ: الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ
مُلَاقُوا رَبِّهِمْ، وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ، «اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ
عَلَيْكُمْ، وَأَيُّ فَضْلَانُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ، وَأَتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا،
وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ، وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ، وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ».**

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ، يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ،
وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ، وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ، وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ
فَأَنْجَيْنَاكُمْ، وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ، وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ، وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ
اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ، ثُمَّ عَقَوْنَا عَنْكُمْ مِنَ بَعْدِ ذَلِكَ؛ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ. وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ؛ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ. وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ:

herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir” dedik. İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

* Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun. Elinizdeki Tevrat'ı tasdik edici olarak indirdiğimize (Kur'an'a) iman edin. Onu inkâr edenlerin ilki olmayın. Âyetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin ve bana karşı gelmekten sakının. Hakkı batılla karıştırıp da bile bile hakkı gizlemeyin. Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.

** Siz Kitab'ı (Tevrat'ı) okuyup durduğunuz hâlde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz? (Yaptığınızın çirkinliğini) anlamıyor musunuz? Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir. Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve gerçekten O'na döneceklerini çok iyi bilirler. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve (bir zamanlar) sizi cümle âleme üstün kıldığımı hatırlayın. Öyle bir günden sakının ki, o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaahat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez.

«يَا قَوْمِ، إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلِ؛ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ، فَأَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ؛
ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ؛ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ».*

وَإِذْ قُلْتُمْ: «يَا مُوسَى، لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً!»؛ فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ، ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ، وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ
الْعَمَامَ، وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى، كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ، وَمَا ظَلَمُونَا،
وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ. وَإِذْ قُلْنَا: «ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ، فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا، وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا، وَقُولُوا: «حِطَّةٌ» نَغْفِرَ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ، وَسَنَزِيدُ
الْمُحْسِنِينَ». فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ؛ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا
رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ؛ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ.**

وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ، فَقُلْنَا: «اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ»؛ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ
اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا، قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ. كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ، وَلَا تَعْتَوْا
فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ. وَإِذْ قُلْتُمْ: «يَا مُوسَى، لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ؛ فَادْعُ لَنَا
رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ: مِنْ بَقْلِهَا، وَقَنَائِهَا، وَفُومِهَا، وَعَدَسِهَا، وَبَصَلِهَا».

* Hani, sizi azabın en kötüsüne uğratan, kadınlarınızı sağ bırakıp, oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden kurtarmıştık. Bunda, size Rabbinizden (gelen) büyük bir imtihan vardı. Hani, sizin için denizi yarmış, sizi kurtarmış, gözlerinizin önünde Firavun ailesini suda boğmuştuk. Hani, biz Mûsâ ile kırk gece için sözleşmiştik. Sizler ise onun ardından (kendinize) zulmederek bir buzağıyı tanrı edinmiştiniz.

Sonra bunun ardından şükredesiniz diye sizi affetmiştik. Hani, doğru yolu tutasınız diye Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) ve Furkan'ı vermiştik. Mûsâ, kavmine dedi ki: "Ey kavmim! Sizler, buzağıyı ilâh edinmekle kendinize yazık ettiniz. Gelin yaratıcınıza tövbe edin de nefislerinizi öldürün (kendinizi düzeltilin). Bu, Yaratıcınız katında sizin için daha iyidir. Böylece Allah da onların tövbesini kabul etti. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir."

** Hani siz, "Ey Mûsâ! Biz Allah'ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız" demiştiniz. Bunun üzerine siz bakıp dururken sizi yıldırım çarpmıştı. Sonra, şükredesiniz diye ölümünüzün ardından sizi tekrar dirilttik. Bulutu üstünüze gölge yaptık. Size, kudret helvası ile bildircin indirdik. "Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin" (dedik). Onlar (verdiğimiz nimetlere nankörlük etmekle) bize zulmetmediler, fakat kendilerine zulmediyorlardı. Hani, "Şu memlekete girin. Orada dilediğiniz gibi, bol bol yiyin. Kapısından eğilerek tevazu ile girin ve "hıttâ!" (Ya Rabbi, bizi affet) deyin ki, biz de sizin hatalarımızı bağışlayalım. İyilik edenlere ise daha da fazlasını vereceğiz" demiştik. Derken, onların içindeki zalimler, sözü kendilerine söylenenden başka şekle soktular. Biz de haktan ayrılmaları sebebiyle, o zalimlere gökten bir azap indirdik.

قَالَ: «أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ؟! إهبطوا مصرًا فإِنَّ لَكُمْ مَأْسَأَتُمْ». وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ، وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ؛ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ، وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّاتِ بِغَيْرِ الْحَقِّ؛ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا، وَالَّذِينَ هَادُوا، وَالنَّصَارَىٰ، وَالصَّابِئِينَ؛ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.*

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ، وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ، وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ». ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ، فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ. وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ: «كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ»؛ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلَفَهَا، وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ.**

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَدْبَحُوا بَقَرَةً». قَالُوا: «أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا؟» قَالَ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ». قَالُوا: «ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ؟» قَالَ: «إِنَّهُ يَقُولُ: «إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ، عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ». فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ. قَالُوا: «ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثُهَا؟» قَالَ: «إِنَّهُ يَقُولُ: إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْثُهَا تَسُرُّ النَّظِيرِينَ». قَالُوا: «ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ؟ إِنَّ الْبَقَرَ

* Hani, Mûsâ kavmi için su dilemişti. Biz de, “Asanı kayaya vur” demiştik, böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, her boy kendi su alacağı pınarı bilmmişti. “Allah’ın rızından yiyin, için. Yalnız, yeryüzünde bozgunculuk yaparak fesat çıkarmayın” demiştik. Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O hâlde, bizim için Rabbine yalvar da, o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin” demiştiniz. O da size, “İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var” demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah’ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah’ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı. Şüphesiz, inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sâbiilerden (her bir grubun kendi şeriatında) “Allah’a ve ahiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için Rableri katında mükâfat vardır; onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır” (diye hükmedilmiştir).

** Hani, (Tevrat ile amel edeceğinize dair) sizden sağlam bir söz almış, Tûr dağına da tepenize dikmiş ve “Sakınsınız diye, size verdiğimiz Kitab’ı sıkı tutun, onun içindekileri düşünün (gafil olmayın)” demiştik. Bundan sonra yine yüz çevirdiniz. Allah’ın bol nimeti ve merhameti olmasaydı, herhâlde ziyana uğrayanlardan olurdunuz. Şüphesiz siz, içinizden Cumartesi yasağını çiğneyenleri bilirsiniz. Biz onlara, “Aşağılık maymunlar olun” demiştik. Biz bunu, hem onu görenlere, hem de sonra geleceklere bir ibret ve Allah’a karşı gelmekten sakınanlara da bir öğüt kıldık.

تَشَابَهَ عَلَيْنَا! وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ». قَالَ: «إِنَّهُ يَقُولُ: «إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ؛ تُثِيرُ الْأَرْضَ، وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ؛ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا». قَالُوا: «الآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ». فَدَبَّحُوهَا، وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ! وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّرَأْتُمْ فِيهَا، وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ، فَقُلْنَا: «اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا؛ كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى، وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ». ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ؛ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً، وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ، وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ، وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ. وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ.*

اَفْتَطَمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ، ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ؟ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا: «آمَنَّا» وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا: «اتَّخَذْتُمُوهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ؛ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ؟ أَفَلَا تَعْقِلُونَ؟» أَوْ لَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ؟ وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيًّا، وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ. فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ: «هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ»؛ لَيْسَتَّزْرُوا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا، فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ، وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ! وَقَالُوا: «لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً». قُلْ: «اتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ! أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ؟!». بَلَى، مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ؛ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ، هُمْ

* Hani Mûsâ kavmine, “Allah, size bir sığır kesmenizi emrediyor” demişti. Onlar da, “Sen bizimle eğleniyor musun?” demişlerdi. Mûsâ, “Kendini bilmez cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım” demişti. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki: O, ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır. Haydi, emrolduğunuz işi yapın.” Onlar, “Bizim için Rabbine dua et de, rengi neymiş? açıklasın” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki, o, sapsarı; rengi, bakanların içini açan bir sığırdır” dedi. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın. Çünkü sığırlar, bizce, birbirlerine benzemektedir. Ama Allah dilerse elbet buluruz” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki; o, çift sürmek, ekin sulamak için boyunduruğa vurulmamış, kusursuz, hiç alacası olmayan bir sığırdır.” Onlar, “İşte, şimdi tam doğrusunu bildirdin” dediler. Nihayet o sığırı kestiler. Neredeyse bunu yapmayacaklardı. Hani, bir kimseyi öldürmüştünüz de suçu birbirinizin üstüne atmıştınız. Hâlbuki Allah, gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktı. “Sığırın bir parçası ile öldürülene vurun” dedik. (Denileni yaptır ve ölü dirildi.) İşte, Allah ölüleri böyle diriltir, düşüncesiniz diye mucizelerini de size böyle gösterir. Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fişkirir. Taş vardır ki yarılr da içinden sular çıkar. Taş da vardır ki, Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah, yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir.

فِيهَا خَالِدُونَ، وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ، هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.*

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ: «لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ؛ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا، وَذِي الْقُرْبَىٰ، وَالْيَتَامَىٰ، وَالْمَسَاكِينِ؛ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا؛ وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَآتُوا الزَّكَاةَ. ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ». وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ: «لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ، وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ». ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ. ثُمَّ أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ، وَتُخْرَجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهِرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ، وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ، وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ. أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ؟! فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ، وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ. أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اسْتَرَوْا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ؛ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.**

* Şimdi, bunların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa içlerinden birtakımı, Allah'ın kelamını dinler, iyice anladıktan sonra, onu bile bile tahrif ederlerdi. Onlar iman edenlerle karşılaşınca, “İman ettik” derler. Birbirleriyle baş başa kaldıklarında da şöyle derler: “Rabbimizin huzurunda delil olarak kullanıp sizi sustursunlar diye mi, Allah'ın (Tevrat'ta) size bildirdiklerini onlara söylüyorsunuz? (Bu kadarlık şeye) akıl erdiremiyor musunuz? Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli tuttıklarını da bilir, açığa vurduklarını da. Bunların bir de ümmî takımı vardır; Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Onların bütün bildikleri bir sürü kuruntulardır. Onlar sadece zanda bulunurlar. Vay o kimselere ki, elleriyle Kitab'ı yazarlar, sonra da onu az bir karşılığa değişmek için, “Bu, Allah'ın katındandır” derler. Vay ellerinin yazdıklarından ötürü onların hâline! Vay kazandıklarından dolayı onların hâlin! Bir de dediler ki: “Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır.” Sen onlara de ki: “Siz bunun için Allah'tan söz mü aldınız? -Eğer böyle ise, Allah verdiği sözden dönmez-. Yoksa siz Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?” Evet, kötülük işleyip suçu benliğini kaplamış (ve böylece şirke düşmüş) olan kimseler var ya, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İman edip salih ameller işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

** Hani, biz İsrailoğulları'ndan, “Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz, herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz” diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç, yüz çevirerek sözlünüzden

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ، وَفَقَيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ، وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
الْبَيِّنَاتِ، وَآيَدْنَاهُ رُوحَ الْقُدُسِ. أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ:
فَفَرِّقَا كَذَّبْتُمْ، وَفَرِّقًا تَقْتُلُونَ؟ وَقَالُوا: «قُلُوبُنَا غُلْفٌ!»؛ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ، فَقَلِيلًا
مَا يُؤْمِنُونَ، وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ- وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ
يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا- فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ. فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى
الْكَافِرِينَ! بِنَسَمَا اسْتَنَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ؛ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ؛ بَعِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ
فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ؛ فَبَاؤُا بِغَضَبِ عَلَى غَضَبٍ، وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ!
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ: «آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ» قَالُوا: «نُؤْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا» وَيَكْفُرُونَ بِمَا
وَرَاءَهُ- وَهُوَ الْحَقُّ- مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ. قُلْ: «فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ؟!» وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ، ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ
ظَالِمُونَ.*

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ، وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا».
قَالُوا: «سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا». وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ. قُلْ: «بِنَسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ

döndünüz.Hani, “Birbirinizin kanını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız”
diye de sizden kesin söz almıştık. Sonra bunu böylece kabul etmişsiniz. Kendiniz de buna hâlâ şahitlik
etmektesiniz. Ama siz, birbirinizi öldüren, içinizden bir kesime karşı kötülük ve zulümde
yardımlaşarak; size haram olduğu hâlde onları yurtlarından çıkararak, size esir olarak geldiklerinde ise,
fidye verip kendilerini kurtaran kimselersiniz. Yoksa siz Kitab’ın (Tevrat’ın) bir kısmına inanıp, bir
kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan
başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise onlar azabın en şiddetlisine uğratılırlar. Çünkü Allah,
yaptıklarınızdan habersiz değildir. Onlar, ahireti verip dünya hayatını satın alan kimselerdir. Artık
bunlardan azap hiç hafifletilmez. Onlara yardım da edilmez.

* Andolsun, Mûsâ’ya Kitab’ı (Tevrat’ı) verdik. Ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik.
Meryem oğlu İsa’ya mucizeler verdik. Onu Ruh’u’l-Kudüs (Cebail) ile destekledik. Size herhangi bir
peygamber, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, kibirlenip (onların) bir kısmını yalanlayıp bir
kısmını da öldürmediniz mi? “Kalplerimiz muhafazalıdır” dediler. Öyle değil. İnkârları sebebiyle
Allah onları lânetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler. Kendilerine ellerindeki (Tevrat’ı) tasdik
eden bir kitap (Kur’an) gelince onu inkâr ettiler. Oysa, daha önce (bu kitabı getirecek peygamber ile)
inkârcılara (Arap müşriklerine) karşı yardım istiyorlardı. (Tevrat’tan) tanıyıp bildikleri (bu
peygamber) kendilerine gelince ise onu inkâr ettiler. Allah’ın lâneti inkârcıların üzerine olsun.
Karşılığında nefislerini sattıkları şeyi kiskançlıkları sebebiyle Allah’ın, kullarından dilediğine lütfuyla
indirdiği vahyi inkâr etmeleri ne kötüdür! Bu yüzden gazap üstüne gazaba uğradılar. İnkâr edenlere
alçaltıcı bir azap vardır. Onlara, “Allah’ın indirdiğine (Kur’an’a) iman edin” denilince, “Biz sadece
bize indirilene (Tevrat’a) inanırız” deyip, ondan sonra geleni (Kur’an’ı) inkâr ederler. Hâlbuki o,
ellerinde bulunanı (Tevrat’ı) tasdik eden hak bir kitaptır. De ki: “Eğer inanan kimseler idiyseyiz, daha
önce niçin Allah’ın peygamberlerini öldürüyordunuz?” Andolsun, Mûsâ size açık mucizeler getirmişti
de, arkasından sizler nefislerinize zulüm ederek buzağıyı ilâh edinmişsiniz.

إِيمَانِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ!» قُلْ: «إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ؛ فَتَمَتُّوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ»، وَلَنْ يَتَمَتُّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيهِمْ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ. وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوَةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا؛ يُودُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ¹⁹⁹، وَمَا هُوَ بِمُرْحَزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ. وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ. قُلْ: «مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ؛ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ، مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ». مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَرُسُلِهِ، وَجِبْرِيلَ، وَمِيكَالَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ.*

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ، وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ. أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ؟! بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ. وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ؛ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ؛ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ، كَانَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ، وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكٍ سُلَيْمٍ، وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٌ، وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا؛ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ - بَيَابِلَ - «هَارُوتَ» وَ«مَارُوتَ». وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا: «إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ»، فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ، وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ

¹⁹⁹ Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يُودُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ

Hani, Tûr'u tepenize dikerek sizden söz almıştık, "Size verdiğimiz Kitab'a sınıksız sarılın; ona kulak verin" demiştik. Onlar, "Dinledik, karşı geldik" demişlerdi. İnkârları yüzünden buzağı sevgisi onların kalplerine sindirilmişti. Onlara de ki: (Tevrat'a beslediğinizi iddia ettiğiniz) imanınızın size emrettiği şey ne kötüdür, eğer inanan kimselerseniz! De ki: "Eğer (iddia ettiğiniz gibi) Allah katındaki ahiret yurdu (cennet) diğer insanlar için değil de, yalnız sizinse ve doğru söyleyenler iseniz haydi ölümü temenni edin"! Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler yüzünden ölümü hiçbir zaman temenni edemezler. Allah, o zalimleri hakkıyla bilendir. Andolsun, sen onların, yaşamaya, bütün insanlardan; hatta Allah'a ortak koşanlardan bile daha düşkün olduklarını görürsün. Onların her biri bin yıl yaşamak ister. Hâlbuki uzun yaşamak, onları azaptan kurtaracak değildir. Allah, onların bütün işlediklerini görür. De ki: "Her kim Cebrail'e düşman ise, bilsin ki o, Allah'ın izni ile Kur'an'ı; önceki kitapları doğrulayıcı, mü'minler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir" Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır.

أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ، وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ، وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ، وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ! لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ²⁰⁰. وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ. لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ²⁰¹.*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، لَا تَقُولُوا: «رَاعِنَا». وَقُولُوا: «انظُرْنَا» وَاسْمَعُوا. وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ! مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، وَلَا الْمُشْرِكِينَ: أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ. وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ. وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ.**

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ، أَوْ نُنسِهَا، نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا، أَوْ مِثْلِهَا. أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؟! أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ؟! وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ. أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ؟ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ. وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا؛ حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ، فَاعْتُوا،

²⁰⁰ Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ!

²⁰¹ Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

* Andolsun, biz sana apaçık âyetler indirdik. Bunları ancak fasıklar inkâr eder. Onlar ne zaman bir antlaşma yaptılarsa, içlerinden birtakımı o antlaşmayı bozmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmez. Onlara, Allah katından ellerinde bulunan Kitab'ı (Tevrat'ı) doğrulayıcı bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir kısmı, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah'ın Kitab'ını (Tevrat'ı) arkalarına attılar. Süleyman'ın hükümrânlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tıynetli insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, "Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme" demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi! Eğer onlar iman edip Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakınmış olsalardı, Allah katında kazanacakları sevap kendileri için daha hayırlı olacaktı. Keşke bilselerdi!

** Ey iman edenler! "Râ'inâ (bizi gözet)" demeyin, "unzurnâ (bize bak)" deyin ve dinleyin. Kâfirler için acıklı bir azap vardır. Ne Kitab ehlinden inkâr edenler ve ne de Allah'a ortak koşanlar, Rabbinizden size bir iyilik gelmesini isterler. Oysa Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah, büyük lütf sahibidir.

وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ؛ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَآتُوا
الزَّكَاةَ. وَمَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ- تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ؛ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.*

وَقَالُوا: «لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا، أَوْ نَصَارَى». تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ.
قُلْ: «هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ». بَلَى، مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ، فَلَهُ
أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ: «لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ!» وَقَالَتِ النَّصَارَى: «لَيْسَتِ
الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ!»- وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ- كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ.
فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ. وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ
أَنْ يُذَكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا؟! أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ.
لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ، وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ. وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ، فَآيِنَمَا
تَوَلَّوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ؛ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ.**

وَقَالُوا: «اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» سُبْحَانَهُ! بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، كُلُّ لَّهُ

* Biz herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersek), yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah'ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin? Bilmez misin ki, göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Sizin için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır. Yoksa daha önce Mûsâ'nın sorguya çekildiği gibi, siz de peygamberinizi sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Her kim imanı küfre değiştirirse, o artık doğru yoldan sapmış olur. Kitap ehlinde birçoğu, hak kendilerine belirledikten sonra dahi, içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi, imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler. Siz şimdilik, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoşgörün. Şüphesiz Allah, gücü her şeye hakkıyla yetendir. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür.

** Bir de; “Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası Cennet'e girmeyecek” dediler. Bu, onların kuruntuları! De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz (iddianızı ispat edecek) delilinizi getirin” Hayır, öyle değil! Kim “ihlan” derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir.

Yahudiler, “Hıristiyanlar bir temel üzerinde değiller” dediler. Hıristiyanlar da, “Yahudiler bir temel üzerinde değiller” dediler. Oysa hepsi Kitab'ı okuyorlar. (Kitab'ı) bilmeyenler de tıpkı bunların söyledikleri gibi demişti. Artık onların aralarında uyuşamadıkları davada, kıyamet gününde hükmü Allah verecektir. Allah'ın mescitlerinde onun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir. Böyleleri oralara (eğer girerlerse) ancak korka korka girebilmelidirler. Bunlar için dünyada rezillik, ahirette de büyük bir azap vardır. Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.

فَانْتُونِ. بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ: «كُنْ» فَيَكُونُ. وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ: «لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ!». كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ. تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ. قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ. إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا، وَلَا تُسْئَلُ عَن أَصْحَابِ الْجَحِيمِ. وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ. قُلْ: «إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ». وَلَئِن اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ-²⁰² مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ. الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ. أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ، وَمَن يَكْفُرْ بِهِ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ. يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ: اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ، وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ. وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَفْسٍ شَيْئًا، وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ، وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ، وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.*

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ. قَالَ: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا». قَالَ: «وَمِن دُرِّيَّتِي؟» قَالَ: «لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ». وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا. وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى. وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ: أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ، وَالْعَاكِفِينَ، وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ. وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ: «رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا، وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ!» قَالَ: «وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا، ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ، وَبِئْسَ الْمَصِيرُ!»

²⁰²Cumlenin iki unsuru arasında uzaklıkçok olursa bu işaret getirilir. Şart ve onun cevabı; mübteda ve onun heberi gibi.

* “Allah, çocuk edindi” dediler. O, bundan uzaktır. Hayır! Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah’ındır. Hepsi O’na boyun eğmiştir. O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece “ol” der, oda hemen oluverir. Bilmeyenler, “Allah bizimle konuşsa, ya da bize bir mucize gelse ya!” derler. Bunlardan öncekiler de tıpkı böyle, bunların dedikleri gibi demişti. Onların kalpleri (anlayışları) birbirine benziyor. Biz âyetleri, kesin olarak inanacak bir toplum için açıkladık. Şüphesiz biz seni hak ile; müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehennemlik olanlardan sorumlu tutulacak değilsin. Sen dinlerine uymadıkça ne Yahudiler ve ne de Hristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: “Allah’ın yolu asıl doğru yoldur.” Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah’tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı vardır. Kendilerine kitab verdiğimiz kimseler, onu gereği gibi okurlar. İşte bunlar ona inanırlar. Onu inkâr edenlere gelince, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve (bir zamanlar) sizi cümle âleme üstün tuttuğumu hatırlayın. Kimsenin kimse namına bir şey ödemeyeceği, hiç kimseden fidye alınmayacağı, kimseye şefaatin (aracılığın) yarar sağlamayacağı ve hiç kimsenin hiçbir taraftan yardım göremeyeceği günden sakının.

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ: «رَبَّنَا، تَقَبَّلْ مِنَّا؛ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ. رَبَّنَا، وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ، وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ، وَارْنَا مَنَاسِكَنَا، وَتُبْ عَلَيْنَا؛ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ. رَبَّنَا، وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ، وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ، وَالْحِكْمَةَ، وَيُزَكِّيهِمْ؛ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ»*

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ! وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ. إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ: «أَسْلِمَ». قَالَ: «أَسَلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ». وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ: «يَا بَنِيَّ، إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ». أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ: «مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي؟» قَالُوا: «نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَالِاهُ آبَائِكَ: إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْمَاعِيلَ، وَإِسْحَاقَ، إِلَهًا وَاحِدًا، وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ». تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ، لَهَا مَا كَسَبَتْ، وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ، وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ.**

* Bir zaman Rabbi İbrahim'i birtakım emirlerle sınıması, İbrahim onların hepsini yerine getirmiş de Rabbi şöyle buyurmuştu: “Ben seni insanlara önder yapacağım.” İbrahim de, “Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)” demişti. Bunun üzerine Rabbi, “Benim ahdim (verdiğim söz) zalimleri kapsamaz” demişti. Hani, biz Kâbe’yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim’den kendinize bir namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail’e şöyle emretmiştik: “Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi (Kâbe’yi) tertemiz tutun.” Hani İbrahim, “Rabbim! Bu şehri güvenli bir şehir kıl. Halkından Allah’a ve ahiret gününe iman edenleri her türlü ürünle rızıklandır” demişti. Allah da, “İnkâr edeni bile az bir süre, (bu geçici kısa hayatta) rızıklandırır; sonra onu cehennem azabına girmek zorunda bırakırım. Ne kötü varılacak yerdir orası!” demişti.

Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe’nin) temellerini yükseltiyor, “Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla iştensin, hakkıyla bilensin” diyorlardı. “Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın. Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara âyetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.”

** Kendini bilmeyenden başka İbrahim’in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, biz İbrahim’i bu dünyada seçkin kıldık. Şüphesiz o ahirette de iyilerdendir. Rabbi ona “Teslim ol” dediğinde, “Âlemlerin Rabbine teslim oldum” demişti. İbrahim, bunu kendi oğullarına da vasiyet etti, Yakub da öyle: “Oğullarım! Allah, sizin için bu dini (İslâm’ı) seçti. Siz de ancak müslümanlar olarak ölün” dedi. Yoksa siz Yakub’un, ölüm döşeginde iken çocuklarına, “Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?” dediği, onların da, “Senin ilâhına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak’ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet

وَقَالُوا: «كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا». قُلْ: «بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ». قُولُوا: «أَمَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا، وَمَا أُنزِلَ إِلَى: إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْمَاعِيلَ، وَإِسْحَاقَ، وَيَعْقُوبَ، وَالْأَسْبَاطِ؛ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى؛ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ، لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ، وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ». فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا، وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ، فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ؛ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ. صِبْغَةَ اللَّهِ، وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً؟! وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ. قُلْ: «اتَّحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ، وَلِنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ، وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ؟» أَمْ تَقُولُونَ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْمَاعِيلَ، وَإِسْحَاقَ، وَيَعْقُوبَ، وَالْأَسْبَاطَ- كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى؟» قُلْ: «ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ؟!» وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةَ عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ؟! وَمَا اللَّهُ بِعَاقِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ. تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ، لَهَا مَا كَسَبَتْ، وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ، وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ.*

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ: «مَا وَلِيَهُمْ عَن قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا؟» قُلْ: «اللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ». وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا؛ لِنَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ، وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا. وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ، وَإِنْ كَانَتْ

edeceğiz; bizler O'na boyun eğmiş müslümanlarız.” dedikleri zaman orada hazır mı bulunuyordunuz? Onlar gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz

* (Yahudiler) “Yahudi olun ve (Hıristiyanlar da) "Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız” dediler. De ki: “Hayır, hakka yönelen İbrahim’in dinine uyarız. O, Allah’a ortak koşanlardan değildi.” Deyin ki: “Biz Allah’a, bize indirilene (Kur’an’a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa’ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab’lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz”. Eğer onlar böyle sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, gerçekten doğru yolu bulmuş olurlar; yüz çevirirlerse onlar elbette derin bir ayrılığa düşmüş olurlar. Allah, onlara karşı seni koruyacaktır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir“. Biz, Allah’ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allah’ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz” (deyin). Onlara de ki: “Allah hakkında mı bizimle tartışıp duruyorsunuz? Hâlbuki O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz size aittir. Biz O’na gönülden bağlanmış kimseleriz”. Yoksa siz, “İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub ile Yakuboğulları da yahudi, ya da hıristiyan idiler” mi diyorsunuz? De ki: “Sizler mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?” Allah tarafından kendisine ulaşan bir gerçeği gizleyen kimseden daha zalim kimdir? Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir. Onlar gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz.

لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ. وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ؛ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَوِّفٌ رَحِيمٌ. قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ؛ فَلَنُلَاقِيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا، قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ. وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ. وَمَا اللَّهُ بِعَافٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ. وَلَئِن آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ، وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ، وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ، وَلَئِن اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ- إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ.*

الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمْ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ، وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ. الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ. وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيَهَا، فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ. آيِنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا؛ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ. وَمَا اللَّهُ بِعَافٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ. وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ؛ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ، فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي؛ وَلِآيَتٍ نَعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ.**

* Birtakım kendini bilmez insanlar, “Onları (müslümanları) yönelmekte oldukları kibleden çeviren nedir?” diyecekler. De ki: “Doğu da, Batı da Allah’ındır. Allah, dilediği kimseyi doğru yola iletir.” Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah’ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resül’e tabi olanlarla, gerisingeriye dönecekleri ayırd edelim diye kible yaptık. Allah, imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz Allah, insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. (Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü hep onun yönüne çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir. Andolsun, sen kendilerine kitap verilenlere her türlü mucizeyi getirsen de, onlar yine senin kibleye uymazlar. Sen de onların kiblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kiblesine de uymazlar. Andolsun, eğer sana gelen bunca ilimden sonra onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, o takdirde sen de mutlaka zalimlerden olursun.

** Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanır. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler. Hak (ancak) Rabbindendir. Artık, sakın şüpheye düşenlerden olma! Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olursanız Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz, Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter. (Ey Muhammed!) Nereden yola çıkarsan çık, (namazda) Mescid-i Haram’a doğru dön. Bu, elbette Rabbinden gelen gerçek bir emirdir. Allah, sizin işlediklerinizden asla habersiz değildir. (Ey Muhammed!) Nereden yola çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Haram’a doğru çevir. (Ey mü’minler!) Siz de nerede olursanız olun, yüzünüzü Mescid-i Haram’a doğru çevirin ki, zalimlerin dışındaki insanların

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ، يُنَلِّوْا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا، وَيُزَكِّيكُمْ، وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ، وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ. فَادْكُرُوا لِي آيَاتِي أَدْكُرْكُمْ، وَاشْكُرُوا لِي، وَلَا
تَكْفُرُونَ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ؛ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ.

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ: «أَمْوَاتٌ». بَلْ أَحْيَاءٌ، وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ.
وَلَنَبَلِّغُنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ، وَالْجُوعِ، وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ.
وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ: الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ».
أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ.*

إِنَّ الصِّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ، فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ
أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا، وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ. إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا
مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ- أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ، وَيَلْعَنُهُمُ
اللَّاعِنُونَ، إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا، وَأَصْلَحُوا، وَبَيَّنُّوا؛ فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ. وَأَنَا التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ- أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ
أَجْمَعِينَ. خَالِدِينَ فِيهَا، لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ، وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ.**

elinde (size karşı) bir koz olmasın. Zalimlerden korkmayın, benden korkun. Böylece size nimetlerimi tamamlayayım ve doğru yolu bulasınız

* Nitekim kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik. Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin. Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir.

Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz. Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlarıdır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır.

** Şüphesiz Safa ile Merve, Allah'ın (dininin) nişanelerindedir. Onun için her kim hac ve umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse, bunda bir günah yoktur. Her kim de gönlünden koparak bir hayır işlerse, şüphesiz Allah onu bilir, karşılığını verir. İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet etme konumunda olanlar lânet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar (lânetlenmekten) kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira ben tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim. Fakat âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üstünedir. Onlar ebedî olarak lânet içinde kalırlar. Artık ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de yüzlerine bakılır.

وَالْهَكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ، وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا، وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ، وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ، وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؛ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ، وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ. وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا -إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ- أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا، وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ؛ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا، وَرَأَوْا الْعَذَابَ، وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ! وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا: «لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا!» كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ، وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ.*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ، كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا، وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ؛ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ. إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ، وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ: «اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ» قَالُوا: «بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا». أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ؟! وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً، صُمٌّ، بُكْمٌ، عُمِّيٌّ؛ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ، وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ. إِنَّمَا

* Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiğı yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır. İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah'ı severcesine severler. Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. Zulmedenler azaba uğrayacakları zaman bütün kuvvetin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bilselerdi! Kendilerine uyulanlar o gün azabı görünce, kendilerine uyanlardan uzaklaşacaklar, aralarındaki bütün bağlar kopacaktır. Uyanlar şöyle derler: “Keşke dünyaya bir dönüşümüz olsaydı da onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık.” Böylece Allah, onlara işledikleri fiilleri pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Onlar ateşten çıkacak da değillerdir.

حَرَّمَ عَلَيْكُمْ: الْمَيْتَةَ، وَالِدَّمَ، وَلَحْمَ الْخِزِيرِ، وَمَا أَهَلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ. فَمَنْ اضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ؛ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ، وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا- أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ، وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ، فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ! ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ، وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ*.

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، وَلَكِنَّ الْبِرَّ: مَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَالْمَلَائِكَةِ، وَالْكِتَابِ، وَالنَّبِيِّنَ؛ وَآتَى الْمَالَ- عَلَى حُبِّهِ- ذَوِي الْقُرْبَى، وَالْيَتَامَى، وَالْمَسَاكِينَ، وَابْنَ السَّبِيلِ، وَالسَّائِلِينَ، وَفِي الرِّقَابِ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ، وَآتَى الزَّكَاةَ، وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا، وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ، وَحِينَ الْبَأْسِ. أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ.**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ: الْحُرُّ بِالْحُرِّ، وَالْعَبْدُ

* Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır. O, size ancak kötülüğü, hayâsızlığı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder. Onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun!" denildiğinde, "Hayır, biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)a uyarız!" derler. Peki ama, ataları bir şey anlamayan, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (onların yoluna uyacaklar)? İnkâr edenleri imana çağıran (peygamber) ile inkâr edenlerin durumu, bağırıp çağırmadan başka bir şey duymayan hayvanlara seslenen (çoban) ile hayvanların durumu gibidir. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Bundan dolayı anlamazlar. Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin. Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilen haram kıldı. Ama kim mecbur olur da, istismar etmesizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Allah'ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyip onu az bir bedel ile değişenler (var ya); işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah, onlarla ne konuşacak, ne de onları arıtacaktır. Onlar için elem dolu bir azap vardır. İşte bunlar hidayeti verip sapıklığı, bağışlanmayı verip azabı satın alanlardır. Onlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlar(!) Bu (azab) da, Allah'ın, Kitab'ı hak olarak indirmiş olması (ve onların bunu inkâr etmesi) sebebiyledir. Kitap konusunda anlaşmazlığa düşenler ise derin bir ayrılık içindedirler.

** İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.

بِالْعَبْدِ، وَالْأُنثَى بِالْأُنثَى. فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ، وَإِدَاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ؛ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ. فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ. وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ- يَا أُولِي الْأَلْبَابِ- لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. كُتِبَ عَلَيْكُمْ: إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ²⁰³ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ. فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ؛ إِنْ اللَّهُ سَمِعَ عَلِيمٌ. فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ؛ إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ؛ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ، أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ. فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا، أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ، وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامٍ مِسْكِينٍ، فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ، وَإِنْ تَصَوْمُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ. فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ، وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ، فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ. يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ، وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ؛ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ؛ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْكُمُ، وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ. وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي: «فَإِنِّي قَرِيبٌ»، أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ. فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي، وَلْيُؤْمِنُوا بِي، لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ. أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ، هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ، وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ. عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ، وَعَفَا عَنْكُمْ، فَالْتَنَّ بِأَشْرَوْهِنَّ، وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ، وَكُلُوا، وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ

²⁰³Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ*

Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır. Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz. Sizden birinize ölüm gelip çatdığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah'a karşı gelmekten sakımanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı. Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Vasiyet edenin hataya meyletmesinden ve günaha girmesinden korkan bir kimse, (tarafının) aralarını düzeltirse ona hiçbir günah yoktur. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

مِنَ الْحَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ، ثُمَّ آتُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ، وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ. تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا. كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ.*

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ؛ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

يَسْأَلُونَكَ: عَنِ الْأَهْلَةِ؟ قُلْ: «هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ». وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا، وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى، وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا. وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ، وَلَا تَعْتَدُوا؛ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ. وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ، وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ، وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ، وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ، فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ؛ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ. فَإِنْ انْتَهَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ، وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ، فَإِنْ انْتَهَوْا، فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ. الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ، فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ، فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ

* Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. (O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsün. Kim de hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir. Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler. Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar, size örtüdüler, siz de onlara örtüsünüz. Allah, (Ramazan gecelerinde hanımlarınıza yaklaşarak) kendinize zulmetmekte olduğunuzu bildi de tövbenizi kabul edip sizi affetti. Artık eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyecek için. Sonra da akşam kadar orucu tam tutun. Bununla birlikte siz meşitlerde itikâfta iken eşlerinize yaklaşmayın. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Bu sınırlara yaklaşmayın. Allah, kendine karşı gelmekten sakınsınlar diye, âyetlerini insanlara böylece açıklar.

مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ، وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ. وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَلَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ، وَأَحْسِنُوا²⁰⁴، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.*

وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ، فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ، فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ، وَلَا تَخْلُقُوا رُؤُوسَكُمْ، حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ. فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا، أَوْ بِهٍ أَدَى مِنْ رَأْسِهِ: فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ، أَوْ صَدَقَةٍ، أَوْ نُسُكٍ؛ فَإِذَا أَمِنْتُمْ: فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ: فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ، وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ؛ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ؛ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ. فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ، فَلَا رَفَثَ، وَلَا فُسُوقَ، وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ. وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ، يَعْلَمُهُ اللَّهُ، وَتَزَوَّدُوا، فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى، وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ. لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ. فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ، فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ، وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْكُمْ، وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ. ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ، وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ؛ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ، فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا. فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ: «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا». وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ. وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا

²⁰⁴ Bu ayet şu şekilde de okunmuştur: وَلَا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا؛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

* Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin. Sana, hilâleri soruyorlar. De ki: “Onlar, insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir. Ama iyi davranış, takva sahibi (Allah’a karşı gelmekten sakınan) insanın davranışdır. Evlere kapılarından girin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz. Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez. Onları nerede yakalarsanız öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekke’den) siz de onları çıkarın. Zulüm ve baskı, adam öldürmekten daha ağırdır. Yalnız, Mescid-i Haram yanında, onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Sizinle savaşarlarsa (siz de onlarla savaşın) onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir. Eğer onlar (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse, (şunu iyi bilin ki) Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Hiçbir zulüm ve baskı kalmayınca ve din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Onlar savaşmaya son verecek olurlarsa, artık düşmanlık yalnız zalimlere karşıdır. Haram ay, haram aya karşıdır. Hürmetler (saygı gösterilmesi gereken şeyler) kısas kuralına tabidir. O hâlde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah’a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdır. (Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.

عَذَابِ النَّارِ». أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا، وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ. وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ، فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ- لِمَنْ اتَّقَى- وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ.*

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَيُشْهَدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ؛ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ. وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا، وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ، وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ. وَإِذَا قِيلَ لَهُ: «اتَّقِ اللَّهَ» أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ! فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ، وَلَيْسَ الْمِهَادُ! وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ، وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً، وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ؛ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ. فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ، فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ. هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ، وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ!*

سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ: «كَمْ أَتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ؟» وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا

* Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın. Eğer (düşman, hastalık ve benzer sebeplerle) engellenmiş olursanız artık size kolay gelen kurbanı gönderin. Bu kurban, yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden her kim hastalanır veya başından rahatsız olur (da tıraş olmak zorunda kalır)sa fidye olarak ya oruç tutması, ya sadaka vermesi, ya da kurban kesmesi gerekir. Güvende olduğunuz zaman hacca kadar umreyle faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen kurbanı keser. Kurban bulamayan kimse üçü hacda, yedisi de döndüğünüz zaman (olmak üzere) tam on gün oruç tutar. Bu (durum), ailesi Mescid-i Haram civarında olmayanlar içindir. Allah'a karşı gelmekten sakının ve Allah'ın cezasının çetin olduğunu bilin. Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının. (Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizin lütuf ve keremini istemekte size bir günah yoktur. Arafat'tan ayrılıp (sel gibi Müzdelife'ye) akın ettiğinizde, Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin. Onu, size gösterdiği gibi zikredin. Doğrusu siz onun yol göstermesinden önce yolunu şaşırmışlardan idiniz. Sonra insanların akın ettiği yerden siz de akın edin ve Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Hac ibadetinizi bitirdiğinizde, artık (cahiliye döneminde) atalarınızı andığınız gibi, hatta ondan da kuvvetli bir anıyla Allah'ı anın. İnsanlardan, "Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) bu dünyada ver" diyenler vardır. Bunların ahirette bir nasibi yoktur. Onlardan, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru" diyenler de vardır. İşte onlara kazandıklarından bir nasip vardır. Allah, hesabı pek çabuk görür. Sayılı günlerde Allah'ı anın (telbiye ve tekbir getirin). Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönerse, ona günah yoktur. Kim geri kalırsa, ona da günah yoktur. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar içindir. Allah'a karşı gelmekten sakının ve onun huzurunda toplanacağınızı bilin.

جَاءَتْهُ، فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا، وَيَسْحَرُونَ مِنَ الَّذِينَ
آمَنُوا. وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَاللَّهُ يَزُرُّقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ*.

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً؛ فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ، وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ؛ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ - وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ- فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ
الْحَقِّ بِإِذْنِهِ. وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ
وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ: مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ، وَالضَّرَّاءُ، وَزُلْزَلُوا، حَتَّى
يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ: «مَتَى نَصُرَ اللَّهُ؟!» أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ!

يَسْأَلُونَكَ: مَاذَا يُنْفِقُونَ؟ قُلْ: «مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ، وَالْأَقْرَبِينَ،
وَالْيَتَامَى، وَالْمَسَاكِينِ، وَابْنِ السَّبِيلِ. وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ». كُتِبَ
عَلَيْكُمْ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ؛ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ، وَعَسَى أَنْ
تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ. وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.

يَسْأَلُونَكَ: عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ «قِتَالٍ فِيهِ؟». قُلْ: «قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ، وَصَدٌّ عَنِ
سَبِيلِ اللَّهِ، وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ، وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ

* İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünya hayatına ilişkin sözleri senin hoşuna gider. Bir de kalbindekine (Sözünün özüne uyduğuna) Allah'ı şahit tutar. Hâlbuki o, düşmanlıkta en amansız olandır. O, (senin yanından) ayrılınca yeryüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çalışır. Allah ise bozgunculuğu sevmez. Ona "Allah'tan kork" denildiği zaman, gururu onu daha da günaha sürükler. Artık böylesinin hakkından cehennem gelir. O ne kötü yataktır! İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir. Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslâm'a) girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır. Size apaçık deliller geldikten sonra, eğer yine de yan çizerseniz, bilin ki Allah, gerçekten mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Onlar (böyle davranmakla), bulut gölgeleri içinde Allah'ın (azabının) ve meleklerin kendilerine gelmesini ve işin bitirilmesini mi bekliyorlar? Hâlbuki bütün işler Allah'a döndürülür.

İsrailoğullarına sor; biz onlara nice açık mucizeler verdik. Kendisine geldikten sonra kim Allah'ın nimetini değiştirirse, (bilsin ki) şüphesiz Allah, cezası pek çetin olandır. İnkâr edenlere dünya hayatı süslü gösterildi. Onlar iman edenlerle alay etmektedirler. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, kıyamet günü bunların üstündedir. Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.

مِنَ الْقَتْلِ» وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا. وَمَنْ يَرْتَدِدْ
مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ؛ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَأُولَئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ، هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ! إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا، وَالَّذِينَ هَاجَرُوا، وَجَاهَدُوا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ، أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.*

يَسْأَلُونَكَ: عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ؟ قُلْ: «فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ، وَإِثْمُهُمَا
أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا». وَيَسْأَلُونَكَ: مَاذَا يُنْفِقُونَ؟ قُلْ: «الْعَفْو». كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى؟ قُلْ: «اصْلَحْ لَهُمْ
خَيْرٌ»، وَإِنْ تَخَالَطُوهُمْ فَاخْوَانُكُمْ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ. وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
لَأَعْنَتَكُمْ؛ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.**

وَلَا تَتَّخِذُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا؛ وَلَا مَآةً مُؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ- وَلَوْ

* İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık âyetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Allah, dilediğini doğru yola iletir. Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber mü'minler, "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı pek yakındır.

Sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "Hayır olarak ne harcarsanız o, ana-baba, akraba, yetimler, fakirler ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak ne yaparsanız, gerçekten Allah onu hakkıyla bilir." Savaş, hoşunuza gitmediği hâlde, size farz kılındı. Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz. Sana haram ayda savaşmayı soruyorlar. De ki: "O ayda savaş büyük bir günahtır. Allah'ın yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olmak ve halkını oradan çıkarmak, Allah katında daha büyük günahtır. Zulüm ve baskı ise adam öldürmekten daha büyüktür. Onlar, güç yetirebilseler, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler. Sizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, öylelerin bütün yapıp ettikleri dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Bunlar cehennemliklerdir, orada sürekli kalacaklardır. İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler; şüphesiz bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

** Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: "Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararları vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür." Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "İhtiyaçtan arta kalanı." Allah, size âyetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz. Dünya ve ahiret hakkında düşünesiniz, diye böyle yapıyor. Bir de sana yetimleri soruyorlar. De ki: "Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp (birlikte yaşar)sanız (sakıncası yok). (Onlar da) sizin kardeşlerinizdir. Allah, bozguncuyu yapıcı olandan ayırır. Allah, dileyseydi sizi zora sokardı. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

أَعَجَبْتُمْ- وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ- وَلَا
أَعَجَبَكُمْ- أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ، وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ، وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ.

وَيَسْأَلُونَكَ: عَنِ الْمَحِيضِ؟ قُلْ: «هُوَ آدَى؛ فَاَعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ، وَلَا
تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ» فَإِذَا تَطَهَّرْنَ، فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ؛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
النَّوَافِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ. نَسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ؛ فَأَتُوا حَرَّتَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ، وَقَدِّمُوا
لِأَنْفُسِكُمْ. وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ. وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ.

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ، أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ.
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ، وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ
قُلُوبَكُمْ. وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ.*

لِلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، فَإِنْ قَاؤُ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ،
وَأَنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ،
وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ- إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ-
وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا، وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ

* İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de; iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler.

Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: "O bir ezadır (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever". Kadınlarınız sizin ekinliğinizdir. Ekinliğinize dilediğiniz biçimde varın. Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak) güzel davranışlar takdim edin. Allah'a karşı gelmekten sakının ve her hâlde onun huzuruna varacağınızı bilin. (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele.

İyilik etmemek, takvaya sarılmamak, insanlar arasını ıslah etmemek yolundaki yeminlerinize Allah'ı siper yapmayın. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Allah, sizi kasıtsız yeminlerinizden dolayı sorumlu tutmaz, fakat sizi kalplerinizin kazandığı (bile bile yaptığınız) yeminlerden sorumlu tutar. Allah, çok bağışlayandır, halîmdir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)

بِالْمَعْرُوفِ، وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ. وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ. الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ؛ فِأَمْسَاكَ
بِمَعْرُوفٍ، أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ. وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا - إِلَّا أَنْ
يَخَافَا إِلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ- فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ
بِهِ. تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا. وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ. فَإِنْ
طَلَّقَهَا، فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ، فَإِنْ طَلَّقَهَا، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
يَتَرَاجَعَا- إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ- وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ، فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ، أَوْ سَرَّحُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِيَتَعْتَدُوا؛ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ، فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ. وَلَا
تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا، وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ، وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ
وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ. وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ. وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ
فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ، فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ - إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ-
ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، ذَلِكَمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ. وَاللَّهُ
يَعْلَمُ، وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.*

* Eşlerine yaklaşmamağa yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer (bu süre içinde) dönerlerse, şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Eğer (yemin edenler yeminlerinden dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Biliniz ki, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç ay hâli (hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Allah'ın kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helâl olmaz. Kocaları bu süre içinde barışmak isterlerse, onları geri almağa daha çok hak sahibidirlere. Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da güzellikle bırakmaktır. (Evlilikte) tarafların Allah'ın belirlediği ölçüleri koruyamama endişeleri dışında kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şeyi geri almanız, sizin için helâl olmaz. Eğer onlar Allah'ın belirlediği ölçüleri gözetmeyecekler diye endişe ederseniz, o zaman kadının (boşanmak için) bedel vermesinde ikisine de günah yoktur. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bunları aşmayın. Allah'ın koyduğu sınırları kim aşarsa, onlar zalimlerin ta kendileridir. Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helâl olmaz. (Bu koca da) onu boşadığı takdirde, onlar (kadın ile ilk kocası) Allah'ın koyduğu ölçüleri gözetebileceklerine inanıyorlarsa tekrar birbirlerine dönüp evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar Allah'ın, anlayan bir topluluğu için açıkladığı ölçüleridir.

Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın âyetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir. Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman kendi aralarında aklın ve dinin gereklerine uygun olarak güzellikle anlaştıkları

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ - لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ -
وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا، لَا
تُضَارُّ وَالِدَةُ بَوْلِدِهَا، وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ، وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ. فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا
عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا. وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ،
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ - إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ - وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.*

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ، وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبِّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ
وَعَشْرًا، فَإِذَا بَلَغَ أَجَلُهُنَّ، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ. وَاللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ. وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ، أَوْ أَكْنَنْتُمْ
فِي أَنْفُسِكُمْ. عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ، وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا - إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا
مَعْرُوفًا - وَلَا تَعْرُضُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ، حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا
فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ! وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ.**

takdirde, eşleriyle (yeniden) evlenmelerine engel olmayın. Bununla içinizden Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt verilmektedir. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

* Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için- anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği, örfe uygun olarak babaya aittir. Hiçbir kimseye gücünün üstünde bir yük ve sorumluluk teklif edilmez. -Hiçbir anne ve hiçbir baba çocuğu sebebiyle zarara uğratılmasın- (Baba ölmüşse) mirasçı da aynı şeyle sorumludur. Eğer (anne ve baba) kendi aralarında danışıp anlaşarak (iki yıl dolmadan) çocuğu süttten kesmek isterlerse onlara günah yoktur. Eğer çocuklarınızı (bir süt anneye) emzirtmek isterseniz örfe uygun olarak vereceğiniz ücreti güzelce ödediğiniz takdirde size bir günah yoktur. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla görendir.

** İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri, kendi kendilerine dört ay on gün (iddet) beklerler. Sürelerini bitirince artık kendileri için meşru olanı yapmalarında size bir günah yoktur. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (Vefat iddeti beklemekte olan) kadınlara kendileri ile evlenmek istediğinizi üstü kapalı olarak anlatmanızda veya bu isteğinizi içinizde saklamanızda sizin için bir günah yoktur. Allah biliyor ki, siz onlara (bunu er geç mutlaka) söyleyeceksiniz. Meşru sözler söylemeniz dışında sakın onlarla gizli den gizliye buluşma yönünde söylemeyin. Bekleme müddeti bitinceye kadar da nikâh yapmaya kalkışmayın. Şunu da bilin ki, Allah içinizden geçeni hakkıyla bilir. Onun için Allah'a karşı gelmekten sakının ve yine şunu da bilin ki Allah gerçekten çok bağışlayandır, halîmdir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ، أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً،
وَمَتَّعُوهُنَّ: عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ، وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرَهُ، مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ، حَقًّا عَلَى
الْمُحْسِنِينَ. وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً، فَنِصْفُ
مَا فَرَضْتُمْ- إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ، أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ- وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ
لِلتَّقْوَى، وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ. إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.*

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ، وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى، وَتُؤْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ. فَإِنْ خِفْتُمْ،
فَرَجَالًا أَوْ رُكْبَانًا، فَإِذَا أَمَنْتُمْ، فَأذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ. وَالَّذِينَ
يَتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا، وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ. فَإِنْ
خَرَجْنَ، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ. وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.
وَالْمُطَلَّقاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ، حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ. كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ.**

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ؟! فَقَالَ لَهُمْ
اللَّهُ: «مُوتُوا» ثُمَّ أَحْيَاهُمْ! إِنَّ اللَّهَ لَدُوٌّ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا

* Kendilerine el sürmeden ya da mehir belirlemeden kadınları boşarsanız size bir günah yoktur. (Bu durumda) -eli geniş olan gücüne göre, eli dar olan da gücüne göre olmak üzere- onlara, aklın ve dinin gereklerine uygun olarak müt'a verin. Bu, iyilik yapanlar üzerinde bir borçtur. Eğer onlara mehir tespit eder de kendilerine el sürmeden boşarsanız, tespit ettiğiniz mehrin yarısı onlarındır. Ancak kadının, ya da nikâh bağı elinde bulunanın (kocanın, paylarından) vazgeçmesi başka. Bununla birlikte (ey erkekler), sizin vazgeçmeniz takvaya (Allah'a karşı gelmekten sakınmaya) daha yakındır. Aranızda iyilik yapmayı da unutmayın. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

** Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun. Eğer (bir tehlikeden) korkarsanız, namazı yaya olarak veya binek üzerinde kılın. Güvenliğe kavuşunca da, Allah'ı, daha önce bilmediğiniz ve onun size öğrettiği şekilde anın (namazı normal vakitlerdeki gibi kılın).İçinizden ölüp geriye dul eşler bırakan erkekler, eşleri için, evden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etsinler. Ama onlar (kendiliklerinden) çıkarılarsa, artık onların meşru biçimde kendileri ile ilgili olarak işlediklerinden dolayı size bir günah yoktur. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.Boşanmış kadınların örfe göre geçimlerinin sağlanması onların hakkıdır. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir borçtur. Düşünesiniz diye Allah size âyetlerini böyle açıklamaktadır.

يَشْكُرُونَ. وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. مَنْ ذَا الَّذِي يُفْرِضُ
اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا؛ فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً؟ وَاللَّهُ يَفْبِضُ وَيَبْصِطُ، وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.*

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَآئِكَةِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ: «ابْعَثْ
لَنَا مَلَكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟!». قَالَ: «هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا؟»
قَالُوا: «وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا؟!» فَلَمَّا كُتِبَ
عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ! وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ. وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ
بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا». قَالُوا: «أَنْتَى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ،
وَلَمْ يَأْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ؟». قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ، وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ
وَالْجِسْمِ. وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكَهُ مَنْ يَشَاءُ، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ». وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ: «إِنَّ آيَةَ
مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ، وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ
تَحْمِلُهَا الْمَلَائِكَةُ. إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ». فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ
قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ؛ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي، وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي -إِلَّا
مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ-». فَشَرَبُوا مِنْهُ -إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ- فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ قَالُوا: «لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ». قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا
اللَّهِ: «كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ، وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ». وَلَمَّا بَرَزُوا
لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا: «رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا، وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا، وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
الْكَافِرِينَ!» فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ، وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ؛ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ،
وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ. وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ، وَلَكِنَّ اللَّهَ
ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ. تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ. وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ**

* Binlerce kişi oldukları hâlde, ölüm korkusuyla yurtlarını terk edenleri görmedin mi? Allah, onlara “ölün” dedi, sonra da onları diriltti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı lütuf ve ikram sahibidir. Ama insanların çoğu şükretmezler. Allah yolunda savaşın ve bilin ki, şüphesiz Allah hakkıyla iştedir ve hakkıyla bilendir. Kimdir Allah’a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin. (Rızkı) Allah daraltır ve genişletir. Ancak O’na döndürüleceksiniz.

** Mûsâ’dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi (ne yaptılar)? Hani, peygamberlerinden birine, “Bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım” demişlerdi. O, “Ya üzerinize savaş farz kılındığı hâlde, savaşmayacak olursanız?” demişti. Onlar, “Yurdumuzdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz hâlde Allah yolunda niye savaşmayalım” diye cevap vermişlerdi. Ama onlara savaş farz kılınca içlerinden pek azı hariç, yüz çevirdiler. Allah,

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ. مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ، وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ
 دَرَجَاتٍ؛ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ. وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ
 الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ، وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا، فَمِنْهُمْ: مَنْ آمَنَ، وَمِنْهُمْ
 مَنْ كَفَرَ. وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، انْفِقُوا
 مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ، وَلَا حُلَّةَ، وَلَا شَفَاعَةَ. وَالْكَافِرُونَ هُمْ
 الظَّالِمُونَ.*

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ؛ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ، لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
 وَمَا فِي الْأَرْضِ. مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ؟ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ،
 وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ، وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَلَا
 يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ.

zalimleri hakkıyla bilendir. Peygamberleri onlara, “Allah, size Tâlût’u hükümdar olarak gönderdi” dedi. Onlar, “O bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir? Biz hükümdarlığa ondan daha lâyığız. Ona zenginlik de verilmemiştir” dediler. Peygamberleri şöyle dedi: “Şüphesiz Allah, onu sizin üzerinize (hükümdar) seçti, onun bilgisini ve gücünü artırdı.” Allah, mülkünü dilediğine verir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir. Peygamberleri onlara şöyle dedi: “Onun hükümdarlığının alameti, size o sandığın gelmesidir. Onda Rabbinizden bir güven duygusu ve huzur ile Mûsâ ailesinin, Hârûn ailesinin geriye bıraktığından kalıntılar vardır. Onu melekler taşımaktadır. Eğer inanmış kimselerseniz, bunda şüphesiz sizin için kesin bir delil vardır.” Tâlût, ordu ile hareket edince, “Şüphesiz Allah, sizi bir ırmakla imtihan edecektir. Kim ondan içerse benden değildir. Kim onu tatmazsa işte o bendendir. Ancak eliyle bir avuç alan başka.” dedi. İçlerinden pek azı hariç, hepsi ırmaktan içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçince, (geride kalanlar) “Bugün bizim Câlût’a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok.” dediler. Allah’a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler (ırmağı geçenler) ise şu cevabı verdiler: “Allah’ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah, sabredenlerle beraberdir.” (Tâlût’un askerleri) Câlût ve askerleriyle karşı karşıya gelince şöyle dediler: “Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, ayaklarımızı sağlam bastır ve şu kâfir kavme karşı bize yardım et.” Derken, Allah’ın izniyle onları bozguna uğrattılar. Davud, Câlût’u öldürdü. Allah, ona (Davud’a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti. Eğer Allah’ın; insanların bir kısmıyla diğerlerini savması olmasaydı, yeryüzü bozulurdu. Ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütf sahibidir. İşte bunlar Allah’ın âyetleridir. Biz onları sana hak olarak okuyoruz. Şüphesiz sen, Allah tarafından gönderilmiş peygamberlerdensin.

* İşte peygamberler! Biz, onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. İçlerinden, Allah’ın konuştukları vardır. Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir. Meryem oğlu İsa’ya ise açık delillerverdik ve onu Ruhü’l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik. Eğer Allah dileseydi, bunların arkasından gelen (millet)ler, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ayrılığa düştüler. Onlardan inananlar da vardı, inkâr edenler de. Yine Allah dileseydi, birbirlerini öldürmezlerdi. Lâkin Allah dilediğini yapar. Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harca. İnkâr edenler ise zalimlerin ta kendileridir.

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ؛ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ. فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ، وَيُؤْمِنْ
بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى، لَا انفِصَامَ لَهَا، وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ
آمَنُوا، يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ. وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ،
يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ. أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ، هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.*

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ؟! إِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ: «رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ». قَالَ: «أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ!» قَالَ إِبْرَاهِيمُ: «فَإِنَّ اللَّهَ
يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ». فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ! وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ.**

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا، قَالَ: «أَتَى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ
بَعْدَ مَوْتِهَا؟!» فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ. قَالَ: «كَمْ لَبِثْتُ؟» قَالَ: «لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ
بَعْضَ يَوْمٍ!» قَالَ: «بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ، فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ؛
وَانظُرْ إِلَى حِمَارِكَ، وَلِنَجْعَلَ آيَةً لِلنَّاسِ، وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ
نَكْسُوهَا لَحْمًا؟» فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ: «أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»***.

* Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O hâlde, kim tâğütü tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapılmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla ilendir. Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğüttür. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar.

** Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, “Benim Rabbim diriltir, öldürür.” demiş; o da, “Ben de diriltir, öldürürüm” demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, “Şüphesiz Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir” deyince, kâfir şaşırıp kaldı. Zaten Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.

*** Yahut altı üstüne gelmiş (ıpıssız duran) bir şehre uğrayan kimseyi görmedin mi? O, “Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek (acaba)?” demişti. Bunun üzerine, Allah onu öldürüp yüz yıl ölü bıraktı, sonra diriltti ve ona sordu: “Ne kadar (ölü) kaldın?” O, “Bir gün veya bir günden daha az kaldım” diye cevap verdi. Allah, şöyle dedi: “Hayır, yüz sene kaldın. Böyle iken yiyeceğine ve

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ: «رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى؟» قَالَ: «أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ؟!»
 قَالَ: «بَلَى، وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي». قَالَ: «فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ، ثُمَّ
 اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا، ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا. وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
 حَكِيمٌ».*

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ، فِي
 كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ، وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ. وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ. الَّذِينَ يُنْفِقُونَ
 أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَدَى، لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ،
 وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا
 أَدَى. وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَدَى،
 كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ، وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ؛ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ
 عَلَيْهِ تُرَابٌ، فَاصَابُهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا. لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا. وَاللَّهُ لَا
 يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ. وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ
 أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ؛ فَاتَتْ أَكْطَافَهَا ضِعْفَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ
 فَطَلَّ. وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ. أَيُّدٌ أَحَدَكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
 تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ، لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ، وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ
 ضُعَفَاءُ، فَاصَابَهَا عَصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ؟ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ
 تَتَفَكَّرُونَ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ، وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ
 الْأَرْضِ، وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ. وَاعْلَمُوا

ıceceğine bak, henüz bozulmamış. Bir de eşeğine bak! (Böyle yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. (Eşeğin) kemikler(in)e de bak, nasıl onları bir araya getiriyor, sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?” Kendisine bütün bunlar apaçık belli olunca, şöyle dedi: “Şimdi, biliyorum ki; şüphesiz Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.

* Hani İbrahim, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster” demişti. (Allah ona) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için” demişti. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ. الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ، وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ! وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ. يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ، وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا. وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ.

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا. وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ. إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ! وَإِنْ تُخْفَوْهَا وَتُؤْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ، وَيُكَفِّرُ عَنْكُم مِّن سَيِّئَاتِكُمْ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ. لَيْسَ عَلَيْكَ هُدْيُهُمْ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ. وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفُسُكُمْ. وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ، وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ. لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ، يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ، تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا. وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ. الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، سِرًّا وَعَلَانِيَةً، فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.*

* Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir. Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir). Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez. Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki, bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir. Herhangi biriniz ister mi ki, içerisinde her türlü meyveye sahip bulunduğu, içinden ırmaklar akan, hurma ve üzüm ağaçlarından oluşan bir bahçesi olsun; himayeye muhtaç çocukları var iken ihtiyarlık gelip kendisine çatsın; derken bağı ateşli (yıldırım) bir kasırga vursun da orası yanversin? Allah, düşünesiniz diye size âyetlerini böyle açıklıyor. Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye lâyıktır. Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfiret ve bol nimet va'd ediyor. Şüphesiz Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir. Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.

Allah yolunda her ne harcar veya her ne adarsanız, şüphesiz Allah onu bilir. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur. Sadakaları açıktan vererseniz ne güzel! Fakat onları gizleyerek fakirlere vererseniz bu, sizin için daha hayırlıdır ve günahlarınızdan bir kısmına da keffâret olur. Allah, yaptıklarımızdan hakkıyla haberdardır.

Onları hidayete erdirmek sana ait değildir. Fakat Allah, dilediğini hidayete erdirir. Hayır olarak ne harcarsanız, kendiniz içindir. Zaten siz ancak Allah'ın rızasını kazanmak için harcarsınız. Hayır olarak

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ! ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا: «إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا!». وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا. فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى، فَلَهُ مَا سَلَفَ، وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ، وَمَنْ عَادَ، فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ، هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ. يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا، وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ، وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا، وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ، وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ، وَآتَوُا الزَّكَاةَ، لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ، وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، اتَّقُوا اللَّهَ، وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا، إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ. فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا، فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَإِنْ تُبْتُمْ، فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ- لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ- وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ، فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ، وَأَنْ تَصَدَّقُوا، خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. وَانْفُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ، تُمْ تَوْفَى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ!*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا، إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى آجَلٍ مُسَمًّى، فَاكْتُبُوهُ. وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ، وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ، كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ، وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ، وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ، وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا، فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا، أَوْ ضَعِيفًا، أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمْلَأَ هُوَ، فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ. وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ

---

her ne harcarsanız -hiç hakkınız yenmeden- karşılığı size tastamam ödenir. (Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirsiniz, şüphesiz Allah onu bilir. Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya, onların Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.

* Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, “Alışveriş de faiz gibidir” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah’a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır. Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır (bereketlendirir). Allah, hiçbir günahkâr nankörünü sevmez. Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır. Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarımız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur. Eğer borçlu darlık içindeyse, ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilirsiniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır. Öyle bir günden sakının ki, o gün hepiniz Allah’a döndürülüp götürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı amellerin karşılığı verilecek ve onlara asla haksızlık yapılmayacaktır.

رَجَالِكُمْ، فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ، فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ، مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ، أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى، وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا. وَلَا تَسْمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا، أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ آجَلِهِ؛ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ، وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ، وَأَدْنَىٰ إِلَّا تَرْتَابُوا- إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ، فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ إِلَّا أَنْ تَكْتُبُوهَا- وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ، وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ، وَإِنْ تَفَعَّلُوا، فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ. وَاتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا، فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ. فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا، فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ، وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ. وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ، وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمٌ قَلْبُهُ. وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ*.

اللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ، أَوْ تُخْفَوهُ، يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ؛ فَيَعْزِزُ لِمَنْ يَشَاءُ، وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ، وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

أَمَنْ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ؛ كُلٌّ أَمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ. وَقَالُوا: «سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا، غُفْرَانَكَ رَبَّنَا، وَالْيَاكُوفُ الْمَصِيرُ» لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا، لَهَا مَا كَسَبَتْ؛ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ.

* Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın. Aranızda bir yazıcı adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, (her şeyi olduğu gibi dosdoğru) yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da yazdırsın ve Rabbi olan Allah'tan korkup sakınsın da borçtan hiçbir şeyi eksik etmesin (hepsini tam yazdırsın). Eğer borçlu, akli ermeyen, veya zayıf bir kimse ise, ya da yazdıramıyorsa, velisi adaletle yazdırsın. (Bu işleme) şahitliklerine güvendiğiniz iki erkeği; eğer iki erkek olmazsa, bir erkek ve iki kadını şahit tutun. Bu, onlardan biri unutacak olursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. Şahitler çağırıldıkları zaman (gelmekten) kaçınmasınlar. Az olsun, çok olsun, borcu süresine kadar yazmaktan usanmayın. Bu, Allah katında adalete daha uygun, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha elverişlidir. Yalnız, aranızda hemen alıp verdiğiniz peşin ticaret olursa, onu yazmamanızdan ötürü üzerinize bir günah yoktur. Alışveriş yaptığınız zaman da şahit tutun. Yazana da, şahide de bir zarar verilmesin. Eğer aksini yaparsanız, bu sizin için günahkârca bir davranış olur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Allah, size öğretiyor. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

Eğer yolculukta olur da bir yazıcı bulamazsanız, o zaman alınmış rehinler yeterlidir. Eğer birbirinize güvenirseniz kendisine güvenilen kimse emanetini (borcunu) ödesin ve Rabbi Allah'tan sakınsın. Bir de şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse, şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.

«رَبَّنَا، لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا! رَبَّنَا، وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا! رَبَّنَا، وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ! وَاعْفُ عَنَّا، وَاعْفِرْ لَنَا، وَارْحَمْنَا! أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ!»*

---

* Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah'ın gücü her şey hakkıyla yeter.

Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: "Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz." Şöyle de dediler: "İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır." Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararındır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."

SONUÇ

Bu çalışmada ulaşılan sonuçları maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

1- Âlimlerin konuyla ilgili görüşleri arasındaki en doğru olan görüş budur. Hz. Osman (r.a) zamanında sahabenin yazdığı mushafların yazısının tevkîfi değildir. Sahabe kendi zamanında kullanılan yazıya göre mushafları iyi bir şekilde yazmıştı. Onlardaki farklı görünüm ise tezatlık değil yazı çeşidindeki farklılıktır. Zira o zaman yazıldığı anlaşılan Cebeli Useys ve Kahire yazıları bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

2- Muhammed Şemlûl Muhendis, İbnu'l-Bennâ el-Merâkişî ve Jaqbob Rıza Mâlik gibi bazı araştırmacıların açıklamalarındaki hikmetler, gizli sırlar vs. yorumlar doğruluğu kesin ilmi bir hakikate dayanmamaktadır. Zira mushafların yazıldığı zamana ait bulunan yazılar onların görüşlerini çürütmektedir. Kaldığı bu yazılar, o zaman, mushafları yazmak için kullanılan yazı şeklinin sadece Kur'an için kullanılmadığını da göstermektedir.

3- Mushafların yazımı konusunda resmu'l-mushafa uymak zorunludur. (Âlimlerin ortaya koyduğu görüşlerin en doğrusuna göre), Ayrıca alışılmış olan imlâ kurallarına göre mushafları yazmak kıraatleri şu konularda ihlal edeceğinden dolayı doğru değildir: “vasl, kat’, ibdal, hazf, isbat, he şekline aykırı olarak yazılan müenneslik te’si” Bunların dışında mushafların yazısına uymanın gerekli olduğu belirtilen konular da bulunmaktadır.

4- Âlimlerin söyledikleri arasında tercihe şayan olan görüşe göre mushafların dışındaki kullanımda Kur'an ayetlerinin bilinen imlâ kurallarına göre yazılması caizdir.

5- Metinlere noktalama işaretlerinin konulması; imlâ, dil, nahiv ve sarf kaidelerinin önemine yakın bir ehemmiyete sahiptir. Bu işaretler yollardaki trafik işaretleri konumundadır. Zira bu işaretler, akıllı bir okuyucunun (okuduğu şeyin anlamını bilmeseyse bile) durulacak ve geçilecek yerleri, sözlü dilde ifade edilen anlamları ve okunan metne güzellik ile zarafet katan sesli vurguları anlamasını sağlar.

6- Kur'an ayetlerinin kullanıldığı yazılarda veya tefsirlerde modern noktalama işaretlerinin konulabileceğini belirten görüş (Yusuf el-Karadâvî'nin görüşü) ve noktalama işaretlerinin mushaflara konulabileceğini belirten görüş (Muhammed Tahir el-Kürdî'nin görüşü) son dönem âlimlerinin tercihe şayan

görüşleridir. Çünkü bu işaretler resmu'l-mushafın özüne dokunmamakta ve kıraatlerin uygulanmasını değiştirmemektedir. Bu işaretler Mushaf'a sonradan dahil edilen vakıf işaretlerine benzemektedir. Vakıf işaretleri tam olarak noktalama işaretlerinin yerini tutmamaktadır. Nitekim vakıf işaretleri okuyucuya durulacak yerleri gösterme konusunda büyük rol oynamaktadır. Ancak bunun ötesine geçip sözlü dilde ifade edilen anlamları ve sesli vurguları açıklamamaktadır. Bundan dolayı bu işaretlerin bir arada kullanılması mümkündür.

7- Noktalama işaretlerinden elde edilecek büyük faydalarla beraber onların hatalı kullanımı veya fahiş hatalar yapılması, anlamın değişmesine sebep olabilir. Bu bilerek yapılırsa inkara kadar götürebilir. Mesela Bakara suresi 258. ayetinde geçen (إذ قال إبراهيم: رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ) “Hani İbrahim, «Benim Rabbim diriltir, öldürür.» demişti.” ifadede iki nokta (إبراهيم) kelimesinden sonra değil de (قال) kelimesinden hemen sonra konulursa mana değişir ve Hz. İbrahim ile rabbi konusunda tartışan kişi haşa Hz. İbrahim’i (a.s) ilah kabul ederek diriltme ve öldürme vasıflarını ona atfeder. Bundan dolayı yazıda özellikle de vahiy olan nasslarda, noktalama işaretlerinin nereye konulacağı iyice incelenmeli ve dikkatli olunmalıdır.

8- Kur’an’ın farklı vecihlere açık olması noktalama işaretlerinin kullanılmasını engelleyecek bir durum değildir. Çünkü noktalama işaretleri bu vecihleri sınırlamaz ve noktalama işaretleriyle ifade edilen vecih doğru ise bunda bir sıkıntı olmaz. Ayrıca Mushaf baskılarındaki doğru vecihlere göre bu işaretlerin farklılaştırılması mümkündür. Zira aynı durum vakıf işaretleri vb.leri içinde söz konusudur.

Son olarak anlaşılmalı bu konuda, kur’an, tefsir ve dil konusundan ilim erbebına uzman âlimlere ve, mushafları acizane modern noktalama kurallarına göre en iyi şekilde yazmaları konusunda tavsiyelerimizi sunuyoruz. Kanaatimize göre bu işlem uygulanmışsa ümmetin önceki âlimlerinin Kur’an’a hizmet konusunda attıkları adımlara bakıldığında Kur’an için büyük bir hizmet sayılacaktır. Zira Allah’ın kitabı okunmaya ve anlaşılmaya ve düşünmeye en layık kitaptır. Noktalama işaretleri de anlaşılmayı, okumayı ve düşünmeyi kolaylaştıran önemi bir unsurdur.

KAYNAKLAR

ABDULALÎM, İbrahim, *el-Müveccehü'l-Fennî li Müderrisi'l-Lugati'l-Arabiyye*, Mısır, Dâru'l-Meârif, 1973

ABDUTTEVVÂB, Ramazân, *Menâhîcu Tahkîki't-Türâs beyne'l-Kudâmâ ve'l-Muhdesîn*, Kahire, Mektebetü'l-Hancı, 1. Baskı, 1985

AHMED, Cemal Abdulaziz, *el-Kâfi fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, Kahire, Min Menşurâti Camiati'l-Kahire Külliyyeti Dâri'l-Ulûm, 2003.

ALTINTAŞ, Halil; **ŞAHİN**, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2011.

ÂLÛSÎ, Şihâbuddin Mahmud b. Abdullah el-Hasenî, *Ruhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'u'l-Mesânî*, Beyrut, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabiyye.

ASKÂLÂNÎ, İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, Mektebetü's-Selefiyye.

BÂKILLÂNÎ, Kâdî Ebubekir, *el-İntisar li'l-Kur'ân*, tah. Muhammed İsam Kudât, Amman -Beyrut, Dâru'l-Feth-Dâru İbn Hazm, 2001.

EBUBEKİR, Ahmed Muhammed, *el-Kavâidü'z-Zehebiyye fi'l-İmlâ ve't-Terkîm*, Suudi Arabistan, 1411 h.

ed-DEBBÂĞ, Ali Muhammed, *Semîru'l-Tâlibîn fi Resmi ve Zabdi Kitâbi'l-Mübîn*, Kahire Matbaatü Meşhedî Hüseyinî.

ed-DÂNÎ, Ebu Amr Osman b. Said, *el-Mukni' fi Resmi Mesâhifi'l-Emsâr mea Küttâbi'n-Nukad*, tah. Muhammed Sadık Kahmâvî, Kahire, Mektebetü Külliyyâti'l-Ezheriyye.

_____ *et-Teysîr fi Kiraâti's-Seb'a*, tah. Oto Pretzl, Beyrut, Dâru Kitâbi'l-Arabi, 1984.

_____ *el-Muhkem fi Nukadi'l-Mesâhif*, tah. İzzet Hasen, Şam, Dâru'l-Fikr, 1997.

_____ Ebu Amr, *et-Teysîr fi Kiraâti's-Seb'a*, tah. Oto Pretzl, Beyrut, Dâru Kitâbi'l-Arabi, 1984.

el-ALMEVÎ, Abdalbâsid b. Musa b. Muhammed, *el-Mu'id fi Edebi'l-Müfid ve'l-Müstefid*, Şam, Matbaatü't-Terakkî, 1. Baskı, 1349 h.

el-BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buhâri*, 1987.

el-HAKKÂNÎ, Feyzurrahman, *Alâmatü't-Terkîm ve Usûli'l-İmlâiyye*, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

el-HAMD, Gânim Kudûrî, *el-Müeyesser fî İlmi Resmi'l-Mushaf ve Zabtuhu*, Merkezu'd-Dirâsât ve'l-Malûmâti'l-Kur'âniyye, Cidde, 2016, 2. Baskı.

_____ *İlmu Kitabeti'l-Arabiyye*, 1. Baskı, Ürdün, Dâru Ammâr, 2004.

el-HAMMÛZ, Abdulfettah, *Fennü'l-İmlâ fî'l-'Arabiyye*, Ürdün, Dâru Amman, 1. Baskı, 1993.

EL-İSFAHANÎ Râğıb, *ebul-kâsim el-hüseyn b. Muhammed, el-Müfredât fî Garibi'l Kur'ân, Mekke, mektebetü Nizar, Mustafa el-Baz, ty.*

el-KÂDÎ, İyaz b. Musâ, *eş-Şifâ*, tah. Muhammed Emin Kurretü Ali vd. Amman, 1986.

el-KÛRDÎ Muhammed Tahir, *Târihu'l-Kur'ân ve Garâibu Resmihi ve Hikemihî, Cidde, Matbaatü'l-Feth, 1946.*

el-MEHDEVÎ, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ammâd, *Hecâu Mesâhifu'l-Emsâr, İmârat, Dâru İbn Cevzî, 1420 h.*

el-MÛSLİM, Haccac, *Sahihu'l-Müslim*

el-SİCİLMÂSÎ, Ahmed b. Mübârek el-Mâlikî, *el-İbrîz min Kelâmi Seyyidi Abdulaziz*, Beyrut, Dâru Kütübi'l-İlmiyye, 3. Baskı, 2002

el-UKBERÎ, Ebu'l-Beka Abdullah b. el-Hüseyn, *et-Tibyân fî İ'râbi'l-Kur'ân*, tah. Ali Muhammed el-Bucâvi, İsâ Bâbî Halebî.,

el-VÂFÎ, Abdulfettah, *el-Vâfî fî Şerhi's-Şâtibiyye*, Mısır, Dâru's-Selam, 11. Baskı, 2016.

el-VÂLÎ, Hüseyin, *Kitâbu'l-İmlâ*, 1. Baskı, Beyrut, Daru'l-Kalem, 1985.

es-SECÂVENDÎ, Muhammed b. Tayfûr, *İlelü'l-Vukûf*, tah. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Îdî, Riyad, Mektebetü'r-Rüşd, 2. Baskı, 2006.

et-TAYYÂR, Müsâid b. Süleymân b. Nâsır, *et-Tahrîr fî Usûli't-Tefsîr*, Cidde, Merkezü'd-Dirâsât ve'l-Malûmâti'l-Kur'aniyye, 2014.

ez-ZEBÎDÎ, Muhammed Murtazâ, *Tâcu'l-Arûs*, Beyrut, Menşûrâtü Mektebeti'l-Hayât, ty

ez-ZERKEŞÎ, Bedreddin, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, tah. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahîm, Kahire, Dâru't-Turâs.

ez-ZÜRKÂNÎ, Muhammed Abdulazim, *Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Matbaatü İsâ el-Bâbi'l-Halebî.

FİRUZABÂDÎ, Mecduddîn Muhammed b. Yakub, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, tah. Muhammed Nuaym Araksûsî, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 2005

GARÂZÎ, Faiz Muhammed Ahmed, “er-Resmü'l-Osmânî ve Tefsîru'l-Ulemâi li Zavâhir beyne't-Teemmülâti'l-Vehmiyye ve'l-Hakâiki'l-İlmiyye”, *Mecelletü'l-Kalem*, S. 2, 2014.

HÂRÛN, Abdusselâm Muhammed, *Kavâidü'l-İmlâ ve Alâmâtü't-Terkîm*, Mısır, Dâru't-Talâi'.

İBN BENNÂ, Ebu'l-Abbas el-Merâkişî, *Unvânü'd-Delil min Mersûmi Hattî't-Tenzil*, tah. Hind Şelbâ, Beyrut, dâru Garbi'l-İslâmî.

İBN CEZERÎ, *en-Neşr fî Kiraâti'l-Aşr*, tah. Ali Muhammed ed-Debbâ', Beyrut, Dâru Kütübi'l-İlmiyye.

İBN HÂKÂN, Ebu Nasr el-Feth b. Muhammed b. Abdullah el-Kaysî, el-İşbilî, *Kalâidü'l-Akyân ve Mehâsinü'l-A'yân*, tah. Hüseyin Yusuf Harpûş, Ürdün, Mektebetü'l-Menâr, 1. Baskı, 1409 h.

İBN HALDÛN, Abdurrahman, *Kitâbu'l-İber ve Dîvânü'l-Mübtedei ve'l-Haber*, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-Lübânî, 1957.

İBN TEYMİYE, Ahmed b. Abdulhalim, *Fetâvâ İbn Teymiye*, Medine, Tibâati Mushafi'ş-Şerîf, 2004.

İBNÜ'L-BENNÂ, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudalâi'l-Beşeri bi'l-Kiraâti'l-Erbeate Aşer*, tah. Şabân Muhammed İsmail, Mektebetü Külliyyati'l-Ezheriyye

İBRÂHÎM, Abdulalîm, *el-İmlâu ve't-Terkîm fî Kitâbeti'l-Arabiyye*, Mısır, Mektebetü Garîb.

İSMÂİL, Şâban Muhammed, *Resmu'l-mushaf ve Zabduhû beyne't-Tevfiki ve'l-İstilâhâti'l-Hadîse*, Mısır, Dâru's-Selâm, 3. Baskı, 2012.

KABBEŞ, Ahmed, *el-İmlâu'l-Arâbi Neşetühû ve Kavâiduhû ve Müfredâtühû ve Temrînâtühû*, Dâru'r-Reşîd, Şam-Beyrut, 1984.

KUTUB, Seyid, *fî Zilâli'l-Kur'ân*, Kahire, Dâru'ş-Şurûk, 32. Baskı, 2003.

MÂLİK, Jakub Rızâ, *Delaletü'l-Lafzi'l-Kur'ânî min Hilâli'r-Resmi ve Eserihi fî'l-Fıkh*, Doktora tezi, Vehran Üniversitesi Cezair, 2016-2017.

MES'AD, Gazi Nebîl, *el-Hülâsatü fî Kavâidi'l-İmlâ ve 'Alâmâtî't-Terkîm*, Kahire, Dâru Garîb, 2000

MUSTAFA, İbrahim, ZEYYAT, Ahmed, ABDULKADİR, Hamid, en-NECCÂR, Muhammed, *Mu'cemu'l-Vasît*, Mısır, Mektebetü's-Şurûki'd-Düveliyye, 4. Baskı, 2004.

MÜSLİM, Mustafa vd. *et-Tefsîru'l-Mevdû'î li Süveri'l-Kur'ân*, Birleşik Arap Emirlikleri, Şarika Üniversitesi, Külliyyetü'd-Dirâsâtî'l-Ulya ve'l-Bahsü'l-İlmî, 1. Baskı. 2010.

OKUMUŞ, Mesut, “Kur'an İmlasının Gelişim Süreci Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:17, 2010/1,C.9.

NECCÂH, Ebu Dâvud Süleyman, *Muhtasaru't-Tebyîn li Hecâi't-Tenzîl*, tah. Ahmed b. Ahmed b. Muammer Şerşâl, Medine, el-Mücemme Melik Fahd li't-Tibâati'l-Mushafi's-Şerîf, 2002.

ÖMER, Ahmed Muhtar, ZEHRÂN, Mustafa el-Hâs, er-RÂCİHÎ, Fatimetü Râşid, SEFER, Abdulaziz Ali, *et-Tedribâtü'l-Lügaviyye ve'l-Kavâidi'n-Nahviyye*, Matbuâtü'l-Kuveyt, 2. Baskı, 1999

es-SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefâsîr*, Beyrut, Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981.

es-SEM'ÂNÎ, Abdulkerim b. Muhammed, *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimlâ*, Beyrut, Dâru Kütübi'l-İlmiyye, 1981.

ŞEMLÛL, Muhammed, *İ'câzü resmi'l-Kur'ân ve İcâzü't-Tilâve*, Mısır, Dâru's-Selâm, 1. Baskı, 2006.

ZEKÎ, Ahmed, *et-Terkîm ve Alâmâtühü fî'l-Lugati'l-'Arabiyye*, Kahire, Müessesetü Hindâvî li't-Ta'lîm ve's-Sekâfe, ts.

www.al-qaradawi.net, erişim: (26.05.2019)

www.nashiri.net, sitesi, erişim; (26.05.2019)

fatwa.islamweb.net sitesi, erişim; (26.05.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Mody SANGARE

Ulus: Mali

İletişim (Telefon/e-posta):0546 723 29 57

Mail: modysangare60@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lisans ve Ön Lisans

<u>Yıl</u>	<u>Diploma</u>	<u>Üniversite</u>
2011-2012	Fıkıh ve Usulü	İslamic University of Niger

Yüksek Lisans

<u>Yıl</u>	<u>Diploma</u>	<u>Üniversite</u>
2016-2019	Temel İslam Bilimleri	Gaziantep Üniversitesi